

Van spandoek tot hashtag: Hoe zijn strategieën en actiemethoden rond pro-Palestijns activisme sinds 1967 veranderd en in hoeverre zijn deze succesvol?

**Universiteit
Leiden**

Masterscriptie

Stakeholders, Public Affairs en Maatschappij

Management van de Publieke Sector – Bestuur en Advisering

Universiteit Leiden

Naam: Luca Reule

Studentnummer: S4478886

Afstudeerbegeleider: Prof. dr. Arco Timmermans

Aantal woorden: 19.888

Datum: 12-01-2026

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterscriptie, geschreven in het kader van de opleiding Bestuur en Advisering aan de Universiteit Leiden. In dit onderzoek stond de vraag centraal: “Hoe zijn strategieën en actiemethoden rond pro-Palestijns activisme sinds 1967 veranderd en in hoeverre zijn deze succesvol?” Het is een onderwerp dat mij al langere tijd bezighoudt. De situatie in Palestina wekt mijn interesse, maar riep ook steeds vaker verwondering bij mij op. Hoe kan het dat er, ook vanuit Nederland, zo beperkt wordt opgetreden tegen beleid dat internationaal veel kritiek oproept, onder andere waar het gaat om het schenden van mensenrechten? Die combinatie van betrokkenheid en nieuwsgierigheid vormde het vertrekpunt voor dit onderzoek.

Het schrijfproces is gelukkig in grote lijnen soepel verlopen. In overleg met mijn docent heb ik vroeg in het traject mijn voorkeuren en interesses kunnen aangeven, waarna dit onderwerp al snel naar voren kwam als een logische en passende onderzoekslijn. Omdat mijn scriptie een historisch karakter heeft, heb ik veel gewerkt met archiefmateriaal. Dat archiefwerk bleek een van de meest verrassende en leuke onderdelen van mijn afstudeertraject. Ik had nog nooit eerder op deze manier in archiefdatabanken gezocht, en juist het speurwerk, het vinden van bronnen, het leggen van verbanden en het reconstrueren van ontwikkelingen in strategieën en actiemethoden, gaf het onderzoek extra verdieping.

Daarnaast vond ik het bijzonder waardevol om me inhoudelijk verder te kunnen verdiepen in de kwestie zelf, welke spelers waren in verschillende perioden bepalend binnen het activisme, hoe veranderde de context, en wat betekende dat voor de vormen van actie en voor hun effectiviteit? Tegelijkertijd was het ook een leerproces in academische zin. Ik heb vooral geleerd om zelfstandig te zoeken naar passende wetenschappelijke theorieën en deze kritisch toe te passen binnen een casestudy.

Graag wil ik mijn docent en scriptiebegeleider Arco Timmermans hartelijk bedanken voor zijn begeleiding tijdens dit traject. Zijn feedback was scherp en constructief, en ik waardeer het zeer dat hij de tijd nam tijdens de feedbackmomenten om mee te denken en richting te geven wanneer dat nodig was. Tot slot wil ik ook mijn naasten bedanken voor hun steun gedurende het schrijfproces.

Luca Reule

12-01-2026

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	5
1.1 De veranderende aard van pro-Palestijns activisme in Nederland.....	5
1.2 Doelstelling.....	8
1.3 Vraagstelling.....	8
1.4 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie.....	8
1.5 Leeswijzer.....	9
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	10
2.1 Theorieën	10
2.2 Conceptueel model.....	16
2.3 Focus van onderzoek.....	16
Hoofdstuk 3: Onderzoeksopzet en methode	18
3.1 Onderzoeksontwerp.....	18
3.2 Dataverzamelmethode	19
3.3 Onderzoekseenheden.....	20
3.4 Operationalisering.....	21
3.5 Data-analyse, betrouwbaarheid en validiteit.....	22
3.6 Beperkingen	24
Hoofdstuk 4: Historische aanleiding voor pro-Palestijns activisme	25
Hoofdstuk 5: Analyse	28
5.1 Het ontstaan van pro-Palestijns activisme in Nederland en de zichtbare vormen van succes	28
5.1.1 Studenten en academici.....	28
5.1.2 Het Nederlands Palestina Komitee en Pax Christi.....	30
5.1.3 Scale shift in de jaren 80	34
5.1.4 Eerste zichtbare vormen van succes tussen 1967-1989.....	37
5.2 De evolutie van pro-Palestijns activisme in Nederland.....	41
5.2.1 Demobilisatie in de jaren 90.....	41
5.2.2 Professionalisering en institutionalisering.....	43
5.2.3 Tweede Intifada.....	44
5.2.4 Start van de digitalisering.....	47
5.2.5 Vormen van succes tussen 1990-2009	49
5.3 Ontwikkeling naar hedendaagse vormen van pro-Palestijns activisme	52
5.3.1 The Rights Forum	52
5.3.2 Professionalisering van boycot.....	54
5.3.3 Juridisering door NGO's.....	56
5.3.4 Massaprotesten voor Palestina	58
5.3.5 Rol van sociale media.....	60
5.3.6 Vormen van succes tussen 2010-heden	63
5.4 Overzicht behaalde successen.....	67
Conclusie: mobilisatie als succes, beleid als knelpunt	70
Bibliografie	75

Abstract

Deze masterscriptie onderzoekt hoe pro-Palestijns activisme in Nederland zich sinds 1967 heeft ontwikkeld en in hoeverre veranderingen in strategieën en actiemethoden samenhangen met succes. Het onderzoek richt zich op de verschuiving van klassieke en fysieke vormen naar moderne en digitale vormen van actie en op de vraag hoe activistische zichtbaarheid zich laat vertalen naar beleidsinvloed. Centraal staat de onderzoeksvraag: “Hoe zijn strategieën en actiemethoden rond pro-Palestijns activisme sinds 1967 veranderd en in hoeverre zijn deze succesvol?”, uitgewerkt in drie deelvragen over respectievelijk de basis en vormgeving van het activisme tussen 1967–1989 en de veranderingen en resultaten in de perioden 1990–2009 en 2010–heden. Methodologisch hanteert de scriptie een kwalitatieve, longitudinale casestudy van Nederland, met explaining-outcome process tracing en een documentanalyse van historisch archiefmateriaal, mediabronnen, beleidsdocumenten en digitale en sociale mediabronnen. Conceptueel wordt de analyse gestuurd door een model waarin repertoireveranderingen doorwerken in publieke zichtbaarheid, terwijl de vertaling naar beleidsinvloed wordt begrensd of mogelijk gemaakt door kenmerken van de Nederlandse political opportunity structure. Succes wordt geduid met onderscheid tussen acceptance en new advantages.

De analyse laat zien dat het actierepertoire sinds 1967 is verbreed en geprofessionaliseerd. Van vooral solidariteits- en informatieactivisme met moreel-symbolische communicatie en episodische straatmobilisatie naar gemengde repertoires met lobby, juridisering, boycot- en desinvesteringcampagnes en, vanaf 2010, digitale mobilisatie en massaprotesten. Deze repertoireverschuiving vergroot de publieke zichtbaarheid en kan druk op instituties en beleidsarena's intensiveren, maar de uiteindelijke beleidsinvloed blijft in belangrijke mate afhankelijk van een vaak gesloten political opportunity structure, waardoor veel uitkomsten slechts gedeeltelijk succesvol zijn. Ook lijkt er sprake te zijn van agenda denial waardoor de kwestie onderbelicht blijft in de politiek en concrete sancties richting Israël of erkenning van Palestina nog ver weg lijken te zijn.

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 De veranderende aard van pro-Palestijns activisme in Nederland

Sinds de oprichting van de staat Israël in 1948 is niet alleen het Israëlisch-Palestijns conflict zelf, maar ook het pro-Palestijns activisme eromheen een terugkerend thema in Nederland. De Nederlandse betrokkenheid wordt gevoed door een complexe mengeling van historische herinnering, internationale solidariteit en binnenlandse politieke dynamiek. Vanaf de jaren zestig raakten burgers, studenten en maatschappelijke organisaties betrokken bij solidariteitsacties die de Palestijnse strijd koppelden aan bredere idealen van anti-imperialisme, dekolonisatie en mensenrechten (Malcontent, 2018, pp. 61-78). In deze periode ontstond een generatie die zich liet inspireren door mondiale protestgolven die via universiteiten en linkse bewegingen nieuwe mobilisatiestructuren creëerde (Limburgsch Dagblad, 1988, p. 5). De Zesdaagse Oorlog van 1967 fungeerde als katalysator voor deze ontwikkeling. Terwijl de militaire uitkomst van de oorlog in Nederland aanvankelijk leidde tot brede steun voor Israël, wat zich uitte in bijvoorbeeld het doneren van bloed aan Israël voor Israëlische oorlogsslachtoffers (Nieuwsblad van het Noorden, 1967, p. 3), ontstond tegelijk een kleine maar groeiende groep die de bezetting van Palestijnse gebieden als kernprobleem begon te framen (Limburgsch Dagblad, 1988, p. 5).

De oprichting van het Nederlands Palestina Komitee (NPK) op 15 mei 1969 wordt gezien als het institutionele beginpunt van structureel pro-Palestijns activisme in Nederland (Nederlands Palestina Komitee, z.d.). Het NPK was in zijn beginfase sterk geworteld in studenten- en academische milieus en positioneerde zich bewust als tegenstem binnen een publieke sfeer die als overwegend pro-Israëlisch werd ervaren. De internationale gebeurtenissen van de jaren zeventig, waaronder de Jom Kipoer-oorlog en de oliecrisis, bepaalden in hoge mate het speelveld waarin Nederlandse activisten opereerden (Historiek, 2021; Nationaal Archief, z.d.). Deze context beïnvloedde niet alleen de publieke opinie, maar ook de mate van ruimte voor claim-making. Terwijl sommige gebeurtenissen leidden tot associaties tussen Palestijnse organisaties en geweld, boden andere juist aanknopingspunten om mensenrechten, vluchtelingenrechten en internationaal recht centraal te stellen. Zo groeide pro-Palestijns activisme in Nederland van kleinschalige solidariteitscomités uit tot een breder netwerk van organisaties en campagnes.

Vanaf de jaren tachtig en negentig verbreedde het actielandschap zich. Traditionele middelen zoals demonstraties, petities en publicaties bleven belangrijk, maar werden aangevuld met meer gestructureerde boycotcampagnes, samenwerkingen met NGO's en juridisch georiënteerde strategieën. Activisten begonnen steeds vaker gebruik te maken van mensenrechtenkaders, mede doordat internationale gebeurtenissen nieuwe impulsen gaven aan solidariteitsmobilisatie. De Eerste Intifada speelde hierin een belangrijke rol. Nederlandse kranten maakten melding van groeiende kritiek op de leefomstandigheden van vastgezette Palestijnse gevangenen (Leeuwarder Courant, 1988, p. 39). Deze berichtgeving versterkte in Nederland zowel het publieke bewustzijn als de aandacht binnen solidariteitsgroepen voor systematische schendingen van mensenrechten in de bezette gebieden. Deze periode zag bovendien de opkomst van digitale informatie-uitwisseling, die later van cruciale betekenis zou worden voor mobilisatie (Tufekci, 2017).

In de jaren na 2000 ontwikkelde het Nederlandse pro-Palestijnse activisme zich tot een gedifferentieerd veld waarin uiteenlopende strategieën, actievormen en mobilisatienetwerken naast elkaar ontstonden. De Tweede Intifada speelde hierin een belangrijke rol. Nederlandse kranten berichtten regelmatig over de escalatie van geweld, wat leidde tot een zichtbare opleving van solidariteitsacties, variërend van publieke demonstraties en teach-ins tot intensievere boycotdiscussies rond politiek en academisch verkeer (Blijker, 2002; Nederlands Palestina Komitee, z.d.). Tegelijkertijd veranderde de communicatieve context ingrijpend. De opkomst van online fora en sociale media na het midden van de jaren 2000 stimuleerde een nieuwe vorm van digitaal activisme, waarin beelden, getuigenissen en campagnes zich snel konden verspreiden (Tufekci, 2017).

De actierepertoires veranderden mee met media en politiek. Traditionele middelen bleven aanwezig, maar werden aangevuld met digitale mobilisatie en mediacampagnes. Dit werd duidelijk zichtbaar in de jaren 2010, toen sociale media een centrale rol gingen spelen in het verspreiden van beelden, oproepen en analyses. Zo trokken in mei 2018 honderden demonstranten op de Dam in Amsterdam op tegen het geweld in Gaza (NOS.nl, 2018). De schaal nam aanzienlijk toe in oktober 2023, toen ongeveer 15.000 betogers bijeenkwamen, met merkbare impact op het stadscentrum (Politie.nl, 2023). Deze demonstratie was een direct gevolg van de gebeurtenissen van 7 oktober 2023, toen de aanval van Hamas en de daaropvolgende Israëliëse militaire reacties wereldwijd tot massale protesten leidde (Burga & Moench, 2023). In Nederland functioneerde 7 oktober als katalysator voor een heropleving en

verbreding van pro-Palestijns activisme. Binnen enkele dagen vonden in meerdere steden demonstraties en solidariteitsacties plaats, vaak met nadruk op staakt-het-vuren-eisen en aandacht voor burgerrechten in Gaza.

De digitalisering versnelde de organisatie en vergrootte het bereik, maar bracht ook nieuwe spanningen met zich mee. Lokale autoriteiten kregen te maken met discussies over ordehandhaving, locatiekeuzes en het juridische kader rond demonstratierecht, zoals zichtbaar werd in november 2024 toen een rechter besloot om een Dam-protest te verplaatsen naar de Stopera (NOS.nl, 2024). Deze frictie toont hoe nieuwe vormen van zichtbaarheid en schaalvergroting botsen met bestuurlijke kaders en maatschappelijke gevoeligheden.

Sinds 2025 is de omvang en frequentie van protesten ongekend. De door vredesorganisatie PAX gecoördineerde Rode-Lijn-marsen mobiliseerden in juni 2025 naar schatting 150.000 mensen in Den Haag en in oktober 2025 circa 250.000 deelnemers in Amsterdam (Paxforpeace.nl, 2025; Amnesty.nl, 2025). Deze aantallen zijn historisch uitzonderlijk voor Nederlandse solidariteitsbewegingen en markeren een duidelijke *scale shift*, waarin pro-Palestijns activisme transformeert van een nichebeweging naar een brede maatschappelijke coalitie. Tegelijkertijd leidde een bezetting van een station in Den Haag tot 205 aanhoudingen, een voorbeeld van hoe disruptieve actie en massale publieke zichtbaarheid in toenemende mate spanningen opleveren tussen demonstranten en lokale autoriteiten (NOS.nl, 2025).

In dit onderzoek is de periode 1967-1989 afgebakend omdat na de Zesdaagse Oorlog het pro-Palestijns activisme in Nederland voor het eerst echt opkomt en zich vormt. De jaren 1990-2009 vormen een aparte fase waarin het politieke landschap sterk verandert (Oslo-akkoorden en Intifada's) en daarmee ook de betrokken organisaties, thema's en strategieën van het activisme. Vanaf 2010 zorgen digitalisering, sociale media en nieuwe escalaties in het conflict voor weer andere mobilisatievormen en publieksbereik, waardoor een derde periode nodig is om recente ontwikkelingen en successen duidelijk te onderscheiden.

1.2 Doelstelling

Deze scriptie heeft als doel om inzicht te verkrijgen in de ontwikkeling van pro-Palestijns activisme in Nederland, met bijzondere aandacht voor de verschuiving tussen fysieke en digitale vormen van actie. Het onderzoek beoogt te analyseren hoe deze verschillende actievormen en de sferen waarin zij plaatsvinden, van straatprotest tot online mobilisatie, zich in de tijd hebben ontwikkeld, en in welke mate deze veranderingen invloed hebben gehad op de effectiviteit.

1.3 Vraagstelling

Om de eerder geformuleerde doelstelling te behalen, zal in deze scriptie de volgende onderzoeksvraag centraal staan: *“Hoe zijn strategieën en actiemethoden rond pro-Palestijns activisme sinds 1967 veranderd en in hoeverre zijn deze succesvol?”*

Ter beantwoording van deze hoofdvraag zijn de volgende drie deelvragen opgesteld:

1. Welke historische ontwikkelingen vormden de basis voor het ontstaan van pro-Palestijns activisme in Nederland, en welke groepen en netwerken gaven dit activisme tussen 1967 en 1989 vorm?
2. Hoe veranderden de strategieën en actiemethoden van het pro-Palestijns activisme in Nederland in de perioden 1990-2009 en 2010-heden?
3. Welke behaalde vormen van succes zijn in de drie onderzochte perioden zichtbaar?

1.4 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant omdat het bijdraagt aan een dieper begrip van hoe activisme zich ontwikkelt. In Nederland is de ontwikkeling van pro-Palestijns activisme nog nauwelijks systematisch onderzocht, terwijl het een langdurig en zichtbaar onderdeel vormt van het maatschappelijk debat. Door de periode van 1967-heden te analyseren, biedt dit onderzoek een uniek historisch overzicht van hoe strategieën en actiemethoden zich aanpassen aan nieuwe omstandigheden. Daarnaast vult dit onderzoek een leemte in de bestaande academische kennis over de overgang van traditioneel naar digitaal activisme in Nederland. Dit onderzoek laat zien

hoe digitale middelen zich verhouden tot eerdere vormen van protest en hoe die combinatie invloed heeft op de effectiviteit van activisme. Daarmee biedt het niet alleen empirische inzichten in de Nederlandse context, maar ook theoretische aanknopingspunten om activisme in een breder, hedendaags kader te begrijpen.

De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek ligt in het vergroten van inzicht in de manier waarop in Nederland via activisme invloed wordt uitgeoefend op politiek en publieke opinie. Pro-Palestijns activisme is een onderwerp dat regelmatig spanningen oproept tussen betrokkenheid, vrijheid van meningsuiting en ordehandhaving. Door te onderzoeken hoe activisten hun boodschap vormgeven, mobiliseren en zichtbaar worden, helpt dit onderzoek beter te begrijpen op welke manier maatschappelijke meningsvorming tot stand komt.

1.5 Leeswijzer

Deze scriptie is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 1 schetst de context en presenteert doelstelling, onderzoeksvragen en relevantie. Hoofdstuk 2 bespreekt het theoretisch kader en werkt het conceptueel model uit. Hoofdstuk 3 licht de kwalitatieve methode toe. Hoofdstuk 4 biedt internationale historische context van de Palestijnse kwestie. Hoofdstuk 5 analyseert drie perioden van pro-Palestijns activisme in Nederland, met focus op strategieën, actievormen en succes. Hoofdstuk 6 sluit af met de conclusie en bespreekt hoe agenda denial in alle perioden grotere beleidsverandering beperkt.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

2.1 Theorieën

Activisme

Activisme kan theoretisch worden begrepen als de handelingsdimensie van sociale bewegingen, het geheel aan collectieve acties waarmee burgers trachten maatschappelijke of politieke verandering te realiseren. Volgens Della Porta & Diani (2006) ontstaat activisme wanneer individuen zich mobiliseren rond gedeelde overtuigingen en doelen, vaak buiten de institutionele politieke arena. Het onderscheidt zich daarmee van conventionele participatievormen, doordat het gebruikmaakt van niet-institutionele en symbolische middelen, zoals protest, boycot of publieke campagnes, om invloed uit te oefenen.

McAdam, Tarrow & Tilly (2001) benadrukken dat activisme ontstaat door de interactie tussen drie elementen: politieke kansen, mobiliserende structuren (zoals netwerken of organisaties) en culturele framingprocessen die betekenis geven aan de actie. Activisme is daarmee zowel een reactie op externe omstandigheden als een product van interne organisatie en gedeelde interpretaties. In dit onderzoek wordt activisme begrepen als een specifieke vorm van collectieve actie, waarbij individuen en groepen zich buiten institutionele kaders organiseren om maatschappelijke of politieke verandering te bewerkstelligen.

Het begrip *repertoire of contention*, ontwikkeld door Tilly (2001), biedt een analytisch kader om de vormen van activisme te begrijpen. Een repertoire verwijst naar het geheel van herkenbare, cultureel legitieme en historisch ingebedde actieformen waarover activisten in een bepaalde periode beschikken. Deze vormen, zoals demonstraties, boycotts, petitieën of bezettingen, ontstaan niet willekeurig, maar weerspiegelen bestaande machtsstructuren, institutionele regels en historisch ingebedde patronen van protest. Activisten kiezen daarbinnen strategisch welke middelen zij inzetten om solidariteit te versterken, aandacht te genereren of druk uit te oefenen op machthebbers. Tegelijkertijd ligt de keuze van tactieken niet volledig open. Eerdere ervaringen met protest, succesvolle en mislukte mobilisaties, reacties van politici en media, vormen een soort *interaction–outcome screen* dat verwachtingen structureert over welke vormen van actie kansrijk, legitiem of juist riskant zijn.

Volgens Tilly (2001) variëren repertoires langs drie dimensies: *particularism–modularity*, zijn tactieken sterk verbonden met een specifieke plaats/groep of juist overal inzetbaar, *scale*, lokale acties versus nationale massamobilisaties, en *mediation*, directe confrontatie of bemiddeling via elites, organisaties en vertegenwoordigers. De processen van *object shift* en *certification* geven de repertoires vorm. *Object shift* verwijst naar verschuivingen in het doelwit van claims, bijvoorbeeld van verre buitenlandse actoren naar de nationale overheid, lokale instellingen of private organisaties, wat ook de gebruikte tactieken verandert (van morele getuigenis naar directe druk op concrete besluitvormers). *Certification* betreft de erkenning van bepaalde organisaties en actievormen als legitieme gesprekspartners of juist als radicale buitenstaanders. Zo kunnen steun of afkeuring door politieke partijen, media en instituties repertoires vernauwen of juist verruimen. Della Porta & Diani (2006) benadrukken dat actievormen zowel instrumenteel als communicatief zijn. Ze dienen om invloed te verwerven, maar ook om betekenis en identiteit te construeren binnen een beweging.

Repertoires of contention zijn dus dynamisch. Ze veranderen wanneer nieuwe generaties activisten, technologieën of politieke contexten nieuwe vormen van protest mogelijk maken. McAdam, Tarrow & Tilly (2001) verklaren zulke veranderingen via mechanismen als *brokerage* (het verbinden van voorheen gescheiden groepen of netwerken), *diffusion* (de verspreiding van actievormen of ideeën tussen contexten) en *scale shift* (de uitbreiding van activisme naar een ander niveau, bijvoorbeeld van lokaal naar nationaal of transnationaal). Deze mechanismen maken zichtbaar hoe activistische praktijken zich ontwikkelen en transformeren in tijd en ruimte.

Framing en communicatieve strategieën van activisten

De *framing theory* van Benford en Snow (2000) benadrukt dat activisme niet alleen gaat over het mobiliseren van middelen, maar over het vormgeven van betekenis. Activisten proberen maatschappelijke kwesties te definiëren, te interpreteren en te presenteren op een manier die collectieve actie legitimeert. Zij onderscheiden drie kernfuncties van framing: het *diagnostic frame*, waarmee een probleem en verantwoordelijke actoren worden geïdentificeerd, het *prognostic frame*, dat oplossingen of strategieën aandraagt, en het *motivational frame*, dat mensen aanspoort tot deelname. Framing is echter geen statisch proces; het verandert mee met context, tijd en publiek. Benford en Snow (2000) beschrijven vier mechanismen waarmee

frames zich ontwikkelen. *Frame bridging* verwijst naar het verbinden van verschillende, maar verwante groepen of overtuigingen om steun te verbreden. *Frame amplification* versterkt morele waarden of kernboodschappen binnen een bestaand frame. *Frame extension* breidt de reikwijdte van een frame uit om nieuwe doelgroepen aan te spreken, terwijl *frame transformation* inhoudt dat het betekenisraam zelf verandert, bijvoorbeeld wanneer activisten een kwestie herdefiniëren in morele of universele termen.

Digitale mobilisatie en zichtbaarheid

De opkomst van digitale technologieën heeft activisme fundamenteel veranderd. Volgens Tufekci (2017) heeft de verschuiving van traditionele organisatievormen naar online netwerken geleid tot nieuwe mogelijkheden voor snelle, grootschalige mobilisatie. Digitale platforms zoals X, Instagram en Facebook functioneren als infrastructuren voor informatieverspreiding, coördinatie en publieke zichtbaarheid. Zij verlagen de drempel tot deelname en maken spontane, georganiseerde acties mogelijk, waarbij hiërarchische structuren grotendeels ontbreken. Deze netwerkdynamiek vergroot de snelheid en omvang van mobilisatie, maar brengt volgens de auteur ook nieuwe kwetsbaarheden met zich mee.

Tufekci (2017) benadrukt dat digitaal activisme een paradox kent tussen zichtbaarheid en duurzaamheid. Waar traditionele bewegingen hun kracht ontleenden aan langdurige organisatie en collectieve discipline, berust digitaal activisme vaak op virale aandacht en emotionele resonantie. Dit maakt protesten zichtbaar en invloedrijk in het publieke debat, maar bemoeilijkt structurele beleidsverandering of institutionele verankering. Tegelijkertijd heeft digitalisering de aard van symbolische politiek veranderd: hashtags, beelden en memes fungeren als nieuwe vormen van framing en solidariteit. Digitale mobilisatie vergroot zo de communicatieve macht van activisten, maar roept volgens Tufekci (2017) vragen op over de duurzaamheid, coördinatie en effectiviteit van hedendaags activisme.

Sociale bewegingen

Sociale bewegingen worden in de literatuur gezien als duurzame processen van collectieve actie waarin individuen en groepen zich organiseren rond gedeelde overtuigingen en vormen van

solidariteit. Volgens Della Porta & Diani (2006) kenmerken sociale bewegingen zich door drie samenhangende elementen: het bestaan van een duidelijk conflict met tegenstanders, de aanwezigheid van informele netwerken die mobilisatie mogelijk maken, en het delen van een collectieve identiteit die richting geeft aan het handelen. Daarmee zijn sociale bewegingen geen toevallige of kortstondige protesten, maar langdurige sociale structuren waarin betekenisgeving, organisatie en actie met elkaar verweven zijn.

Tarrow (2011) beschouwt sociale bewegingen als de georganiseerde uitkomst van aanhoudende maatschappelijke confrontatie. In zijn benadering ontstaan bewegingen wanneer burgers, vaak via sociale netwerken en gedeelde symbolen, gezamenlijk optreden tegen machtsstructuren. Sociale bewegingen zijn volgens hem een uitvloeisel van wat hij *contentious politics* noemt. Dit zijn situaties waarin groepen zonder directe toegang tot macht collectief optreden om politieke besluitvorming of maatschappelijke normen te beïnvloeden.

Binnen deze theoretische traditie vormt activisme de handelingsdimensie van sociale bewegingen. Waar sociale bewegingen het organisatorische en collectief kader bieden, verwijst activisme naar de concrete vormen van handelen waarmee individuen en groepen hun overtuigingen omzetten in maatschappelijke actie. Activisme is daarmee zowel de uitdrukking als de motor van sociale bewegingen, dit vertaalt gedeelde waarden en emoties in zichtbaar collectief handelen.

Political opportunity

De *Political Opportunity*-benadering vormt een centrale pijler binnen de theorievorming over activisme. Deze benadering veronderstelt dat de mogelijkheid tot mobilisatie wordt beïnvloed door veranderingen in de politieke en institutionele omgeving. Volgens Meyer & Minkoff (2004) hangen de opkomst, intensiteit en duurzaamheid van activistische bewegingen af van twee typen kansen, namelijk: structurele en perceptuele. Structurele kansen verwijzen naar externe factoren zoals de openheid van het politieke systeem, de aanwezigheid van potentiële bondgenoten en de mate van repressie of tolerantie vanuit de staat. Perceptuele kansen daarentegen benadrukken dat activisten deze omstandigheden niet objectief waarnemen, maar interpreteren binnen hun eigen betekenis- en verwachtingskaders.

Deze benadering erkent dat *Political Opportunities* contextueel en tijdelijk zijn, ze veranderen met verschuivende machtsverhoudingen, beleidsagenda's en maatschappelijke crises. Activisme ontstaat dus niet alleen uit structurele mogelijkheden, maar uit de dynamische interactie tussen kansen, percepties en collectieve interpretaties. McAdam, Tarrow en Tilly (2001) benadrukken bovendien dat dergelijke kansen pas leiden tot mobilisatie wanneer actoren beschikken over organisatorische netwerken en culturele kaders die deze signalen kunnen vertalen in actie. *Political Opportunity Theory* biedt zo inzicht in hoe externe politieke omstandigheden en interne betekenissystemen samen de contouren van activisme vormgeven.

Transnational advocacy

Keck & Sikkink (1999) onderscheiden verschillende vormen van politieke beïnvloeding in transnationale advocacy-netwerken. *Information politics* gaat over het verzamelen, selecteren en verspreiden van informatie op een manier die geloofwaardig, snel en emotioneel overtuigend is. *Symbolic politics* gebruikt beelden, verhalen en concrete gebeurtenissen als symbolen om een complex conflict moreel begrijpelijk en invoelbaar te maken. *Leverage politics* zoekt steun van machtige actoren om druk uit te oefenen die activisten zelf niet kunnen genereren. *Accountability politics* richt zich op het confronteren van staten en instituties met hun eigen beloften, verdragen en normen, en het publiek zichtbaar maken van schendingen. Samen beschrijven deze vormen hoe transnationaal activisme strategisch invloed probeert uit te oefenen.

Succesvol activisme

Volgens Gamson (1975) kan succes op twee verschillende manieren gemeten worden, namelijk: *new advantages* (beleidsmatige of materiële overwinningen) en *acceptance* (erkenning van de beweging door politieke elites). Een beweging is volledig succesvol wanneer zij beide bereikt, wat 'succes' definieert als een combinatie van invloed en legitimiteit binnen bestaande machtsverhoudingen.

Acceptance verwijst naar aantoonbare institutionele erkenning door de belangrijkste tegenstanders van de beweging. Hij onderscheidt vier concrete indicatoren: *consultation*,

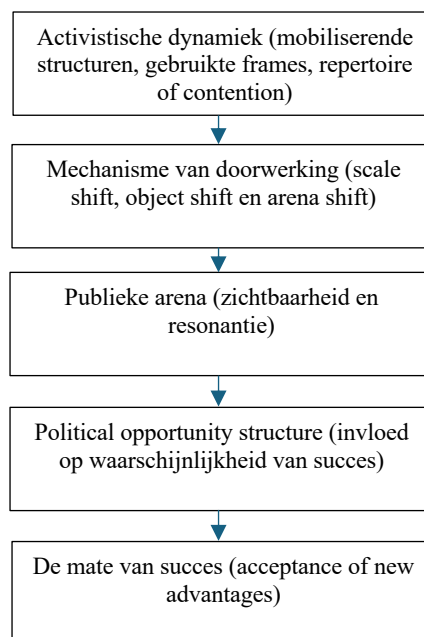
wanneer autoriteiten de organisatie actief om advies of getuigenis vragen, *negotiation*, wanneer er een structurele onderhandelingsrelatie ontstaat, *formal recognition*, wanneer de beweging officieel wordt erkend als vertegenwoordiger van een bepaalde achterban, en *inclusion*, wanneer leiders van de beweging posities innemen binnen instellingen van de antagonist, bijvoorbeeld in commissies, besturen of overheidsorganen. Reeds de aanwezigheid van één van deze vormen geldt als minimale *acceptance*.

New advantages hebben betrekking op de vraag of de beoogde achterban er feitelijk op vooruitgaat. Dat kan gaan om nieuwe wetgeving, beleidswijzigingen, institutionele hervormingen of tastbare materiële voordelen, maar ook om veranderingen in rechten, procedures of andere “benefits as defined by the challenging group”. Gamson (1975) kijkt daarbij naar meerdere bronnen zoals historici, antagonististen en de beweging zelf, en vat uiteenlopende winsten samen in de binaire vraag of er op ten minste één belangrijk doelveld een positieve verandering is bereikt.

Door *acceptance* en *new advantages* te kruisen, onderscheidt hij vier uitkomsttypen: full response (erkenning én voordelen), co-optation (erkenning zonder substantiële voordelen), preemption (voordelen zonder erkenning) en collapse (geen van beide). Succes in strikte zin is dus voorbehouden aan gevallen van full response, alle andere combinaties markeren verschillende varianten van gedeeltelijk of mislukt succes.

2.2 Conceptueel model

Het conceptueel model laat schematisch zien hoe de activistische dynamiek van pro-Palestijns activisme zich in de drie besproken perioden via mechanismen van doorwerking vertaalt naar zichtbaarheid en frame-resonantie in de publieke arena en zo kan uitmonden in succes, waarbij de Nederlandse *political opportunity structure* dit proces conditioneert en de vertaling naar succes mede begrenst.

Figuur 1: Conceptueel model

2.3 Focus van onderzoek

Dit onderzoek volgt in drie perioden hoe pro-Palestijns activisme in Nederland zich ontwikkelt als een proces van contentious politics McAdam, Tarrow & Tilly (2001, p. 5). Het vertrekpunt per periode is de activistische dynamiek: veranderingen in mobiliserende structuren, framingprocessen en het repertoire of contention.

Vervolgens wordt geanalyseerd hoe deze dynamiek doorwerkt via mechanismen van scale shift, arena shift en object shift: opschaling, verplaatsing naar andere arena's en het richten van claims op specifieke doelwitten (Tilly, McAdam, & Tarrow, 2001, pp. 157, 331-340). Deze

mechanismen maken zichtbaar hoe activisme wordt vertaald naar effecten in de publieke arena, in termen van zichtbaarheid en frame-resonantie (Benford & Snow, 2000).

De Nederlandse *political opportunity structure* en bredere kansen/bedreigingen worden als conditionerende context gezien, zij helpen verklaren waarom bepaalde vormen van mobilisatie en doorwerking in een periode meer of minder waarschijnlijk en effectief zijn, én waarom zichtbaarheid soms wel en soms niet wordt omgezet in institutionele uitkomsten (Tarrow, 2011).

De uitkomst van dit proces worden geconceptualiseerd als succes in de zin van Gamson aan de hand van acceptance en/of new advantages (Gamson, 1975, pp. 29-35). Daarmee kan per periode systematisch worden vastgesteld welke vormen van erkenning en/of beleidswinst optreden, en hoe deze samenhangen met de geobserveerde activistische dynamiek, mechanismen en context.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksopzet en methode

3.1 Onderzoeksontwerp

Dit onderzoek hanteert een kwalitatieve onderzoeksopzet en richt zich op het observeren en interpreteren van sociale processen in hun natuurlijke context zonder manipulatie van variabelen (Neuman, 2014, pp. 176-177). Deze benadering sluit aan bij het doel van deze studie, namelijk het begrijpen van hoe en waarom het pro-Palestijnse activisme in Nederland zich sinds 1967 heeft ontwikkeld. Het gaat hierbij dus om het reconstrueren en verklaren van processen. Binnen deze kwalitatieve benadering is gekozen voor een casestudyontwerp, dat volgens Neuman (2014, pp. 41-42) geschikt is om de complexiteit van één geval diepgaand te analyseren en te begrijpen binnen zijn historische, sociale en culturele omgeving. Nederland fungeert hier als één nationale casus waarin de ontwikkeling van strategieën, frames en actievormen over tijd wordt bestudeerd. Deze benadering is om drie redenen passend.

Ten eerste is Nederland sinds 1967 een zichtbaar podium geweest voor pro-Palestijnse mobilisatie, waarbij zowel linkse solidariteitsbewegingen, mensenrechtenorganisaties als later transnationale netwerken actief waren. Ten tweede vormt Nederland een interessante casus vanwege de combinatie van een relatief open politiek systeem, een sterk maatschappelijk veld en intensieve media-aandacht voor het Israëliësch-Palestijnse conflict. Hierdoor is het mogelijk om de wisselwerking tussen politiek-institutionele kansen, maatschappelijke steun en activistische strategieën te bestuderen. Ten derde maakt de nationale afbakening van dit onderzoek een historische reconstructie over meerdere decennia mogelijk, zonder dat het onderzoek verzandt in een te brede, internationale vergelijking.

Explaining-outcome process tracing

In dit onderzoek wordt gebruikgemaakt van *explaining-outcome process tracing*, zoals beschreven door Beach & Pedersen (2019). Deze vorm van *process tracing* richt zich op het verklaren van een specifiek historisch resultaat binnen één casus, door het onderliggende causale mechanisme te reconstrueren dat tot dat resultaat heeft geleid. *Explaining-outcome process tracing* probeert te begrijpen hoe en waarom een unieke reeks gebeurtenissen zich heeft ontwikkeld. De methode is bijzonder geschikt voor studies die zich richten op complexe sociale processen waarin meerdere factoren op elkaar inwerken en waarbij de uitkomst niet losstaat van de specifieke context.

In deze studie wordt deze benadering toegepast om te verklaren hoe het pro-Palestijns activisme in Nederland zich sinds 1967 heeft ontwikkeld. De focus ligt niet op het toetsen van een vooraf vastgestelde theorie, maar op het reconstrueren van mechanismen die veranderingen in strategieën, actievormen en frames kunnen verklaren. Door middel van documentanalyse worden empirische indicaties geïdentificeerd die inzicht geven in de opeenvolging van oorzaken, keuzes en contextuele verschuivingen. Deze methode sluit goed aan bij het doel van het onderzoek, dat zich richt op een diepgaand, contextueel en historisch begrip bieden van de evolutie van pro-Palestijns activisme als maatschappelijk fenomeen.

3.2 Dataverzamelmethode

De dataverzameling in dit onderzoek bestaat uit een kwalitatieve documentanalyse, die is ontworpen om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van strategieën en actiemethoden van pro-Palestijns activisme in Nederland tussen 1967 en 2025. Deze methode is geschikt omdat zij toegang biedt tot een rijke historische en contextuele variatie aan bronnen, waarmee processen over tijd kunnen worden gereconstrueerd zonder directe participatie van respondenten. Binnen het kader van *explaining-outcome process tracing* (Beach & Pedersen, 2019, pp. 282-287) worden documenten beschouwd als empirisch bewijs dat aanwijzingen kan bieden voor de causale mechanismen die veranderingen in actievormen, strategieën en frames verklaren.

De analyse richt zich op vier typen documenten:

1. **Historisch archiefmateriaal over activisme:** interne verslagen, pamfletten, nieuwsbrieven en beleidsstukken van organisaties. Deze documenten worden verzameld via digitale archieven, organisatiewebsites en indien mogelijk fysieke collecties.
2. **Mediabronnen:** krantenartikelen, televisie- en online berichtgeving over protesten en publieke reacties. Deze worden geselecteerd via digitale databanken met zoektermen zoals ‘Palestina’, ‘pro-Palestijns’, ‘boycot-Israël’ en namen van organisaties of coalities. Artikelen die enkel feitelijk verslag doen van het conflict in het Midden-Oosten zonder een link te hebben met activisme in Nederland, worden uitgesloten.
3. **Beleidsdocumenten:** parlementaire debatten, moties en beleidsnota’s met betrekking tot het Israëlijs-Palestijns conflict en relevante thema’s zoals sancties,

ontwikkelingssamenwerking of antidiscriminatie. Deze documenten geven inzicht in de politieke respons op activistische claims en de mate van beleidsinvloed.

4. **Digitale/sociale mediabronnen:** online campagnes, hashtags en verklaringen van activistische netwerken. Deze bronnen zijn vooral belangrijk voor de periode vanaf 2010, waarin digitale mobilisatie en transnationale netwerken een centrale rol spelen.

Deze bronnen bestrijken drie perioden. Door deze documenten systematisch te vergelijken, kan worden nagegaan hoe contextuele verschuivingen de ontwikkeling van het activisme hebben gevormd. Zo fungeert de documentanalyse als de empirische basis voor het verklaren van de historische uitkomst binnen deze casestudy.

De casestudy is longitudinaal en bestrijkt de volgende drie perioden:

1. Emergentiefase van solidariteits- en informatieactivisme (1967–1989)
2. Fase van internationalisering en professionalisering met gemengd actierepertoire (1990–2009)
3. Fase van digitalisering en transnationale schaalvergroting met juridisering en institutionele arena's (2010–heden)

Door deze drie perioden met elkaar te vergelijken, kan worden onderzocht hoe *repertoire of contention, framing, political opportunities* en de mate van succes van het pro-Palestijns activisme zich door de tijd heen hebben ontwikkeld.

3.3 Onderzoekseenheden

De centrale onderzoekseenheid in dit onderzoek is het pro-Palestijnse activisme in Nederland als sociaal-politiek verschijnsel. Dit activisme wordt begrepen als een dynamisch veld van maatschappelijke betrokkenheid, solidariteit en politieke expressie, waarin burgers, organisaties en netwerken zich positioneren ten opzichte van het Israëlijsch-Palestijnse conflict. Het fenomeen omvat ook georganiseerde bewegingen zoals studentikoze milieus en organisaties zoals NPK, BDS Nederland, PAX en The Rights Forum.

Het activisme wordt in dit onderzoek niet beschouwd als een verzameling afzonderlijke gebeurtenissen, maar als een historisch proces van collectieve actie dat voortdurend wordt gevormd door verschuivende politieke, maatschappelijke en technologische contexten. Door

dit activisme te analyseren als een sociaal-politiek verschijnsel, kan worden onderzocht hoe strategieën, frames en actievormen zich ontwikkelen in wisselwerking met bredere maatschappelijke structuren.

3.4 Operationalisering

Concept	Dimensie	Indicator	Bron
Repertoire of contention	Traditionele acties	<ul style="list-style-type: none"> - Demonstraties - Manifestaties 	Nieuwsbronnen en archiefbronnen vermelden fysieke bijeenkomsten, marsen, protesten
	Disruptieve acties	<ul style="list-style-type: none"> - Bezettingen - Blokkades 	Nieuwsbronnen en archiefbronnen vermelden acties die infrastructuur blokkeren
	Symbolische acties	<ul style="list-style-type: none"> - Posters - Affiches - Kunst 	Archiefbronnen en campagnes vermelden gebruik van symboliek in activisme
	Digitale acties	<ul style="list-style-type: none"> - Hashtags - Memes - Livestreams 	Sociale media en nieuwsbronnen vermelden digitale middelen gebruikt ter mobilisatie
Framing	Diagnostic frame	<ul style="list-style-type: none"> - Benoemen van het probleem 	Flyers en speeches gedefinieerd als kolonialisme of mensenrechten
	Prognostic frame	<ul style="list-style-type: none"> - Formuleren van oplossingen 	De formulering van mogelijke oplossingen voor het probleem binnen manifesten
	Motivational frame	<ul style="list-style-type: none"> - Oproepen tot deelname 	Oplossingen zoals boycot of sancties worden genoemd in uitingen via mediakanalen
Political opportunity	Institutionele openheid	<ul style="list-style-type: none"> - Toegang tot beleid 	Uitnodiging tot overleg of participatie in het parlementair archief en debatten
	Politieke blokkade	<ul style="list-style-type: none"> - Repressie - Restrictie 	Beperkingen op demonstraties vermeld in parlementair archief en debatten
Succes	Acceptance	<ul style="list-style-type: none"> - Erkenning door politiek 	Politieke actoren erkennen Palestijnen in parlementaire stukken, beleidsstukken en media
	New advantages	<ul style="list-style-type: none"> - Beleidsveranderingen 	Nieuwe beleidsmaatregelen of invloed vermeld in parlementaire stukken en beleidsstukken

Tabel 1: Operationalisering

3.5 Data-analyse, betrouwbaarheid en validiteit

Data-analyse

In dit onderzoek wordt *explaining-outcome process tracing* toegepast. Dit is een analysemethode die zich richt op het reconstrueren van het causale mechanisme dat tot een specifieke historische uitkomst heeft geleid. Deze analyse bestaat uit drie opeenvolgende stappen. Eerst worden documenten systematisch gelezen om causale aanwijzingen te identificeren: empirische signalen van keuzes, gebeurtenissen, reacties of contextuele verschuivingen. Vervolgens worden deze aanwijzingen chronologisch geordend binnen de drie onderzoeksperioden (1967–1989; 1990–2009; 2010–heden), waardoor inzicht ontstaat in continuïteit, breukmomenten en de volgordelijkheid van causale processen. In de derde stap worden de onderliggende mechanismen gereconstrueerd door te analyseren welke actoren welke stappen zetten, onder welke omstandigheden dit gebeurde en welke gevolgen dit had voor strategieën, frames en mobilisatie.

Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van dit onderzoek heeft betrekking op de mate waarin de gehanteerde onderzoeksprocedures consistent en reproduceerbaar zijn. Neuman (2014, pp. 211-212) benadrukt dat betrouwbaarheid in kwalitatieve studies vooral ligt in de transparantie van het onderzoeksproces en de consistentie waarmee data worden verzameld en geïnterpreteerd. Volledige herhaalbaarheid is bij kwalitatieve documentanalyse niet mogelijk, maar een helder en gestructureerd onderzoeksproces kan volgens Neuman (2014, pp. 241-242) de *dependability* aanzienlijk vergroten. Dit onderzoek sluit hierbij aan door de bronselectie expliciet en systematisch te beschrijven, inclusief zoektermen, databanken en criteria voor in- en uitsluiting van documenten. Daarnaast verhoogt triangulatie, een door Neuman (2014, pp. 165-166) sterk aanbevolen strategie, de betrouwbaarheid. Door verschillende documenttypen te combineren, zoals archiefmateriaal, mediaberichten, beleidsdocumenten en digitale bronnen, wordt de kans kleiner dat conclusies afhankelijk zijn van één bron met mogelijke bias. Ook de toepassing van reflexiviteit draagt bij aan betrouwbaarheid. De onderzoeker reflecteert bewust op eigen aannames en mogelijke interpretatieve invloeden, wat overeenkomt met Neumans oproep tot

methodologische zelfbewustheid binnen kwalitatieve onderzoeksontwerpen (Neuman, 2014, pp. 170-171).

Validiteit

Validiteit verwijst naar de mate waarin een onderzoek daadwerkelijk meet wat het beoogt te meten (Thiel, 2010). In dit onderzoek is validiteit van groot belang, omdat de resultaten zijn gebaseerd op kwalitatieve documentanalyse, waarbij interpretatie een centrale rol speelt. Om de kwaliteit van de onderzoeksresultaten te waarborgen, wordt er onderscheid gemaakt tussen interne, externe en constructvaliditeit.

Interne validiteit gaat over de vraag of de gevonden relaties binnen het onderzoek overeenkomen met de werkelijkheid die wordt bestudeerd (Thiel, 2010). In dit onderzoek wordt de interne validiteit versterkt door middel van triangulatie van bronnen. Archiefmateriaal, mediaberichtgeving, beleidsstukken en digitale campagnes worden systematisch met elkaar vergeleken, zodat patronen uit meerdere onafhankelijke bronnen kunnen worden bevestigd. Daarnaast worden alle bevindingen steeds geïnterpreteerd binnen hun historische en politieke context, om selectieve of tijdgebonden interpretatie te voorkomen.

Externe validiteit heeft betrekking op de mate waarin de bevindingen ook relevant zijn buiten de onderzochte casus (Thiel, 2010). Omdat dit onderzoek zich richt op één nationale casus: pro-Palestijns activisme in Nederland. Daardoor is de statistische generaliseerbaarheid beperkt. Toch kunnen de bevindingen theoretisch worden doorgetrokken naar vergelijkbare vormen van activisme in andere landen of contexten, omdat ze inzicht geven in bredere mechanismen van maatschappelijke betrokkenheid, strategie en zichtbaarheid.

Constructvaliditeit wordt gewaarborgd door de concepten duidelijk te definiëren en consistent toe te passen binnen de analyse. Door transparant te zijn over de gekozen methoden en afwegingen, wordt de geloofwaardigheid van de resultaten vergroot en blijft het onderzoeksproces navolgbaar en toetsbaar.

3.6 Beperkingen

Ondanks zorgvuldige methodologische keuzes kent dit onderzoek enkele beperkingen. Ten eerste is de analyse afhankelijk van de beschikbaarheid en volledigheid van documenten, archieven en mediabronnen. Niet alles is publiek of digitaal toegankelijk, waardoor actoren of perioden onderbelicht kunnen blijven. Ten tweede brengt kwalitatieve documentanalyse interpretatieve subjectiviteit met zich mee, ook met theorie en triangulatie blijft het risico op selectieve nadruk of contextuele vertekening bestaan. Ten derde is de generaliseerbaarheid beperkt: deze Nederlandse casestudy biedt vooral theoretische en historische diepgang en is niet één-op-één toepasbaar op andere landen. Tot slot is de analyse een momentopname, omdat digitaal en transnationaal activisme snel verandert en toekomstige ontwikkelingen de patronen kunnen verschuiven.

Hoofdstuk 4: Historische aanleiding voor pro-Palestijns activisme

De mogelijkheid en later de urgentie van pro-Palestijns activisme komen voort uit een langdurig historisch proces waarin Palestina stap voor stap werd omgevormd tot een internationaal gereguleerd probleem rond territorium, vluchtelingen en zelfbeschikking. Aan het eind van de Ottomaanse periode was het geen zelfstandig territorium maar verdeeld over meerdere provincies. In 1914 telde het gebied circa 690.000 inwoners, van wie 85–90% Palestijnse Arabieren (Palestinian Central Bureau of Statistics, 2024). In deze overwegend Arabische samenleving ontstonden lokale en bredere Arabische nationalismen, terwijl zionistische migranten steeds meer agrarische nederzettingen stichtten en een politiek project van Joodse nationale vestiging in Palestina opbouwden (United Nations, z.d.).

De Eerste Wereldoorlog en de val van het Ottomaanse rijk brachten de Palestijnse kwestie op gang. De Britse regering verbond haar beleid aan Palestina via tegenstrijdige toezeggingen, waarvan de Balfourverklaring van 2 november 1917 de bekendste is. In deze brief stelde minister Arthur Balfour aan Lord Rothschild dat Londen “welwillend stond tegenover de vestiging in Palestina van een nationaal tehuis voor het Joodse volk”, op voorwaarde dat niets de “burgerlijke en religieuze rechten van bestaande niet-Joodse gemeenschappen” zou schaden (Institute for Palestine Studies, z.d.). Deze asymmetrische formulering, een Joods nationaal recht tegenover negatief omschreven rechten van de niet-Joodse meerderheid, werd een belangrijk normatief referentiepunt. Na de oorlog bevestigde de Volkenbond de Britse positie met het Mandaat voor Palestina (1922), dat expliciet naar de oorspronkelijke Balfourverklaring verwees en Groot-Brittannië opdroeg een Joods nationaal tehuis te bevorderen, zonder Palestijnse of Arabische zelfbeschikking te erkennen (League of Nations Council, & United Nations, 1947).

De spanningen tussen het mandaatbeleid, zionistische kolonisatie en de belangen van de Arabische meerderheid mondden uit in de Palestijnse opstand van 1936–1939, een langdurige algemene staking en gewapende opstand tegen zowel het Britse bestuur als de zionistische beweging (Winder, z.d.). De Britse reactie was militair hard en politiek ambivalent. The White Paper van 1939 beperkte Joodse immigratie en landaankoop en suggereerde binnen tien jaar een onafhankelijke eenheidsstaat, maar zonder dat dit tot een duurzaam compromis leidde (Yale

Law School, Lillian Goldman Law Library, z.d.). Tegen de late jaren dertig was Palestina zo uitgegroeid tot een internationaal-politiek vraagstuk waarin koloniale orde, nationale bewegingen en minderhedenbescherming met elkaar botsten.

De Tweede Wereldoorlog en de Holocaust veranderden het normatieve landschap ingrijpend. Tussen 1933 en 1945 werden circa zes miljoen Europese Joden systematisch vervolgd en vermoord door nazi-Duitsland en zijn bondgenoten (United States Holocaust Memorial Museum, z.d.). Deze catastrofe vergrootte in westerse elites en publieke opinie de urgentie van een eigen Joodse staat. In 1945 werden bovendien de Verenigde Naties opgericht; artikel 1, lid 2, van het VN-Handvest formuleerde als doel “vriendelijke betrekkingen tussen naties, gebaseerd op eerbied voor het beginsel van gelijke rechten en zelfbeschikking der volkeren” (United Nations, z.d.). Zelfbeschikking werd zo een normatieve en juridische referentie, maar bleef voor Palestina omstreden. Toen Groot-Brittannië in 1947 het mandaat wilde beëindigen, droeg het de kwestie over aan de VN. De Algemene Vergadering nam Resolutie 181 (II) aan, die een Arabische en een Joodse staat en een internationaal bestuurd Jeruzalem voorstelde (United Nations, 1947). Joodse leiders stemden in, terwijl Arabische staten en Palestijnse vertegenwoordigers het afwezen, wat leidde tot een burgeroorlog en, na de Israëliëse onafhankelijkheidsverklaring in mei 1948, een regionale oorlog (Center for Israel Education, 1948).

De oorlog van 1948 resulteerde in de feitelijke stichting van Israël op 78% van het voormalige Mandaatgebied en in de grootschalige verdrijving van Palestijnse Arabieren uit de door Israël gecontroleerde gebieden. De VN schatte dat ongeveer 726.000 Palestijnen in deze periode hun woonplaatsen verlieten en vluchteling werden (Blum, 1948). Nog in 1948 nam de Algemene Vergadering Resolutie 194 (III) aan, die vastlegde dat vluchtelingen die “naar hun woningen willen terugkeren en in vrede met hun burens willen leven” zo snel mogelijk moesten kunnen terugkeren, terwijl anderen recht op compensatie kregen (United Nations, 1948). Met Resolutie 302 (IV) uit december 1949 werd UNRWA opgericht, belast met noodhulp en werkprogramma’s voor Palestijnse vluchtelingen in Jordanië, Libanon, Syrië, de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook (United Nations, 1949). De territoriale kwestie bleef echter onopgelost. De wapenstilstandsovereenkomsten van 1949 tussen Israël en Egypte, Jordanië, Libanon en Syrië definieerden wel de Groene Lijn als demarcatielijn, maar niet als internationaal erkende staatsgrens (CIDI, 2020). In deze jaren benaderden de VN de “Palestina-kwestie” vooral als vluchtelingen-, heilige-plaatsen- en veiligheidsdossier. Palestijnen golden

politiek als onderdeel van bredere Arabische agenda's, totdat de oprichting van de PLO in 1964 een eigen institutionele vertegenwoordiging vestigde (European Council on Foreign Relations, z.d.).

De Zesdaagse Oorlog van juni 1967 gaf de Palestijnse kwestie een nieuwe internationale dimensie. Israël versloeg in zes dagen Egypte, Jordanië en Syrië en bezette de Sinai, de Gazastrook, de Westelijke Jordaanoever inclusief Oost-Jeruzalem en de Golanhoogten (Office of the Historian, z.d.). De Veiligheidsraad reageerde met Resolutie 242 (1967), die in de inleiding de “onaanvaardbaarheid van gebiedsverwerving door oorlog” benadrukte en opriep tot “withdrawal of Israeli armed forces from territories occupied in the recent conflict”, gekoppeld aan erkenning van de soevereiniteit en territoriale integriteit van alle staten in de regio (United Nations, 1967). Resolutie 242, en later 338 (1973), werden het kernreferentiepunt voor diplomatieke initiatieven volgens het “land voor vrede”-principe, maar ze spraken de Palestijnen niet expliciet als volk met een eigen recht op zelfbeschikking aan. Juist daarop richtte de Palestijnse nationale beweging zich na 1967. Binnen de PLO, die na de oorlog in toenemende mate door organisaties als Fatah werd gedomineerd, verschoof de nadruk naar een eigen Palestijnse staats- en bevrijdingsagenda, losser van pan-Arabische kaders (PASSIA, 2013). De in 1968 herziene *Palestine National Charter* definieerde de Palestijnen expliciet als een afzonderlijk volk met onvervreembare historische rechten op Palestina (Palestine Liberation Organization, 1968).

Vanaf het eind van de jaren zestig groeide Palestina uit tot een belangrijk symbool in de wereldwijde solidariteitsbeweging, naast de strijd tegen apartheid en andere vormen van imperialisme. Dat kon omdat de Palestijnse kwestie inmiddels was vastgelegd in een reeks formele documenten en instellingen, van Balfourverklaring en Mandaat tot VN-resoluties en UNRWA. Die gaven activisten wereldwijd een discursief en juridisch repertoire om Palestina te duiden als onafgewerkte dekolonisatie, geschonden vluchtelingenrechten en een niet-gevuld zelfbeschikkingsrecht binnen publieke acties en debatten.

Hoofdstuk 5: Analyse

5.1 Het ontstaan van pro-Palestijns activisme in Nederland en de zichtbare vormen van succes

In de periode tussen 1967 en 1989 transformeerde het Nederlandse debat over het Midden-Oosten van een vrijwel onbetwist pro-Israëliësch referentiekader naar een veld waarin ook georganiseerde pro-Palestijnse claim-making zichtbaar werd (Malcontent, 2018). Deze verschuiving voltrok zich tegen de achtergrond van de Zesdaagse Oorlog van 1967 en de Jom Kipoer-oorlog van 1973. Deze oorlogen werden in Nederlandse media intensief gevolgd en werden gezien als belangrijke keerpunten in de wereldpolitiek (Historiek, 2021). De Arabische olieboycot na oktober 1973 maakte het conflict bovendien direct voelbaar in het dagelijks leven via autolose zondagen en benzinedistributie, wat de kwestie blijvend politiseerde (Nationaal Archief, z.d.).

5.1.1 Studenten en academici

De eerste duidelijk zichtbare contouren van pro-Palestijns activisme in Nederland ontstonden in de studentenwereld, waar de Palestijnse kwestie na 1967 deel werd van bredere anti-imperialistische discussies. In het *Limburgsch Dagblad* wordt 1967 genoemd als oprichtingsjaar van een studenteninitiatief onder de naam “Palestina Komitee”, omschreven als een “initiatief van studenten als reactie op de oorlog in Israël” (Limburgsch Dagblad, 1988, p. 5). Dat dit comité slechts als kort gememoreerd studentproject verschijnt, zonder verdere institutionele uitbouw, wijst op een klein en tijdelijk universitair initiatief: organisatorisch fragiel, maar ingebed in een dicht netwerk van politiserende studenten en docenten.

In termen van McAdam, Tarrow & Tilly (2001, p. 5) kan dit worden gezien als een vroege, beperkte vorm van *contention*: episodische, publieke, collectieve claim-making. Deze *contention* bouwde voort op *embedded identities* in stedelijke en academische netwerken, identiteiten zoals ‘student’ en ‘docent’ die het alledaagse campus- en stadsleven doordringen en relaties structureren. Juist omdat het activisme op zulke *embedded identities* steunde, bleef het repertoire aanvankelijk relatief particulier en kleinschalig (Tilly, McAdam, & Tarrow, 2001, pp. 135-136). Volgens Uitermark & Nicholls (2014, pp. 970-971) functioneerden stedelijke

studentenmilieus daarbij als plekken van politisering, steden als “incubators of the relational conduits”, waar nieuwe verbindingen ontstaan tussen bewegingen en ideeën. In deze universitaire context kreeg het framingwerk eerst vooral de vorm van een *diagnostic frame*, waarin oorlogen en bezetting werden geduid als uitdrukking van imperialisme en koloniale overheersing (Benford & Snow, 2000, pp. 615-617).

Binnen dit milieu veranderden studentenverenigingen in de tweede helft van de jaren zestig in vakbonden met een uitgesproken politiek profiel, aanvankelijk vooral gericht op Vietnam en Zuid-Europa (Ensel, 2024). Haugbolle & Olsen (2023) laten voor Scandinavië zien hoe Vietnam-solidariteit direct werd vertaald in een repertoire voor Palestina-solidariteit via *cultural transfer*, waarbij bestaande symboliek, tactieken en frames konden worden hergebruikt of aangepast. Dit sluit aan bij de Nederlandse casus, waarin studentenorganisaties hun bestaande repertoire hergebruikten en gaandeweg uitbreidden.

Een concreet voorbeeld uit het studentikoze *repertoire of contention*, in de zin van McAdam, Tarrow & Tilly (2001, p. 41), is het “Midden-Oosten-congres” dat de Algemene Studenten Vereniging Amsterdam (ASVA) in mei 1970 organiseerde. Foto’s tonen het congres met onder meer ASVA-kaderleden en de Franse marxistische arabist Maxime Rodinson als sprekers (Nationaal Archief, 1970). Zulke bijeenkomsten fungeerden als momenten van *brokerage*, waar marxistische studenten, vredesactivisten en vroege Palestina-comités elkaar ontmoetten en nieuwe samenwerkingsverbanden smeedden (Tilly, McAdam, & Tarrow, 2001, p. 26).

In dit studentikoze milieu ontstonden vroege *collective action frames* die Palestina positioneerden binnen een anti-imperialistisch *master frame*, een overkoepelend interpretatiekader dat verschillende strijdterreinen met elkaar verbindt, waarin ook Vietnam en Zuid-Afrika werden gesitueerd (Haugbolle & Olsen, 2023). Besprekingen rond het ASVA-congres en verwante debatten beschreven de situatie van de Palestijnen in termen van koloniale overheersing en nationale bevrijding. Deze formuleringen sluiten aan bij de *frame alignment processes* van Benford & Snow (2000, p. 624), waarbij studenten de Palestijnse zaak *bridgeden* met bekende strijdterreinen, zoals Vietnam, morele waarden *amplificeerden*, zoals anti-kolonialisme en het conflict *transformeerden* tot een kwestie van mensenrechten en bevrijding. Hierdoor ontstond een beginnende *collective identity*, waarin activisten Palestijnen gingen zien als deel van een gedeelde anti-imperialistische gemeenschap (Benford & Snow, 2000, p. 631).

5.1.2 Het Nederlands Palestina Komitee en Pax Christi

Het ontstaan van pro-Palestijns activisme in Nederland kreeg een beslissende impuls met de formele oprichting van het Nederlands Palestina Komitee (NPK) op 14 mei 1969 in Amsterdam. De oprichting volgde op informele publicitaire initiatieven na de Zesdaagse Oorlog van 1967, toen onder anderen oud-verzetsman Piet Nak en de in Nederland gevestigde Palestijn Mahmoud Rabbani begonnen te pleiten voor erkenning van het lot van Palestijnse vluchtelingen (Soeterink, 2019). Het expliciet “erkenning vragen voor het lot van Palestijnse vluchtelingen” markeert hier duidelijk de probleemdefinitie van de beweging en kan in termen van Benford & Snow worden begrepen als een *diagnostic frame* (Benford & Snow, 2000, p. 615). In termen van *resource mobilization theory* (Della Porta & Diani, 2006) bouwde het NPK voort op bestaande organisatorische resources, zoals netwerken, mobilisatie-ervaring en infrastructuur uit de derdewereld- en Vietnam-solidariteitsbeweging, waar Piet Nak al organisatorische ervaring had opgedaan.

De teach-in van 14 mei 1969 functioneerde als eerste moment van publieke claim-making rond Palestina in Nederland. Door VN-resolutie 194 te koppelen aan de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, maakte het NPK gebruik van wat Keck & Sikkink (1999, p. 95) *symbolic politics* noemen; het strategisch gebruik van internationaal erkende normen om morele urgentie te creëren. Die koppeling legde tegelijk de nadruk op een *diagnostic frame*: de schending van internationaal erkende rechten van Palestijnse vluchtelingen, en suggereerde een *prognostic frame* waarin naleving van deze resolutie en mensenrechten als gewenste oplossingsrichting werd gepresenteerd (Benford & Snow, 2000, pp. 615-616). De oprichting van het NPK leidde direct tot felle kritiek vanuit Joodse organisaties die het omschreven als een mogelijke dreiging voor de veiligheid en het bestaan van Israël (Nieuw Israëlich Weekblad, 1969, p. 21). Dit toont aan dat het NPK vanaf het begin in een vijandige *political opportunity structure* opereerde, waarin brede publieke opinie en de politiek nog sterk pro-Israël was (Meyer & Minkoff, 2004). Volgens Tilly (2001) beperken zulke vijandige contexten het beschikbare repertoire tot een beperkt aantal symbolisch geladen maar relatief risicovolle routines. Tegelijkertijd vormen negatieve reacties een *interaction–outcome screen* waaruit activisten leren welke vormen van claim-making weerstand oproepen en welke toch effect genereren.

In de eerste jaren werden in vrijwel alle universiteitssteden lokale afdelingen opgericht, soms voortbouwend op al bestaande Palestina-initiatieven (Soeterink, 2019). Daarmee ontstond een landelijke organisatiestructuur die voldeed aan wat Della Porta & Diani (2006, p. 21) “*dense informal networks*” noemen: informele maar duurzame verbindingen tussen activisten, noodzakelijk voor langdurige mobilisatie en voor het ontstaan van een bredere *movement subculture*. Deze lokale afdelingen worden gezien als knooppunten in een proces van *diffusion*, waarbij eenmaal beproefde routines, zoals teach-ins, discussieavonden en inzamelingsacties, langs bestaande lijnen van interactie worden overgenomen, zodat een meer modulair en landelijk *repertoire of contention* ontstaat (Tilly, McAdam, & Tarrow, 2001).

De Volkskrant van 27 juni 1969 laat zien dat ook Pax Christi, als een van de eerste NGO's in deze periode deel uitmaakte van het beginnende pro-Palestijnse activisme in Nederland. In de krant wordt beschreven hoe negen leden en aanhangers van het Palestina-comité op uitnodiging van de Arabische Liga een reis maken naar het midden-oosten om zich ter plekke te oriënteren op de situatie van de Palestijnse vluchtelingen en de Arabische politiek (De Volkskrant, 1969, p. 3). Daarmee wordt duidelijk dat Pax Christi niet alleen op afstand reflecteerde op het conflict, maar zich al in 1969 bezighield met de kwestie. In 1970 wordt duidelijk hoe kritisch Pax Christi was tegenover Israël. In een nota van Pax Christi over het Midden-Oosten stelt de organisatie dat zij het bestaansrecht van Israël als “Joodse staat” niet kan erkennen. Niet het fysieke bestaan van de bevolking wordt ter discussie gesteld, maar de constructie van een staat die zichzelf exclusief als Joods definieert en daarmee de rechten van de Palestijnse bevolking ontkent. Pax Christi pleit in de nota voor terugkeer en gelijke rechten voor Palestijnen en voor een meer democratische staatsvorm waarin Joden en Palestijnen gelijkwaardig zijn (De Tijd, 1970, p. 3).

Naast de oprichting van lokale afdelingen werd er ook een eigen mediakanaal opgericht door het NPK. Vanaf 1972 werd de *Nieuwsbrief Palestina Komitee* uitgegeven, een tweemaandelijks ledenblad dat zich expliciet anti-imperialistisch profileerde en verslag deed van de Palestijnse strijd (Bruijn, 2023). Volgens de theorie van Benford & Snow (2000) kan een tijdschrift zoals Nieuwsbrief Palestina Komitee worden gezien als onderdeel van framing. De nieuwsbrief presenteerde een consistent interpretatief kader waarin de Palestijnse zaak werd geherdefinieerd van een verre oorlog tot een kwestie van kolonialisme, vluchtelingenrechten en mensenrechten. Dat is in de eerste plaats een *diagnostic frame*, waarin het conflict wordt geduid als structurele koloniale onderdrukking en als schending van specifieke rechten van Palestijnen (Benford & Snow, 2000, p. 615). Het NPK maakte daarnaast strategisch gebruik van visuele propaganda in

de vorm van affiches om de Nederlandse publieke opinie te sensibiliseren voor de situatie van de Palestijnen. Voorbeelden hiervan zijn: “*Steeds verder van huis: de Palestijnse vluchtelingen*” en “*Gaza-strook*”. Deze affiches combineerden informatieve en emotioneel geladen beeldtaal om de leefomstandigheden onder bezetting en de gevolgen van langdurige oorlog zichtbaar te maken. Tegelijkertijd fungeerden zij als mobilisatiemiddel: zo bevatten verschillende uitgaven expliciete oproepen tot financiële bijdragen voor medische hulp en noodvoorzieningen, waarmee het NPK zowel bewustwording als concrete solidariteitspraktijken trachtte te stimuleren (IISG, 1977; IISG, 1971). Die expliciete oproepen tot donaties en steun vormen een duidelijk *motivational frame*: ze bieden volgelingen een concreet handelingsperspectief en koppelen de beschreven misstanden direct aan de plicht om te handelen (Benford & Snow, 2000, p. 617). Door de nadruk op geschreven en visuele communicatie verschoof het repertoire hier gedeeltelijk van directe confrontatie naar bemiddelde claim-making via drukwerk en symbolische representaties. Dit kan worden geduid als een verandering in de mate van *mediation* binnen hetzelfde repertoire, terwijl de onderliggende routines herkenbaar bleven (Tilly, McAdam, & Tarrow, 2001, p. 141).

Naast publicaties ontwikkelde het NPK een herkenbaar *repertoire of contention*, van symbolische acties en demonstraties (Tarrow, 2011). Voor het 25-jarige bestaan van de staat Israël in mei 1973 liet het NPK een affiche ontwerpen met de tekst “25 jaar Israël, 25 jaar onderdrukking Palestijnen” (Wolkers, 1973). Dit affiche was bestemd voor een demonstratieve bijeenkomst in Amsterdam (De Telegraaf, 1973, p. 5). Dit kan worden gezien als *symbolic politics*, er werd gebruikgemaakt van een jubileummoment van de staat Israël om een tegen-narratief zichtbaar te maken (Keck & Sikkink, 1999, p. 95). Ook protesteerden enkele leden van het NPK voor de Israëlische ambassade in Den Haag. Hier werd geprotesteerd tegen de behandeling van politieke gevangenen in Israël. Tegelijkertijd werd er een nota uitgebracht waarin werd vastgesteld dat van de 14.000 Palestijnse gevangenen er slechts 4.000 een eerlijk proces hadden gehad (NRC Handelsblad, 1973; Trouw, 1973). Door in de nota zowel de omvang van de gevangenschap als de martelingen systematisch te beschrijven, werd een scherp *diagnostic frame* geconstrueerd van structurele mensenrechtenschendingen (Benford & Snow, 2000, p. 615). Dit protest sluit aan bij wat Keck & Sikkink (1999, p. 95) *information politics* noemen: het strategisch verspreiden van gegevens om internationale normen te activeren. Door zich tegelijk te richten op de Israëlische ambassade in Den Haag en op de Nederlandse regering als ontvanger van de nota voltrok zich bovendien een *object shift*, de focus van de claims verschoof van een abstract, ver verwijderd conflict naar concrete diplomatieke en

regeringsinstanties, wat nieuwe vormen van lobby- en demonstratiepraktijken selecteert en bestaande routines in het repertoire herstructureert (Tilly, McAdam, & Tarrow, 2001, p. 157).

Rond 1974 vertaalden lokale Palestina-comités de door het NPK ontwikkelde frames en middelen naar eigen stedelijke contexten, wat een klassiek voorbeeld is van *diffusion* (Tilly, McAdam, & Tarrow, 2001, p. 333). In Leiden ontstond een “Leidse Palestina Werkgroep”, die nadrukkelijk verbonden was met het NPK (Andere Tijden, 2010). Via zulke *transnational advocacy networks*, gericht op *symbolic politics* en *information politics* fungeerde de werkgroep als *brokerage mechanism* tussen lokale netwerken in Leiden en Palestijnse actoren ter plaatse (Tilly, McAdam, & Tarrow, 2001; Keck & Sikkink, 1999). Ook in Eindhoven ontstond een afdeling (Cursor TH Eindhoven, 1974).

5.1.3 Scale shift in de jaren 80

De pro-Palestijnse mobilisatie in Nederland in de jaren tachtig bouwde voort op de in de jaren zeventig ontwikkelde infrastructuur van het NPK en studentenmilieus. Het NPK beschikte tegen het einde van de jaren zeventig over een dicht netwerk van sympathisanten en bondgenoten, zichtbaar in onder meer een demonstratie van het NPK bij het Amsterdamse stadhuis in maart 1979 (Stadsarchief Amsterdam, 1979). Deze organisatorische continuïteit illustreert hoe *resource mobilization* de basis legde voor latere protestgolven (Della Porta & Diani, 2006). Een cruciaal moment was de Venice Declaration van juni 1980, waarin de negen lidstaten van de Europese Economische Gemeenschap expliciet het Palestijnse recht op zelfbeschikking erkenden en het vluchtelingenvraagstuk centraal plaatste (United Nations, 1980). Deze internationale erkenning fungeerde tegelijk als een vorm van *certification*. Externe autoriteiten valideerden bepaalde Palestijnse claims, wat de legitimiteit van betrokken actoren kan versterken en nieuwe paden opende om via nationale regeringen en internationale instellingen claims te articuleren (Tilly, McAdam, & Tarrow, 2001, p. 121). De verklaring creëerde ook mogelijkheden voor wat Keck & Sikkink (1999, p. 93) het “*boomerang pattern*” noemen. Dit vindt plaats wanneer nationale regeringen ongevoelig blijven en activisten via internationale arena’s proberen druk uit te oefenen op hun eigen staat. Hoewel Nederlandse beleidswijzigingen direct na 1980 beperkt waren, bood de Venice Declaration een belangrijk repertoire voor framing. Dit betekende dat de eerder ontwikkelde *diagnostic frames* over bezetting en vluchtelingen niet alleen als humanitaire problemen, maar ook als ontzegging van het recht op zelfbeschikking konden worden gepresenteerd, terwijl het *prognostic frame* een duidelijkere institutionele vorm kreeg, namelijk Europese erkenning van Palestijnse zelfbeschikking als gewenste politieke uitkomst (Benford & Snow, 2000, pp. 615-616).

In deze periode lieten ook kerkelijke organisaties zich uit over de kwestie. De Raad van Kerken formuleerde een dubbele solidariteit, waarin zowel het Israëliëse recht op staatkundig bestaan werd benadrukt, maar ook het recht van zelfbeschikking van Palestijnen werd erkend (De Raad van Kerken, 1997, p. 8). Ook werkten kerkelijke organisaties samen met het NPK. Een van deze samenwerkingen is bijvoorbeeld te zien in 1980, toen een campagne voor het Midden-Oosten werd georganiseerd door zowel het NPK als Pax Christi in de vorm van een nationaal voorlichtingsproject (Algemeen Dagblad, 1980, p. 3). In het Nieuw Israëlitisch Weekblad (1981, p. 1) wordt bericht dat de overheid via de Nationale Commissie voorlichting en

bewustwording Ontwikkelingssamenwerking (NCO) ruim 104.000 gulden subsidie verleende aan een fotoproject over Palestijnen. In de redactiegroep van dit project zaten uitgesproken pro-Palestijnse organisaties: Novib, Kerk en Ontwikkelingssamenwerking, Pax Christi en het NPK.

De Israëliëse invasie in Libanon in juni 1982 betekende een herijking van het Nederlandse *repertoire of contention*. In Amsterdam demonstreerden duizenden mensen tegen de oorlog, met bebloede poppen en protestborden (Nationaal Archief, 1982). Enkele maanden later protesteerden het NPK en de Palestijnse Vereniging op het Binnenhof en boden een open brief aan waarin zij de regering oproepen niet langer te zwijgen over mensenrechtenschendingen en het geweld in Beiroet te stoppen (De Waarheid, 1982, p. 3). De combinatie van massale straatacties en parlement gerichte protesten wijst op een *scale shift*: van kleinschalige teach-ins naar breed gedragen mobilisaties die zich expliciet richten op regering en parlement (Tarrow, 2011, p. 192).

In het midden van de jaren tachtig werd de publicatie-infrastructuur van het Nederlands Palestina Komitee herijkt met de introductie van *Soemoed*. *De Waarheid* kondigde het blad in november 1986 aan als “een nieuw tijdschrift over het Midden-Oosten” (De Waarheid, 1986, p. 6). Het Israëliësch-Palestijnse conflict zou voortaan systematisch in een bredere regionale en internationale context worden geplaatst. Daarmee kan *Soemoed* in termen van Della Porta & Diani (2006) worden opgevat als een cruciale *organisational resource* en *mobilizing structure* binnen het NPK-netwerk. Tegelijk functioneerde het tijdschrift als een centrale arena voor *framing*. Door gebeurtenissen in Libanon en Palestina te duiden binnen een *master frame* van antikoloniale strijd en mensenrechten, en door via *brokerage* Nederlandse lezers te verbinden met Palestijnse en internationale auteurs, consolideerde *Soemoed* de transnationale oriëntatie van de Nederlandse solidariteitsbeweging (Benford & Snow, 2000; Tilly, McAdam, & Tarrow, 2001).

In november 1988 kondigden het Palestina Komitee en Palestijnse organisaties in Nederland een landelijke handtekeningenactie aan voor erkenning van de pas uitgeroepen Palestijnse staat (De Waarheid, 1988, p. 3). Deze campagne werd gebruikt om claims via institutionele kanalen te articuleren. Het rechtstreeks benaderen van politieke partijen speelde in op de bestaande *political opportunity structure* door mogelijke bondgenoten binnen de politieke en maatschappelijke elites te mobiliseren (Meyer & Minkoff, 2004). Tegelijkertijd betekende het stimuleren van contacten tussen Nederlandse en Palestijnse organisaties in de bezette gebieden

een vorm van *transnational brokerage* binnen een *transnational advocacy network* (Keck & Sikkink, 1999; Tilly, McAdam, & Tarrow, 2001).

Tegen het einde van het decennium vormde de Eerste Intifada een nieuwe katalysator. In december 1989 berichtte *Het Parool* over een landelijke demonstratie in Amsterdam ter ondersteuning van de Palestijnse opstand, waarmee de solidariteitsgolf opnieuw culmineerde in massaprotest in de hoofdstad (Het Parool, 1989, p. 4). Ook in Rotterdam werd er een fakkeloptocht georganiseerd door het NPK ter gelegenheid van de herdenking van het tweede jaar van de Intifada (Het vrije volk, 1989, p. 4).

Een PLO-manifestatie in het Haagse Congresgebouw ter gelegenheid van de tweede verjaardag van de Intifada leidde eind 1989 tot grote ophef binnen de PvdA. Terwijl partijbestuurders en diverse Kamerleden onder verwijzing naar het omstreden PLO-logo op de uitnodiging besloten weg te blijven, kondigde PvdA-Europarlementariër Alman Metten juist aan wél aanwezig te zijn, wat volgens de pers tot “grote verdeeldheid binnen de partij” leidde (Het Parool, 1989, p. 3). Enkele dagen later doorbrak ook zijn collega-Europarlementariër Ien Baarveld-Schlaman de feitelijke boycot door alsnog haar komst aan te kondigen, waarmee zij het door verschillende partijen opgetuigde politieke “front” tegen de manifestatie verder ondermijnde (De Volkskrant, 1989, p. 9).

5.1.4 Eerste zichtbare vormen van succes tussen 1967-1989

Tussen 1967 en 1989 was de *political opportunity structure* in Nederland rond Palestina grotendeels gesloten, omdat beleidsruimte sterk werd begrensd door een pro-Israëlische parlementaire meerderheid en de coalitieloga. Malcontent toont aan dat kabinetten daardoor extra gevoelig voor parlementaire veto's waren, wat de ruimte van ministers om richting erkenning of formele politieke opening naar Palestijnse vertegenwoordiging te bewegen klein hield (Malcontent, 2022, pp. 275-282). In Nederland was de kwestie extra beladen door grote gevoeligheid rond antisemitisme en WOII-herinneringspolitiek (De Raad van Kerken, 1981, p. 3). Tegelijkertijd verschoof de Nederlandse publieke opinie in deze periode wél zichtbaar. Een NIPO-enquête uit 1967 laat zien dat circa 64% van de Nederlanders zich toen met Israël identificeerde (Nieuwsblad van het Noorden, 1967, p. 7), waardoor Israël lange tijd als moreel referentiepunt fungeerde. Rond de Eerste Intifada nam die consensus echter sterk af: in februari 1988 wordt, verwijzend naar een enquête, gesproken over “maar 30%” van de bevolking die nog sympathie heeft voor Israël, een cijfer dat CIDI voor 1988 eveneens hanteert (Algemeen Dagblad, 1988; CIDI, 2000). Succes is in deze periode dan ook voornamelijk terug te zien in het opbouwen van een beweging, publieke frames kunnen neerzetten en institutionele kanalen creëren.

Oprichting van het Nederlands Palestina Komitee

De oprichting van het Nederlands Palestina Komitee (NPK) op 15 mei 1969 kan als een eerste succes worden gezien omdat het pro-Palestijns activisme in Nederland voor het eerst duurzaam organiseerde in plaats van afhankelijk te blijven van losse acties. Het NPK ontstond in een context waarin de Nederlandse publieke opinie in de jaren na de Zesdaagse Oorlog sterk pro-Israëlisch was, waardoor Palestijnse perspectieven minder vanzelfsprekend doordrongen tot politiek en media. Door een vaste organisatievorm kon het NPK langdurig campagnes voeren, netwerken opbouwen en continuïteit garanderen (Nederlands Palestina Komitee, z.d.). Daarnaast werd het NPK een informatieknoppunt. Het verspreidde structureel achtergrond en analyse over de Palestijnse kwestie, wat essentieel is voor agenda-setting en het verbreden van maatschappelijke steun. Een concreet voorbeeld is *Soemoed*, het tijdschrift van het NPK, waarmee informatie en argumenten periodiek werden gebundeld en verspreid (Nederlands Palestina Komitee, z.d.; De Waarheid, 1986). Zo legde de oprichting van het NPK een

organisatorische en communicatieve basis waarop later het pro-Palestijnse activisme kon voortbouwen.

Toegepast op de theorie van Gamson betekent dit vooral succes in termen van *acceptance*: een beweging boekt winst wanneer tegenstanders of het politieke/maatschappelijke establishment de groep als legitieme gesprekspartner gaan behandelen, via consultatie, onderhandelingen of (informele) erkenning. Bij het NPK is vooral (gedeeltelijke) *co-optation* zichtbaar. Het verwierf een stabiel platform en maatschappelijke legitimiteit om het Palestijnse perspectief te agenderen, maar dit vertaalde zich in deze periode doorgaans nog beperkt in directe, materiële beleidsvoordelen (Gamson, 1975, pp. 29-35).

EEG-verklaring, Euro-Arabisch Dialoog en Venice Declaration als succes voor political opportunity

In de nasleep van de Jom Kipoer-oorlog en de oliecrisis namen de negen lidstaten van de Europese Economische Gemeenschap (EEG), waaronder Nederland, op 6 november 1973 een gezamenlijke verklaring over het Midden-Oosten aan. Daarin stelden zij dat een “rechtvaardige en duurzame vrede” niet alleen Israëls recht op veilige grenzen moest garanderen, maar ook rekening moest houden met “the legitimate rights of the Palestinians”. Nederland is mede-ondertekenaar van deze EEG-verklaring en presenteert haar vervolgens in de Tweede Kamer als referentiepunt voor het eigen Midden-Oostenbeleid (European Economic Community, 1973; Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1973-1974).

De totstandkoming van de Euro-Arabische Dialoog in december 1973, waarbij de EEG en de Arabische Liga een structureel overlegkader opzetten, vormt in beperkte zin ook een succesmoment voor pro-Palestijns activisme. Nederland ging “tegenstribbelend” akkoord met deelname (Malcontent, 2022). Nederland vreesde dat een nauwere band met Arabische staten zou uitmonden in sterkere druk op Israël, maar legde zich onder invloed van de oliecrisis en Europese partners toch neer bij de dialoogstructuur.

De Venice Declaration van juni 1980 markeert op Europees niveau een ander belangrijk maar beperkt succes voor pro-Palestijns activisme. De negen lidstaten van de Europese Economische Gemeenschap, waaronder Nederland, erkennen daarin expliciet dat het Palestijnse volk recht

heeft op zelfbeschikking en dat een “rechtvaardige oplossing” van het vluchtelingenvraagstuk onderdeel van elke vredesregeling moet zijn (United Nations, 1980).

In termen van Gamson (1975, pp. 29-35) wijzen alle drie voorbeelden op hetzelfde type uitkomst: *co-optation*. In alle drie gevallen wordt een kernclaim die pro-Palestijnse activisten centraal stellen, Palestijnen als volk met legitieme rechten en uiteindelijk zelfbeschikking, opgenomen in het officiële Europese en daarmee ook Nederlandse discours en institutioneel verankerd in verklaringen en overlegstructuren. Tegelijkertijd blijft het bij deze discursieve winst. Er volgen geen afdwingbare beleidsconsequenties zoals erkenning van een Palestijnse staat, harde garanties, sancties of andere directe materiële voordelen voor Palestijnen. Daarmee leveren deze stappen vooral symbolische legitimatie en beleidsmatige normalisering op, maar nauwelijks concrete nieuwe voordelen.

Deze voorbeelden zijn in belangrijke mate te verklaren vanuit de oliecrisis en de directe gevolgen daarvan voor Nederland. Ze zijn niet eenduidig toe te schrijven aan pro-Palestijns activisme in Nederland, omdat zij primair voortkwamen uit bredere Europese en geopolitieke dynamieken. Wel zijn ze relevant, omdat zij het beleidsdiscours en de institutionele context verschoven en daarmee de *political opportunity structure* voor later Nederlands pro-Palestijns activisme vergrootten.

Erkenning PLO

De PLO is sinds de jaren zestig de politiek-nationalistische vertegenwoordiger van het Palestijnse volk en streeft naar een eigen Palestijnse staat. In Nederland wilde de PLO vooral politiek en diplomatiek erkenning krijgen en het Nederlandse beleid ten opzichte van de Palestijnen beïnvloeden. Toch weigerde Nederland lange tijd officieel met de PLO in gesprek te gaan.

Binnen het parlementaire domein vormden de Pacifistisch Socialistische Partij (PSP) en haar voorman Fred van der Spek een cruciale schakel tussen pro-Palestijnse actiegroepen en het Nederlandse Midden-Oostenbeleid. Nadat de PLO in Rabat in 1974 door Arabische staten was erkend, greep Van der Spek in november 1975 de begrotingsbehandeling van Buitenlandse Zaken aan om in de Tweede Kamer expliciet te pleiten voor Nederlandse erkenning van de PLO. Minister Van der Stoep formuleerde naar aanleiding van dit debat een nieuw standpunt:

erkenning van Israël's recht op veilige grenzen werd voortaan nadrukkelijk gekoppeld aan een regeling waarin ook “legitieme rechten” van de Palestijnen moesten worden erkend (Blekendaal & Van Melick, 2006; Koole & Soetendorp, 1984). Die lijn wordt verdiept wanneer de PSP in haar verkiezingsprogramma van 1977, als enige partij, de PLO “enige en wettige vertegenwoordigster” van het Palestijnse volk noemt en de regering oproept tot erkenning en een PLO-informatiebureau (Koole & Soetendorp, 1984, p. 104). Ook spreekt de Politieke Partij Radikalen (PPR) zich uit als voorstander van erkenning van de PLO (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1979, p. 1131). In november 1979 neemt de Kamer vervolgens de motie-Brinkhorst aan, die de regering verzoekt feitelijke contacten met de PLO niet langer te vermijden.

In 1980 zetten de Nederlandse regering en de PLO een duidelijke stap richting wederzijdse erkenning als gesprekspartners. Het *Algemeen Dagblad* (1980, p. 11) meldde dat op het ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag een vertegenwoordiger van de PLO officieel was ontvangen. Enkele weken eerder berichtte *De Telegraaf* over een door Nederland geïnitieerd gesprek in Damascus tussen een regeringsdelegatie en de PLO, waarbij Nederlandse erkenningsvoorwaarden werden herhaald (De Telegraaf, 1980, p. 3). Toen in 1982 eindelijk de opening van een PLO-kantoor in Den Haag plaatsvond kon dit worden gezien als een duidelijk succes van pro-Palestijns activisme (Nieuw Israelitisch Weekblad, 1982, p. 1).

Begin 1983 blijkt dat de PLO in Den Haag sterk is genormaliseerd. In een begrotingsdebat verklaart minister Van den Broek bereid te zijn tot officiële contacten met de PLO, mede na een CDA-motie. Enkele weken later bericht het *Algemeen Dagblad* dat de (voorlopige) PLO-vertegenwoordiger door Buitenlandse Zaken is ontvangen voor een kennismakingsgesprek, mede op initiatief van CDA-Kamerleden (Algemeen Dagblad, 1983, p. 7).

In Gamsons termen duidt dit op *acceptance én new advantages*: de PLO krijgt erkenning als gesprekspartner en structurele toegang via consultatie en onderhandeling. Voor de claim “erkenning en toegang tot overleg” benadert dit in 1982–1983 een *full response*, met Kamerverwijzingen, een kantoor in Den Haag en geïnstitutionaliseerde contacten met Buitenlandse Zaken (Gamson, 1975, pp. 29-35).

5.2 De evolutie van pro-Palestijns activisme in Nederland

In de periode 1990–2009 verschuift het repertoire van het pro-Palestijns activisme in Nederland van relatief kleinschalige, sterk moreel-symbolische acties naar een combinatie van straatmobilisatie, lobby, juridisering en boycotcampagnes. Tegelijkertijd blijven klassieke vormen ook aanwezig. Dit is te duiden als een verschuiving in zowel de *scale* als de mate van *mediation* van actie (Tilly, McAdam, & Tarrow, 2001, p. 141). Het activisme verplaatst zich deels van directe publieke confrontatie naar bemiddelde arena's.

5.2.1 Demobilisatie in de jaren 90

In de vroege jaren negentig is er eerder sprake van continuïteit dan van breuk met de periode 1967–1989. Della Porta & Diani (2006, p. 249) noemen dit *organizational continuity*, waarin organisaties en netwerken blijven bestaan en zij infrastructuur voor een latere heropleving vormen. Zo werd op 23 februari 1990 een studiedag van de Industriebond FNV georganiseerd waarin Pax Christi en het NPK als kennisleveranciers fungeerden (Nieuw Israëliisch Weekblad, 1990, p. 3). In hetzelfde jaar riepen Pax Christi, het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV) en het NPK Tweede Kamerleden op om zich duidelijk uit te spreken vóór een Palestijnse staat. Pax Christi en IKV vroegen de partijen om de Palestijnse zelfbeschikking te steunen, Israël aan te dringen om de PLO bij onderhandelingen te betrekken en kritischer te zijn op de Israëlische bezettingspolitiek. Het NPK gaat verder en pleit voor erkenning van de Palestijnse onafhankelijkheidsverklaring, opwaardering van de PLO-vertegenwoordiging in Nederland en een krachtiger beroep op internationaal recht bij de beoordeling van Israëls beleid (Nieuw Israëliisch Weekblad, 1990, p. 11). Dit kan volgens Keck & Sikkink (1999, p. 95) worden gezien als *accountability politics* omdat het NPK Kamerleden aanspreekt op hun commitment aan internationaal recht en hen vraagt daar consequent naar te handelen in het Israël-Palestina-beleid.

Rond 1993 was er sprake van een zekere demobilisatie rond Palestina, mede doordat de Oslo-akkoorden in delen van de solidariteitsbeweging de verwachting wekten dat een diplomatiek proces tot een rechtvaardige oplossing zou leiden. Dit patroon kan theoretisch worden begrepen als *demobilization* binnen een bredere *cycle of contention*. Na een fase van verhoogde *contentious politics* kan mobilisatie afnemen wanneer de politieke context, of de interpretatie

daarvan, verandert (Tarrow, 2011, pp. 188-190). Tarrow omschrijft een gebeurtenis zoals de Oslo-akkoorden als *facilitation*. Dit zijn concessies/doorbraken die de noodzaak tot escalatie verminderen en daarmee *demobilization* in de hand werken (Tarrow, 2011, p. 189). Dit blijkt uit de eigen reflecties van Vrouwen in het Zwart. Zij organiseren sinds 1990 maandelijks stille wakes, gekleed in zwart om te protesteren tegen de Israëlische bezetting (Het Parool, 1990, p. 2; Vrouwen in het Zwart, z.d.). Zij schrijven dat er “een paar jaar” geen wakes waren omdat de Oslo-akkoorden “ten onrechte hoop gaven dat er snel een levensvatbare Palestijnse staat zou komen” (Vrouwen in het Zwart, z.d.). Ook Kees Wagtendonk, oud-bestuurslid van het NPK, blikt terug in een interview en geeft aan dat de Oslo-akkoorden het Komitee “geen goed” deden, mensen haakten af omdat men vrede verwachtte (Wagtendonk, 2008, p. 7).

5.2.2 Professionalisering en institutionalisering

In Nederland verplaatste vervolgens de kern van de solidariteit zich naar geprofessionaliseerde organisaties die hun inzet vormgaven via publicaties, delegaties en lobby. Pro-Palestijns activisme verdween daarmee niet, maar veranderde van karakter. Deze fase kan volgens de theorie van Della Porta & Diani (2006, p. 149) worden omschreven als een fase van *latency*, waarin actie minder publiek is, maar organisaties doorwerken.

SIVMO, een stichting die Israëliisch-Palestijnse vredes- en mensenrechtenorganisaties ondersteunde en hun werk in Nederland onder de aandacht bracht, publiceerde bijvoorbeeld haar kwartaalblad met achtergrondartikelen, opinies en interviews over de kwestie (Pollefeyt, 1998; SIVMO, z.d.). Ook het NPK bleef in deze periode zijn tijdschrift 'Soemoed' publiceren. Dit soort publicaties bleven een belangrijke vorm van zowel *diagnostic* als *prognostic framing*, waarin zowel het probleem werd beschreven als de oplossing (Benford & Snow, 2000, p. 615). Tijdens deze periode van professionalisering en institutionalisering werden door Pax Christi meerdere delegatiereizen georganiseerd, zoals de delegatiereis gericht op gesprekken in het Midden-Oosten over het Israëliisch-Palestijnse vredesproces (Reformatorisch Dagblad, 1996). Dit soort reizen kunnen worden omschreven als *information politics* waar informatie wordt gegenereerd die later strategisch kan worden ingezet richting media en politiek (Keck & Sikkink, 1999, pp. 95-96).

Verder speelde lobby door NGO's in deze periode een duidelijke rol. In deze periode vindt er intensievere samenwerking plaats tussen de regering en meerdere NGO's, zo blijkt uit een Kamerstuk uit 1998 waarin de regering stelt dat met betrokken mensenrechtenorganisaties "nauwe contacten" worden onderhouden (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1998). In Tarrow's termen vergroot zo'n institutionele toenadering de *political opportunity* doordat *access to participation* voor actoren toeneemt en de beschikbaarheid van *influential allies* binnen de politieke arena zichtbaarder wordt, wat de verwachting op succes versterkt (Tarrow, 2011, pp. 163-166). Een concreet voorbeeld hiervan is te zien in 1997, waarin door PvdA-Kamerlid Woltjer in het debat over het EU-Israël-associatieverdrag expliciet wordt verwezen naar door Pax Christi aangeleverde vragen over artikel 2, dat mensenrechten als essentieel element benoemt. Mede dankzij deze lobby vroeg hij de minister te bevestigen dat Israëliische mensenrechtenschendingen als "materiële schending" van het verdrag moesten gelden en dat veiligheidsclausules niet als excuus mochten dienen om die rechten te omzeilen (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1997, p. 2).

5.2.3 Tweede Intifada

De Tweede Intifada, die vanaf september 2000 begon, fungeerde als startpunt voor een nieuwe mobilisatieronde in Nederland, doordat geweldsintensivering, beelden van militaire operaties en burgerdoden, en het vastlopen van het vredesproces de morele urgentie voor solidariteitsnetwerken sterk verhoogden. In deze periode verschijnt Een Ander Joods Geluid (EAJG) als nieuwe speler die het Nederlandse debat structureel verbreedt. Op 14 januari 2001 vond hun eerste openbare bijeenkomst plaats (Een Ander Joods Geluid, z.d.). Dit is meer dan een organisatorisch detail; hier is sprake van *frame transformation* (Benford & Snow, 2000, p. 625). Waar “Israël-kritiek” eerder gemakkelijk als externe vijandschap kon worden weggezet, werd deze vaker herpositioneerd als interne morele correctie vanuit de Joodse gemeenschap, een verschuiving die bestaande betekenissen opnieuw ordent en nieuwe interpretaties legitimeert.

De escalatie in 2002, met zware militaire operaties en een hardere internationale mensenrechtenagenda, versterkte vervolgens de koppeling tussen straatmobilisatie en institutionele politiek. In dezelfde periode vindt de landelijke demonstratie “Stop de oorlog tegen de Palestijnen” in Amsterdam plaats. Hier werden klassieke vormen van activisme zichtbaar, zoals een mars van 30.000 mensen, toespraken en het gebruik van spandoeken (Reformatorisch Dagblad, 2002). In deze periode worden moties ingediend binnen de Tweede Kamer over bijvoorbeeld een wapenembargo voor Israël en de Palestijnse gebieden (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2002). Echter leidt de demonstratie vooral tot Kamervragen over meldingen van antisemitisme en het verbranden van Israëlische vlaggen (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2002).

Vanaf 2002–2003 wordt zichtbaar hoe pro-Palestijnse mobilisatie in Nederland, naast demonstraties, sterker leunt op petitie- en campagne-infrastructuur. Dit sluit aan bij wat Della Porta & Diani beschrijven als de *logic of numbers*. Via petities kunnen bewegingen numerieke steun zichtbaar maken door handtekeningen te verzamelen en zo hun maatschappelijke draagvlak te signaleren richting publieke opinie en politieke vertegenwoordigers (Della Porta & Diani, 2006, pp. 171-172). Een voorbeeld is het initiatief ‘Stop de Bezetting’, dat in activistische archieven expliciet opereert met een verklaring die organisaties wordt voorgelegd en met oproepen tot financiële steun (Vredesbeweging, 2002).

Midden jaren 2000 neemt pro-Palestijns activisme in Nederland een nieuwe vorm aan, namelijk het kiezen van Nederlandse “targets” die indirect met het conflict verbonden zijn, waardoor de strijd niet alleen gaat over “wat Israël doet”, maar ook over wat Nederland faciliteert. Dit is een voorbeeld van *leverage politics* waarbij *target actors* ook private actoren kunnen zijn. De kern is het identificeren van *points of leverage* waarmee relatief zwakkere actoren invloed kunnen uitoefenen op machtigere instellingen (Keck & Sikkink, 1999, pp. 95-98).

Een vroeg voorbeeld daarvan is een consumentenboycot. In het Algemeen Dagblad (2003, p. 1) staat dat de Arabisch Europese Liga (AEL) een “zwarte lijst” met Israëlische producten wil aanleggen en dat die producten vanuit Nederland geboycot moeten worden. Het sterkst gedocumenteerde voorbeeld is de Schiphol-campagne rond wapendoorvoer. Activisten, waaronder twee Kamerleden, organiseren een actie op een plek met maximale zichtbaarheid (Schiphol Plaza) om de doorvoer van wapens/munitie naar Israël via Nederland aan te kaarten (Stop Wapenhandel, 2006). Dit kan worden gezien als een vorm van *information politics* (Keck & Sikkink, 1999, pp. 95-96). Parallel hieraan zien we financiële targeting, zo wordt in 2006 door onder andere EAJG druk gezet op ASN Bank om te desinvesteren uit Veolia vanwege Veolia’s betrokkenheid bij de Jeruzalemse lightrail. Het actiedoel is hierbij het afsnijden van geldstromen (Nieuwhof, 2006). Hier is sprake van *material leverage*, omdat het expliciet gericht is op het afsnijden of heroriënteren van geldstromen (Keck & Sikkink, 1999, p. 97). Daarnaast verschuift een deel van het activisme in de tweede helft van de jaren 2000 naar een juridisch en consumentenrechtelijk spoor rond producten uit Israëlische nederzettingen. De kern van die aanpak is dat activisten niet alleen oproepen tot boycot, maar de manier waarop producten in Nederland op de markt komen problematiseren. Als goederen uit nederzettingen in bezet gebied in winkels terechtkomen met labels als “Israël”, of met handelsvoordelen die volgens activisten niet horen, dan wordt dat geframed als misleiding van consumenten en soms zelfs als fraude (Luër, 2008). Vanuit die redenering proberen organisaties en campagnes supermarkten, importeurs en controle instanties onder druk te zetten. In 2009 zien we hoe dit juridische spoor naast het klassieke repertoire blijft bestaan, er zijn landelijke actiedagen bij supermarkten die consumenten direct proberen te mobiliseren, een herkenbare vorm van boycotdruk op winkels, én er lopen merkcampagnes zoals rond Ahava, waarbij actievoerders winkels aanspreken om een specifiek merk uit het schap te halen (Nieuwhof, 2009).

De Israëlische operatie in Gaza leidde begin 2009 in Nederland tot een nieuwe mobilisatiepiek. In een kabinetsreactie op de Gaza-crisis werd echter vooral ingegaan op het recht op

zelfverdediging van Israël (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2009). Op 3 januari 2009 vond in Amsterdam een grote demonstratie op het Museumplein plaats op initiatief van onder andere het NPK, Raad van Marokkaanse Moskeeën Nederland en Een Ander Joods Geluid (Het Parool, 2009). Tegelijk bleef het activisme richting keten- en consumentenacties een rol spelen. Het NPK kondigde in januari 2009 bijvoorbeeld flyeracties bij Albert Heijn aan met een boycotoproep, en later werden landelijke actiedagen georganiseerd (Nederlands Palestina Komitee, 2009; Nederlands Palestina Komitee, 2009).

5.2.4 Start van de digitalisering

In deze periode zien we dat pro-Palestijns activisme in Nederland steeds duidelijker een digitaal-organisatorische laag krijgt. Niet als vervanging van straatmobilisatie en lobby, maar als onderdeel van wat Tufekci een *networked public sphere* noemt: een publieke sfeer waarin communicatie, mobilisatie en legitimatie tegelijk via offline plekken én online infrastructuren verlopen (Tufekci, 2017, p. 6). Een vroeg voorbeeld van digitale mobilisatie is de SP-nieuwspagina van 23 september 2002, waar lezers expliciet worden aangespoord om online te handelen in de vorm van het ondertekenen van een online petitie die oproept tot onvoorwaardelijke terugtrekking van Israël uit de Palestijnse gebieden en erop wijst dat Israël zich moet houden aan alle VN-resoluties (Internet Archive, 2002). De digitale handeling wordt een expliciet onderdeel van politieke druk. Ook bestaande bewegingen zetten het web in als archief en actiekalender: Vrouwen in het Zwart publiceerde online over acties, waaronder het aanbieden van petitie's (Vrouwen in het Zwart, 2008).

In het midden van de jaren 2000 zien we digitalisering vooral in de vorm van e-mail en website-publicatie. De nieuwsbriefpagina van Vrouwen in het Zwart (mei 2005) is online beschikbaar en combineert fysieke mobilisatie met e-mail als interactiekanaal. In dezelfde nieuwsbrief staat ook fondswerving in digitale vorm, een campagne-oproep die via de nieuwsbrief wordt verspreid (Vrouwen in het Zwart, 2006). In januari 2006 werd digitale heruitgave expliciet als tactiek genoemd. De nieuwsbrief verwijst naar organisaties die een rapport “op hun websites publiceren”, waardoor de website zelf onderdeel wordt van een legitimatie- en verspreidingsketen (Vrouwen in het Zwart, 2006).

Ook werd digitalisering zichtbaar in de manier waarop acties worden verpakt voor snelle doorstuurbaarheid. Bij de Schiphol-actie tegen wapendoorvoer naar Israël publiceerde het Nederlands Palestina Komitee een online persbericht met argumenten en oproepen richting beleid (Nederlands Palestina Komitee, 2006). Dezelfde actie krijgt klassieke nieuwsdekking, zoals die van Trouw, maar het online persbericht en activistische verslagen maken het makkelijker om het verhaal en de cijfers te blijven circuleren (Trouw, 2006).

Vanaf 2008 wordt digitale actie meer procedureel. In het NPK-overzicht wordt een online petitie gepromoot als concrete deelnamevorm (Nederlands Palestina Komitee, z.d.). Datzelfde overzicht linkt bovendien naar een “mailing/view”-pagina voor adressen en informatie om Kamerleden aan te schrijven, wat wijst op geïntegreerde e-mail-distributie voor lobby. In 2009

zien we meerdere digitale repertoires tegelijk. Het NPK-overzicht bevat een expliciete consumentenboycot-oproep en verwijst naar een externe online petitie (Nederlands Palestina Komitee, z.d.). Ook gebruikte NPK een Nederlands petitieplatform. Datzelfde NPK-overzicht toont ook online fondswerving met een directe donatielink (Nederlands Palestina Komitee, z.d.). De site wordt gebruikt als een publicatie- en archiefplatform, waardoor nieuwsbrieven en updates duurzaam vindbaar en herbruikbaar blijven. Ook wordt de site gebruikt voor mobilisatie en logistiek rond acties in Nederland, met concrete oproepen inclusief tijden, plaatsen en context. De website werkt ook als schakel naar politiek-institutionele arena's. Zo worden lezers actief verwezen naar parlementaire agenda's, Kamerinformatie en beleidsdocumenten, zodat activisme kan worden getimed op debatten en formele besluitvorming. Della Porta & Diani (2006, p. 221) beschrijven dat "recent technological developments" het makkelijker maken om autonome media via internet te ontwikkelen. Tarrow (2011, p. 192) voegt hieraan toe dat het internet "an even broader role in diffusing contention" kan spelen omdat het niet beperkt is door lokale of nationale grenzen, maar dat *diffusion* via internet ook beperkingen heeft omdat het de interpersoonlijke banden mist die vertrouwen helpen creëren.

Tegen het einde van het decennium komt daar online video bij. TV-fragmenten bleven via platforms zoals YouTube circuleren en worden opnieuw deelbaar. Dat sluit direct aan bij Tufekci's punt dat alledaagse technologie de mogelijkheid vergroot om misstanden te documenteren en discussies voorbij "authorities said, activists claimed" te brengen (Tufekci, 2017, p. 6). Een AT5-item over de pro-Palestina-demonstratie van 3 januari 2009 staat op YouTube, waardoor beelden na de uitzending blijven rondgaan en later opnieuw gedeeld kunnen worden (AT5, 2009). Ook het NPK gebruikte hun website om YouTube-video's over Gaza te delen (Nederlands Palestina Komitee, z.d.). Zo wordt het internet een extra infrastructuur naast straat en parlement, voor werving, framing, archivering en hergebruik van media.

5.2.5 Vormen van succes tussen 1990-2009

Zoals in hoofdstuk 5.2 blijkt, is er in de tweede periode nog altijd sprake van een gesloten *political opportunity structure* in Nederland. Tegelijk waren elite-allianties voor een pro-Palestijnse koers beperkt, omdat in het parlement en het kabinet conditionering en “stopzetten van steun bij niet-naleving” breed als logische lijn gold (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2006). Ten slotte had de staat een stevige handhavingscapaciteit via veiligheids- en financiële maatregelen. Organisaties konden worden ingeperkt door bijvoorbeeld het bevriezen van tegoeden en het verbieden van financiële steun wanneer er (vermeende) banden met terrorismefinanciering speelde (AIVD, 2003).

Financiële steun

De eerste helft van de jaren 90 laat materiële, projectgerichte steun zien die in Nederlandse parlementaire documenten en periodieke pers terugkomt. In een Kamerstuk wordt beschreven dat vertegenwoordigers van de PLO de Nederlandse regering om financiële hulp vroegen bij de aanleg van een haven in Gaza, en dat Nederland in december 1993 bereidheid uitsprak om hieraan bij te dragen. Dit type infrastructuursteun is in beginsel direct relevant voor Palestijnse economische ontwikkelingsmogelijkheden, omdat het betrekking heeft op fysieke toegang en handelscapaciteit (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1998). Ook beloofde minister Pronk van ontwikkelingssamenwerking de Palestijnen extra ontwikkelingssteun. Die steun is sinds 1991 toegenomen van 5 miljoen gulden tot bijna 50 miljoen gulden (Reformatorisch Dagblad, 1995). In de vroege jaren negentig zetten organisaties als NPK, Pax Christi en IKV expliciet in op lobby richting Kamerleden en op erkenning van Palestijnse vertegenwoordiging, terwijl de overheid volgens Kamerstukken nauwe contacten met mensenrechtenorganisaties onderhield. In die context konden PLO-vertegenwoordigers als relevante gesprekspartner opereren en konden verzoeken binnen een beleidskader serieus worden genomen.

In Gamsons termen wijst dit op *full response*. Nederland levert nieuwe voordelen, namelijk project- en infrastructuursteun via ORET en groeiende ontwikkelingshulp én behandelt PLO-vertegenwoordigers als een relevante gesprekspartner door op hun verzoeken in te gaan binnen een beleidskader, wat een vorm van *negotiation* is. Het gaat hier dus niet alleen om materiële

steun, maar ook om een vorm van acceptatierelatie met Palestijnse vertegenwoordiging (Gamson, 1975, pp. 29-35).

Berlin Declaration

In de verklaring van de Europese Raad, waar Nederland deel van uitmaakt, bevestigde de EU haar steun voor een onderhandelende oplossing voor de kwestie. Er werd opgeroepen tot volledige uitvoering van het Wye River Memorandum en er werd aangedrongen op een snelle hervatting van de eindstatusonderhandelingen (European Council, 1999). Een kernpunt was dat de EU het Palestijnse recht op zelfbeschikking “onvoorwaardelijk” bevestigde, inclusief de optie van een eigen staat, en expliciet verklaarde bereid te zijn de erkenning van een Palestijnse staat “te zijner tijd” te overwegen.

Nederland droeg als EU-lidstaat bij en schaarde zich achter deze gezamenlijke EU-lijn. In een Kamerstuk van 16 april 1999 lichtte minister Van Aartsen toe dat de Algemene Raad de reacties op de Berlin Declaration zou bespreken en dat het doel van de verklaring was om de onderhandelingen gaande te houden. In hetzelfde stuk staat ook de Nederlandse inzet: vasthouden aan het principe dat beide partijen hun verplichtingen nakomen en dat het Wye-memorandum daadwerkelijk wordt uitgevoerd (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1999).

Hierbij is sprake van *co-optation*. De EU bevestigt expliciet het Palestijnse recht op zelfbeschikking en noemt de mogelijkheid van een Palestijnse staat, en stelt bovendien bereid te zijn erkenning “te zijner tijd” te overwegen. Dat is een vorm van *acceptance*, het legitimeert Palestijnse claims en positioneert Palestijnse statelijkheid als een erkende politieke optie. Tegelijk blijft de stap bewust uitgesteld en ontbreekt een direct pakket aan nieuwe, afdwingbare voordelen zoals onmiddellijke erkenning, bindende sancties, of institutionele machtsoverdracht. De winst is dus vooral symbolisch-diplomatiek maar niet het soort directe *new advantages* dat Gamson onder *full response* schaaft (Gamson, 1975, pp. 29-35).

Dit voorbeeld is niet direct en volledig toe te schrijven aan pro-Palestijns activisme in Nederland, omdat de verklaring in de eerste plaats voortkwam uit de bredere EU-dynamiek rondom het vredesproces en de institutionele logica van gezamenlijke besluitvorming. Wel is zij relevant voor de Nederlandse context, omdat de verklaring een verdere legitimering van

kernclaims markeert van het officiële Europese discours en daarmee de *political opportunity structure* voor Nederlands activisme vergroot.

Eerste vorm van desinvestering

Zoals in hoofdstuk 5.2.3 werd beschreven, werd er druk uitgeoefend op ASN Bank om geen zaken meer te doen met Veolia. De directe aanleiding was Veolia's betrokkenheid bij de Jerusalem Light Rail, die volgens critici verbonden was met de Israëliëse bezetting en daarom niet paste binnen ASN's mensenrechten- en duurzaamheidscriteria. De Volkskrant berichtte dat ASN Veolia "de deur wees", en Trouw omschreef het als een uitzonderlijke stap, waarin de eerste Europese bank zich terugtrok uit een bedrijf dat van de bezetting profiteerde (De Volkskrant, 2006; Trouw, 2006). Deze uitkomst is terug te leiden naar pro-Palestijnse actoren in Nederland die druk organiseerden en met ASN in gesprek gingen. Een verslag beschrijft een bespreking met de ASN-directie waarbij onder andere de voorzitter van Een Ander Joods Geluid en een vertegenwoordiger van de Stop the Wall-campagne aanwezig waren, met "een heel pak brieven" dat opriep tot terugtrekking (Jacqueline de Bruijn, 2008).

Deze desinvestering laat in Gamsons termen vooral *preemption* zien. De challenger boekt een *new advantage* doordat een concrete economische relatie wordt beëindigd, terwijl er geen duidelijke *acceptance* zichtbaar is. Daarmee vallen deze uitkomsten het best onder *new advantages without acceptance* (Gamson, 1975, pp. 29-35).

5.3 Ontwikkeling naar hedendaagse vormen van pro-Palestijns activisme

5.3.1 The Rights Forum

Eind jaren 2000 werd op initiatief van oud-minister-president Dries van Agt ‘The Rights Forum’ opgericht. De organisatie positioneerde zich op een andere manier dan voorgaande pro-Palestijnse organisaties, namelijk als onafhankelijk kenniscentrum dat Nederlandse en Europese politiek wil beïnvloeden vanuit internationaal recht en mensenrechten. Vanaf het begin werd The Rights Forum bovendien gedragen door een netwerk van prominenten uit politiek en wetenschap, wat snel zichtbaarheid en toegang tot media en beleidskringen gaf (The Rights Forum, z.d.). In termen van netwerkacties past dit bij het zoeken naar *leverage*, het inschakelen van machtige actoren om invloed uit te oefenen die zwakkere spelers zelf minder direct hebben, én *information politics*, waarbij media belangrijke partners zijn en geloofwaardigheid richting pers en publiek een sleutelrol speelt (Keck & Sikkink, 1999, pp. 95-97). Ook is dit consistent met een *political opportunity component* ‘availability of influential allies’ en ‘opening of access’ voor nieuwe actoren (Tarrow, 2011, p. 165).

In de vroege jaren van 2010 uitte de organisatie voornamelijk druk op de Europese Unie en Nederland via open brieven en policy advocacy. Dit zijn vormen van *information politics*; het snel en geloofwaardig verplaatsen van politiek bruikbare informatie naar plekken waar die het meeste effect heeft, en ze kunnen bijdragen aan agendavorming door aandacht, debat en besprekingen uit te lokken (Keck & Sikkink, 1999, pp. 95-96). Voorbeelden hiervan zijn het mede-initiatief en het ondertekenen van een brief in 2010 van voormalige Europese leiders aan EU-kopstukken om te komen tot een rechtvaardiger EU-beleid en die concreet uit te voeren (The Rights Forum, 2010), de oproep in een brief gericht aan de Verenigde Naties om de Palestijnse staat te erkennen (The Rights Forum, 2011) en de brief van Van Agt gericht aan premier Mark Rutte naar aanleiding van Ruiters tv-interview over Gaza. Het richten op zulke organisaties past bij het zoeken naar ‘hospitable venues’ en ‘favourable institutional venues’. Netwerken framen kwesties zó dat ze begrijpelijk zijn voor doelgroepen en ze proberen aansluiting te vinden bij instituties waar hun claims beter kunnen landen (Keck & Sikkink, 1999, pp. 90, 95). Van Agt verwijt Rutte een eenzijdige framing over raketlanceringen bij scholen en ziekenhuizen, het onvoldoende benadrukken van proportionaliteit en internationaal recht, en het gebrek aan empathie voor het Palestijnse leed. Ook vraagt hij waarom Nederland Israëlische schendingen niet steviger veroordeelt (Agt, 2014). Concreet raakt Van Agts kritiek

aan *diagnostic framing* en aan *counterframing*, het weerleggen van de werking van het frame van een opponent en het scherper formuleren van een eigen alternatief (Benford & Snow, 2000, pp. 615-617).

Ook doet The Rights Forum onderzoek en brengt de organisatie zelf rapporten uit. Zo wordt er samengewerkt met de Israëlische mensenrechtenorganisatie Yesh Din waaruit een publicatie van een rapport over de “legalisering” van illegale nederzettingen (The Rights Forum, 2015). Keck & Sikkink (p. 96) beschrijven dat NGO’s vaak niet overal mensen kunnen hebben en daarom ‘links with local organizations’ smeden om informatie uit veel landen te ontvangen en te monitoren. Ook wordt de VN-database van bedrijven die zakendoen met nederzettingen onder de aandacht gebracht, waaronder Booking.com en drie andere Nederlandse bedrijven, en wordt die gebruikt in het debat over bedrijfsbetrokkenheid (The Rights Forum, 2020). Dat past bij het idee dat ‘target actors’ naast overheden óók private actoren kunnen zijn en dat netwerken via *leverage politics* druk proberen te organiseren op machtigere actoren. Daarnaast raakt het aan *moral leverage*; gedrag van doelwitten wordt onder internationale schijnwerpers gezet wat effectief kan zijn wanneer actoren waarde hechten aan prestige en reputatie (Keck & Sikkink, 1999, pp. 97-98). Een ander voorbeeld is de samenwerking met onder andere PAX voor het rapport ‘Don’t Buy Into Occupation’. Hierin wordt duidelijk dat negen Nederlandse financiële instellingen de afgelopen drie jaar 12,5 miljard euro investeerden in bedrijven die betrokken zijn bij de illegale Israëlische kolonisering van Palestijns gebied, waaronder ING, Rabobank en ABN AMRO (The Rights Forum, 2022). In framing-termen doet zo’n rapport aan *diagnostic framing*, het definieert een problematische situatie en wijst verantwoordelijken aan. Ook *prognostic framing* is zichtbaar; het articuleert een plan van aanpak en strategieën. De titel ‘Don’t Buy Into Occupation’ functioneert tegelijk als *motivational framing*. Het is een oproep om mee te doen aan collectieve actie (Benford & Snow, 2000, pp. 615-617).

5.3.2 Professionalisering van boycot

Waar BDS-strategieën tussen 2000 en 2009 al in het Nederlandse *repertoire of contention* circuleerden, kreeg de pro-Palestijnse infrastructuur in 2012 een extra organisatorische laag. Via netwerken die de internationale BDS-strategie (boycot, desinvestering en sancties) naar de Nederlandse context vertaalden, ontstond een meer duurzame coördinatie- en ondersteuningsstructuur. BDS Nederland stelt dat in 2009 het netwerk ‘Samenwerken voor Palestina’ van start ging en dat de ondersteunende stichting docP in 2012 werd opgericht om dit netwerk professioneel te ondersteunen en om BDS-activiteiten in Nederland te bundelen en te versterken (BDS Nederland, z.d.).

Begin jaren 2010 ligt de focus op consumentenboycot en winkelacties rond producten uit Israëlische nederzettingen. De organisatie benadrukt de aanwezigheid van nederzettingenproducten in supermarkten en koppelt dat aan internationaal recht (BDS Nederland, 2014). In die periode worden inspectieteams een herkenbare actievorm. De teams controleren schappen op herkomst en spreken winkels en klanten aan (BDS Nederland, 2015). Della Porta & Diani (2006, p. 176) benadrukken dat boycotacties vaak afhankelijk zijn van massamedia-aandacht om effectief te zijn doordat ze een “loss of face” kunnen veroorzaken. Deze vorm van activisme leidt in 2016 tot Kamervragen en een motie over de etikettering van producten uit Israël. Echter geeft Koenders, minister van Buitenlandse Zaken, aan dat hij "reuze zijn best gedaan heeft", maar dat voor het labelen van producten uit alle omstrede gebieden in Europa geen draagvlak is. De suggestie van SGP, CU, CDA en PVV voor waarschuwingsstickers wordt ook van de hand gewezen (Nieuw Israëlitisch Weekblad, 2017).

Ook ‘pressure campaigns’ vormen in deze periode een onderdeel van het activisme. BDS Nederland neemt specifieke bedrijven als doelwit vanwege betrokkenheid bij de bezetting van Palestina. Ook dit past bij *leverage politics*, campagnes zijn gericht op beleids- of gedragsverandering bij ‘target actors’ (Keck & Sikkink, 1999, pp. 95-98). Zo zijn onder anderen Booking.com voor het aanbieden van accommodaties in illegale nederzettingen (BDS Nederland, 2024), pensioenfonds ABP voor het investeren in bedrijven die medeplichtig zijn (BDS Nederland, 2025), Jumbo voor het mislabelen en het aanbieden van nederzettingenproducten en Pride Amsterdam voor het ‘pinkwashen’ van hun sponsorbeleid (BDS Nederland, 2021; BDS Nederland, 2024).

BDS Nederland onderneemt ook pogingen om sancties te realiseren voor Israël. Door bijvoorbeeld wakes te organiseren bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken en sancties te eisen in de vorm van wapenembargo's tegen Israël, associatieverdragen te verbreken en de medeplichtigheid van Nederland aan de genocide in Gaza te beëindigen (BDS Nederland, 2025). Ook werden er petitie's voor sancties tegen Israël aangeboden aan de minister van Buitenlandse Zaken die door 50.000 mensen ondertekend was (BDS Nederland, 2014).

5.3.3 Juridisering door NGO's

Pro-Palestijns activisme speelt zich vanaf de jaren 2020 ook af in de rechtbank. Dit is te begrijpen als het benutten van *points of access* binnen de institutionele context. Een autonome en onafhankelijke rechterlijke macht vergroot volgens de literatuur de mogelijkheid van toegang voor sociale bewegingen, doordat de rechterlijke macht kan interveniëren in controverses tussen bewegingen en staatsinstellingen (Della Porta & Diani, 2006, pp. 203-204). NGO's vinden dat Nederland te weinig doet om de genocide door Israël te stoppen (Baneke, 2024). Coalities van NGO's bundelen hun krachten, in de vorm van *brokerage*, om via de rechtbank hun gelijk te krijgen (Tilly, McAdam, & Tarrow, 2001, p. 26). Zo vormen Oxfam Novib, PAX Nederland en The Rights Forum een coalitie om de Staat te bevelen de uit- en doorvoer van F-35-onderdelen richting Israël te stoppen (Oxfam Novib, 2024). Het Gerechtshof Den Haag oordeelde dat de Staat uiterlijk binnen zeven dagen "iedere uitvoer en doorvoer" van F-35-onderdelen met eindbestemming Israël moest staken (Gerechtshof Den Haag, 2024). Op 3 oktober 2025 oordeelde de Hoge Raad in cassatie dat de minister de herbeoordeling van de uitvoervergunning opnieuw moet doen binnen zes weken, met als toets of er een duidelijk risico is op ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht. Het kabinet lichtte toe dat het hofarrest is vernietigd en dat de rechter de exporttoets slechts zeer terughoudend kan beoordelen (Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2025). Ook werd de Nederlandse staat aangeklaagd door een coalitie van acht Palestijnse en Nederlandse organisaties vanwege het niet voorkomen van genocide in Gaza en andere Israëlische schendingen van het internationaal recht (The Rights Forum, 2024).

De zaak Al-Haq c.s. tegen de Staat laat een verwante maar meer systemische inzet zien, niet het aanvechten van één specifieke doorvoerketen, maar het civielrechtelijk vorderen van een vergaand, algemeen verbod op de uitvoer en doorvoer van militaire en dual-use goederen naar Israël. Dit sluit aan bij Keck & Sikkinks (1999, p. 95) idee dat netwerken invloed zoeken via informatie, niet alleen "facts" maar ook interpretaties, en dat ze strategisch een "more receptive political venue" zoeken. Volgens het nieuwsbericht van de rechtbank ging het om tien organisaties, waaronder het NPK en EAJG die in een kort geding bij de voorzieningenrechter stelden dat de Staat die export en doorvoer moest stopzetten (De Rechtspraak, 2024).

Parallel aan de staatsgerichte strategieën kozen NGO's ook een tweede route, namelijk: juridisering via het strafrecht. Daarbij bouwen zij dossiers op tegen bedrijven waarvan de activiteiten volgens hen samenhangen met Israëlische nederzettingen en internationale

misdrijven. Dit is *diagnostic framing*; het definieert het probleem en wijst verantwoordelijkheid toe aan specifieke actoren in relatie tot normschendingen (Benford & Snow, 2000, p. 615). In dat kader dienden ELSC, Al-Haq, SOMO en The Rights Forum een strafrechtelijke aangifte in bij het Nederlandse OM tegen Booking.com (The Rights Forum, 2024). Zij framen de verhuur en promotie van accommodaties in nederzettingen als het witwassen van winst.

Naast “verbieden” en “vervolgen” gebruiken NGO’s een derde juridiseringslijn in de vorm van informatie-juridisering via de Wet open overheid (Woo). Theoretisch past dit bij wat Keck & Sikkink *information politics* noemen: “the ability to move politically usable information quickly and credibly to where it will have the most impact” (Keck & Sikkink, 1999, p. 95). Doel is om documenten, interne signalen en beleidsafwegingen boven tafel te krijgen, die daarna kunnen worden ingezet in publieke verantwoording of verdere juridische stappen. Dit sluit óók aan bij *accountability politics*: “the effort to oblige more powerful actors to act on vaguer policies or principles they formally endorsed” (Keck & Sikkink, 1999, p. 95). In het dossier over het Nederlandse ontmoedigingsbeleid rond economische banden met Israëlische nederzettingen startten SOMO en The Rights Forum een Woo-traject tegen het ministerie van Buitenlandse Zaken, dat uitmondde in procedures bij de bestuursrechter (Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2024). De overheid publiceerde daarbij documenten bij de beslissing op bezwaar waardoor het traject controleerbaar werd (Rijksoverheid, 2025). Dit raakt direct aan Della Porta & Diani’s (2006, p. 204) observatie dat verschuiving van macht richting *decision-making processes* “less transparent” kan maken.

Ook in het onderwijs zien we informatie-juridisering via de Woo, maar dan gericht op een sectororganisatie in plaats van een ministerie. The Rights Forum procedeerde tegen Universiteiten van Nederland (UNL). De Rechtbank Gelderland oordeelde dat UNL het Woo-verzoek in behandeling moet nemen. (Delta, 2023).

5.3.4 Massaprotesten voor Palestina

Palestina-solidariteit in Nederland is sinds 2010 geen reeks losse erupties, maar een terugkerend politiek ritueel. Dit kan worden verklaard met het idee van *cycles*, “periods of relative quiet alternate with waves of intense mobilization”. Mobilisatie kent een terugkerende “ebb and flow” (Della Porta & Diani, 2006, pp. 188-189). Telkens wanneer het geweld in Palestina escaleert, zoeken mensen de straat op. Binnen zo’n *cycle* werkt escalatie als een moment waarop contentie “*diffuses*” en waarbij eerder succes/zichtbaarheid van actie een demonstratie-effect heeft op andere groepen, die dan eerder geneigd zijn ook te mobiliseren (Tarrow, 2011, pp. 205-206). Ook het aantal demonstranten neemt in deze periode flink toe. De zomer van 2014 is het breekpunt. Tijdens de Gaza-oorlog komt Den Haag massaal de straat op. Het Parool beschrijft “duizenden mensen” op het Spuiplein, bij een manifestatie tegen het Palestina-beleid van Israël, georganiseerd door onder andere het NPK (Het Parool, 2014). Dit is echter pas het begin van de groei in het aantal mensen dat in Nederland opkomt voor de Palestijnen via straatmobilisatie. Twee weken later krijgt die druk namelijk een nog grotere schaal. Volgens de NOS lopen in Rotterdam 10.000 mensen mee. Het protest was een initiatief van onder andere NIDA Rotterdam, de Rotterdamse afdelingen van de SP en GroenLinks en Youth For Palestine (NOS, 2014).

Na 2014 zakt de schaal soms terug, maar het repertoire blijft. In 2018, na dodelijk geweld tegen Palestijnse demonstranten in Gaza, verzamelt zich in Amsterdam opnieuw een protest (NOS, 2018). In 2021 wordt er zelfs tijdens de coronapandemie in acht grote Nederlandse steden tegelijk gedemonstreerd (De Volkskrant, 2021).

Na 7 oktober 2023 en de daaropvolgende Israëlische oorlog in Gaza verandert alles; er vindt opnieuw een *cycle of contention* plaats (Della Porta & Diani, 2006, pp. 198-200). Google Trends toont aan dat de term ‘Palestina’ in Nederland nog nooit zo relevant was. Google Trends waardeert een term van 0-100, waarbij ‘Palestina’ in oktober een score van 100 heeft (Google Trends, z.d.). Dit wijst op een sterke toename van *public sensitivity*, waarbij massamedia en massacommunicatie een belangrijke rol spelen. Media zijn “the most obvious shaper of public sensitivity”, en het succes van protest hangt samen met de hoeveelheid media-aandacht (Della Porta & Diani, 2006, p. 180). Dat de aandacht voor de kwestie groeit, blijkt ook uit de vele grote demonstraties. Op 15 oktober 2023 doen volgens de politie ongeveer 15.000 mensen mee aan de pro-Palestijnse demonstratie in Amsterdam (NOS, 2023). Een maand later verzamelt

zich in Rotterdam opnieuw een massa waar zo'n 15.000 demonstranten meedoen (AD, 2023). Dat een grootschalige demonstratie in de ene stad gevolgd wordt door een grootschalige demonstratie elders sluit aan bij *diffusion* tijdens *cycles of contention* (Tarrow, 2011, p. 192).

In 2024 verschuift een deel van de beweging van straat naar instelling. Universiteiten worden het strijdtoneel. Dit is te duiden als *scale shift*, contention “diffuses to different levels of the polity”, waarbij actoren in een andere institutionele setting met andere prikkels en beperkingen te maken krijgen (Tarrow, 2011, pp. 177, 193). Op de UvA wordt een pro-Palestijns protestkamp opgebouwd dat 's nachts door politie en ME wordt ontruimd en waar 125 mensen worden aangehouden (NOS, 2024). In Utrecht bezetten ongeveer 150 pro-Palestijnse demonstranten het binnenterrein van de Universiteitsbibliotheek. Ze eisen dat de UU zich uitspreekt over Gaza en banden verbreekt met Israëlische universiteiten (NOS, 2024). Een jaar later bezetten demonstranten de universiteit opnieuw, waarna de universiteit zei de banden met de Israëlische instituties opnieuw te willen bekijken (RTV Nieuws, 2025). Ook de Universiteit Leiden kreeg op meerdere locaties te maken met bezettingen (Universiteit Leiden, 2025; NOS, 2025). In het gebouw van de Universiteit Utrecht bezette demonstranten het gebouw zelfs een week lang (Nieuws van de dag, 2025). Tarrow (2011, p. 104) omschrijft deze actievorm als het *disruptive repertoire* van *sit-ins* en *occupation of buildings* als bekende vormen van *contention*.

In 2025 bereikt het pro-Palestijns activisme in Nederland een historisch massamoment. Op 18 mei 2025 demonstreren meer dan 100.000 mensen in Den Haag tegen het Israël-standpunt van kabinet-Schoof en de oorlog in Gaza (Amnesty Nederland, 2025). Het grootste protest in Nederland in twintig jaar vormt een rode lijn door Den Haag heen en werd georganiseerd door een samenwerking van meer dan 30 organisaties. Op zondag 17 juni werd opnieuw een menselijke rode lijn door Den Haag gevormd met ditmaal ruim 150.000 deelnemers (Artsen zonder Grenzen, 2025). Op 5 oktober 2025 verschuift de Rode Lijn naar Amsterdam en bereikt een nieuwe piek. Volgens de organisatie lopen er ruim 250.000 mensen mee en ook dit protest wordt gedragen door mensenrechten- en hulporganisaties zoals Amnesty, Oxfam Novib, PAX, Save the Children en The Rights Forum (NU.nl, 2025). Ook bekende Nederlanders sluiten zich massaal aan bij dit protest (RTL, 2025). De betekenis van zulke aantallen sluit aan bij Della Porta & Diani's (2006, p. 171) “logic of numbers”: de “size of the dissidents’ demonstrations” geeft een indicatie van hoeveel steun dissidenten genieten.

5.3.5 Rol van sociale media

Met de opkomst van sociale media heeft activisme een aanzienlijke impuls gekregen. Waar aankondigingen voorheen vooral via pamfletten werden verspreid en later via publicaties op eigen websites, verschoof de communicatie in deze periode steeds meer naar sociale-mediaplatformen. Facebook en de stijging in gebruikers waren hierin cruciaal (Heleen van Lier, 2012). Zo organiseerden BDS Nederland en Youth For Palestine in 2014 evenementen op Facebook waarin mensen werden opgeroepen deel te nemen aan door hen georganiseerde demonstraties of boycotts (BDS Nederland, 2014; Youth For Palestine, 2014). Dit past bij Tufekci's (2017, p. 22) analyse dat digitale connectiviteit politieke informatie sneller kan laten reizen via *weak ties*. Zwakke banden werken vaker als *bridges* tussen anders gescheiden clusters, waardoor politieke berichten communities bereiken waar je anders geen directe toegang toe hebt. Tufekci beschrijft dit als quasi-broadcasting; dissidenten konden hun views delen met Facebook-vrienden én “the friends of their Facebook friends”, waardoor het bereik snel kan oplopen. Daarnaast stelt zij dat “Digital media enhance the visibility of a cause” en kunnen helpen bij het doorbreken van *pluralistic ignorance*, het zichtbaar maken dat anderen ook betrokken zijn, wat mobilisatie kan vergemakkelijken (Tufekci, 2017, pp. 22, 111).

Sociale mediakanalen zoals TikTok, Instagram, Facebook en X (voorheen Twitter) maken framing bovendien toegankelijker en effectiever. Accounts die videobeelden en foto's van gebeurtenissen rond Palestina en Israël vertalen en duiden voor een Nederlands publiek bereiken vaak een groot aantal volgers. In framing-theorie is dat te koppelen aan *frame resonance*. Benford & Snow stellen dat de mate waarin frames ‘resoneren’ afhangt van *empirical credibility*, de ‘fit’ tussen frame en gebeurtenissen zoals waargenomen en de “credibility of the frame articulators” (Benford & Snow, 2000, p. 619). Een voorbeeld is @CestMocro, met circa 1,2 miljoen volgers op Instagram in Nederland en België vormt dit account een invloedrijke speler in de framing van de oorlog in Palestina (Instagram, z.d.).

Een andere vorm van pro-Palestijns activisme zijn hashtags op sociale media. In Nederland zijn hashtags een soort snelweg voor activisme. Ze maken losse posts één verhaal. Campagnewoorden zoals #staakthetvuren bundelen oproepen, beelden en argumenten van verschillende groepen tot één herkenbaar spoor dat je makkelijk kunt volgen, delen en terugvinden. Benford & Snow (2000, p. 623) beschrijven dat zulke ‘geaccentueerde’ elementen, zoals slogans, fungeren als een “conceptual handle or peg” om verschillende gebeurtenissen en

issues aan elkaar te koppelen, waardoor één groter frame herkenbaar wordt via een kort label. Bij grote acties zien we ook event-hashtags zoals #trekderodelijn, die in korte tijd duizenden berichten aan elkaar koppelen. Dit past bij Tufekci's observatie dat digitale media niet alleen zichtbaarheid vergroten, maar ook collectieve identiteit kunnen versterken, "even a hashtag storm can create a sense of belonging", en dat hashtags kunnen bijdragen aan "building and spreading that collective identity" (Tufekci, 2017, p. 111).

Die hashtags doen drie dingen tegelijk: mobiliseren door mensen naar een demonstratie of sit-in te krijgen, framen door een duidelijke boodschap in één woord te vertalen, en druk opbouwen als politici, media en instellingen zien dat iets trending is, wordt negeren lastiger. Soms schiet het bereik zó door dat een hashtag of zin verandert in een wereldwijd symbool. Dit gebeurde bij "All Eyes on Rafah", een AI-beeld dat ook in Nederland breed werd besproken omdat het in korte tijd op Instagram bijna 40 miljoen keer werd gedeeld (NOS, 2024).

Livestreams verkleinen in pro-Palestijns activisme de afstand tussen "aanwezig zijn" en "betrokken zijn". In Tufekci's "digitally networked public sphere" kunnen mensen met hun telefoon direct documenteren en delen, waardoor betrokkenheid op afstand veel directer wordt (Tufekci, 2017, p. 47) In tegenstelling tot posts achteraf, laat live-uitzendingen mensen in real time meekijken, reageren en delen. Daardoor zijn livestreams zowel een mobilisatiemiddel als een framingsmiddel. Dat zie je wanneer een Nijmeegs Palestina-account vooraf aankondigt live te gaan tijdens een event, zodat supporters op afstand kunnen meedoen (Instagram, z.d.). Ook bij formele momenten wordt "live meekijken" als actie ingezet, bijvoorbeeld wanneer SOMO naar een live te volgen hoorzitting verwijst en Engelstalige ondertiteling noemt, wat internationale aandacht en publieke druk vergroot (Instagram, z.d.).

Ook taggen is in Nederland een effectief instrument binnen pro-Palestijns activisme omdat het publieke druk direct koppelt aan een concreet doelwit. Dit past bij Keck & Sikkink's idee dat *advocacy networks* strategisch 'target actors' kiezen en proberen hen onder druk te zetten met *leverage politics* (Keck & Sikkink, 1999, p. 97). Door een instelling of prominente actor expliciet te taggen, verschuift een boodschap van algemene oproep naar gerichte aanspreking. De aangesprokene wordt zichtbaar verantwoordelijk gemaakt in dezelfde tijdlijn waar het publiek meekijkt. Dat vergroot de kans op reactie, versnelt mediaverspreiding en maakt het voor organisaties moeilijker om stil te blijven, omdat het gesprek publiek, deelbaar en doorzoekbaar is. Dit is een vorm van *moral leverage* (Keck & Sikkink, 1999, p. 97). Bij het Amsterdam Student Encampment zien we dit terug wanneer eisen over het verbreken van

“academic ties” worden geplaatst met een directe tag van de Universiteit van Amsterdam zodat de UvA als Nederlandse instelling in één handeling zowel wordt aangesproken als gekoppeld aan de concrete eis (Instagram, z.d.). Dit is een duidelijke combinatie van *diagnostic framing*, het probleem: ‘academic ties’ als verkeerde/onterechte relatie en *prognostic framing*, de oplossing: banden verbreken, waarbij de tag het ‘target’ expliciet maakt (Benford & Snow, 2000, pp. 615-617). Een vergelijkbare tactiek gebruikt Utrecht4Palestine door een Nederlandse culturele instelling publiek te adresseren via tagging. Daarmee wordt activisme niet alleen een boodschap aan volgers, maar ook een open brief in het zicht van iedereen, met reputatiedruk als hefboom (Instagram, z.d.).

Ten slotte vergrote coalitieposts bereik, legitimiteit en organisatiekracht doordat groepen acties als één gezamenlijk front presenteren. Ze werken als versterker via Tufekci’s idee van *weak ties*: zwakke banden slaan bruggen tussen clusters, waardoor dezelfde boodschap in meerdere communities verschijnt wanneer volgers de post in hun eigen bubbel terugzien terugzien (Tufekci, 2017, p. 22). Dit blijkt bijvoorbeeld uit de gezamenlijke post van Oxfam Novib, PAX en The Rights Forum, waarin zij stellen dat de Nederlandse overheid te laat erkent geen wapens te mogen leveren en Nederland medeverantwoordelijk houden voor de door Israël gepleegde genocide (Instagram, z.d.).

5.3.6 Vormen van succes tussen 2010-heden

Ook in deze periode is nog altijd een gesloten *political opportunity structure* zichtbaar. Ondanks de gesloten *political opportunity structure* worden er wel meer successen behaald dan in de voorgaande twee perioden.

Geen stedenband

In juni 2015 besloot Amsterdam geen stedenband met Tel Aviv aan te gaan, nadat er kritiek en onrust ontstond rond het plan. De NOS meldt daarbij expliciet dat “verschillende organisaties” in Amsterdam protesteerden tegen de stedenband (NOS, 2015). Dit protest kwam onder andere vanuit BDS Nederland en het NPK (BDS Nederland, 2015; Nederlands Palestina Komitee, 2015). Verder stuurde Stichting Groningen–Jabalya een formele protestbrief aan burgemeester Van der Laan waarin zij het voorgenomen initiatief bekritiseert (Stichting Groningen-Jabalya, 2014). In Gamsons termen is hier sprake van *preemption*; er is *new advantage* omdat Amsterdam het plan voor een stedenband met Tel Aviv intrekt, maar er is geen aantoonbare *acceptance* van de Palestijnen. Daarmee past dit in Gamsons categorie *new advantages without acceptance* (Gamson, 1975, pp. 29-35).

F-35 onderdelen

Zoals in hoofdstuk 5.3.3 besproken, kozen Oxfam Novib, PAX en The Rights Forum voor een kort geding om de Staat te dwingen een exportvergunning te blokkeren voor F-35-onderdelen wegens risico op ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht. Het gerechtshof Den Haag gaf een bevel om uit- en doorvoer met eindbestemming Israël te staken (Oxfam Novib, 2024). Tegendruk kwam van de Staat met het argument dat zulke afwegingen primair bij de regering horen (Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2025). Vervolgens corrigeerde de Hoge Raad het hof procedureel. De rechter had dit niet mogen stopzetten. Er werd besloten dat de minister binnen zes weken opnieuw moest beoordelen (Hoge Raad der Nederlanden, 2025). In de regeringsreactie staat uiteindelijk óók dat hervatten “niet in de rede ligt” onder actuele omstandigheden, waardoor de feitelijke stop mogelijk langer doorwerkte ondanks de juridische draai (Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2025). Onzeker blijft wat de herbeoordeling concreet oplevert. Volgens de theorie van Gamson is dit voorbeeld (nog) geen afgerond succes, omdat

de uitkomst niet stabiel is. Gamson benadrukt dat uitkomstmaten verwijzen naar het *ultimate outcome* en dat een groep tijdens een uitdaging op verschillende momenten in verschillende categorieën kan lijken te vallen, maar dat je uiteindelijk codeert op de positie aan het einde. In de beschreven fase zien we wel een (mogelijk) *new advantage* doordat het hof een stop op de uit- en doorvoer beval en de regering aangeeft dat hervatten “niet in de rede ligt”, maar er is geen aantoonbare *acceptance*. Daardoor lijkt dit, voor zover de feitelijke stop doorwerkt, het meest op *preemption*, met de kanttekening dat de herbeoordeling nog kan maken dat het eindresultaat alsnog verschuift (Gamson, 1975, pp. 29-35).

Breuk Nederlandse universiteiten met Israëlische instellingen

In hoofdstuk 5.3.4 wordt duidelijk dat demonstraties niet langer alleen op straat plaatsvinden maar ook op universiteiten vanwege banden met Israëlische instituten. Verschillende Nederlandse universiteiten koppelen hun breuk met Israëlische instellingen expliciet aan pro-Palestijns activisme. Tilburg University nam bijvoorbeeld het besluit om samenwerking met twee Israëlische universiteiten te schorsen “after more than a year of protests on campus” (Eerenbeemt, 2025). Bij de Universiteit Leiden stelt Mare nog directer dat het stopzetten/afbouwen van samenwerking “follows a series of appeals, opinion pieces, protests and occupations” door studenten en staf (Reid, 2025; Universiteit Leiden, 2025). Volgens Gamson wijst dit voorbeeld er het duidelijkst op *preemption*, de universiteiten leveren *new advantages* doordat ze samenwerking met Israëlische instellingen schorsen maar er ontbreekt aanwijzing voor *acceptance*. Daarmee past dit het best bij *new advantages without acceptance* (Gamson, 1975, pp. 29-35).

Desinvestering

In december 2013 beëindigde waterbedrijf Vitens de samenwerking met het Israëlische waterbedrijf Mekorot. Voorafgaand aan dit besluit was er al gerichte activistische druk vanuit BDS Nederland via sociale media, waarna veel mensen Vitens benaderden over de samenwerking (BDS Nederland, 2013). Ook de NOS spreekt over ‘internationale protesten’ die geleid hebben tot het opzeggen van de samenwerking (NOS, 2014).

In januari 2014 maakte pensioenfondsbeheerder PGGM bekend niet langer te investeren in vijf Israëlische banken, omdat deze banken betrokken zouden zijn bij activiteiten die samenhangen met Israëliisch nederzettingenbeleid. Deze desinvestering wordt in één bron expliciet gekoppeld aan langdurige maatschappelijke druk. Volgens directeur Peter Borgdorff werd PGGM “al een aantal jaren” benaderd over dit onderwerp door NGO’s waaronder PAX, Oxfam Novib en het NPK. In dezelfde bron wordt dit beschreven als een voortdurende lobby richting PGGM die uiteindelijk voorafging aan het besluit om de beleggingen in de banken te beëindigen (Israel-Palestina Info, 2014).

In 2024 verkocht pensioenfonds PFZW al zijn beursgenoteerde beleggingen in Israël ter waarde van €420 miljoen, een concreet financieel meetbaar resultaat (Hoekstra, 2024). Dit gebeurde terwijl er in Nederland gerichte drukcampagnes liepen. The Rights Forum publiceerde eerder een campagne om PFZW aan te spreken en een deadline te eisen voor beëindiging van investeringen in de nederzettingen-economie (The Rights Forum, 2023). Volgens The Rights Forum droegen via PFZW ruim twee miljoen Nederlanders indirect bij aan de verdrijving van Palestijnen. Het is op basis van publieke bronnen niet vast te stellen dat PFZW’s desinvestering door The Rights Forum is veroorzaakt. Wel is aantoonbaar dat The Rights Forum de kwestie al vóór het besluit systematisch agendeerde.

In 2025 verkocht ABP zijn volledige belang van €387 miljoen in Caterpillar. Dat bedrijf stond al jaren onder druk vanwege bulldozers voor sloop in Palestijnse gebieden (Reuters, 2025). Vooraf was er structurele NGO-agendering via ‘Don’t Buy Into Occupation’ door onder andere PAX en Follow The Money (PAX, 2024; Rouffaer, 2024). Ook was er een ABP-briefactie die onder andere Caterpillar en Booking noemt vanuit Dutch Scholars for Palestine (Dutch Scholars for Palestine, 2024). ABP verkocht uiteindelijk in oktober 2025 zijn aandelen in Booking.com (Hoekstra, Pensioen Pro, 2025).

De desinvesteringscasussen laten in Gamsons termen vooral *preemption* zien. De challengers boeken *new advantages* doordat concrete economische relaties en beleggingen worden beëindigd, terwijl er geen duidelijke *acceptance* zichtbaar. Daarmee vallen deze uitkomsten het best onder *new advantages without acceptance* (Gamson, 1975, pp. 29-35).

Nederzettingenbeleid

In 2025 verschoof het Nederlandse debat over de nederzettingen-economie van ontmoediging naar concreter beleid. De NOS meldde dat het kabinet “zo snel mogelijk” een nationaal importverbod wil op goederen uit illegale Israëliëse nederzettingen (NOS, 2025). Ook werd een Kamermotie ingediend die vraagt om wetgeving die invoer, verkoop en promotie van nederzettingengoederen en -diensten verbiedt (Rijksoverheid, z.d.).

In Gamsons termen wijst dit op *preemption*: er is sprake van *new advantages* (richting importverbod en wetgeving), maar zonder duidelijke *acceptance*. Daarmee gaat het om *new advantages without acceptance* (Gamson, 1975, pp. 29-35).

Eerste sanctiemaatregelen tegen Israël

In juli 2025 kondigde het demissionaire kabinet sancties tegen Israël aan, met als kern een inreisverbod voor twee Israëliëse ministers die als ongewenste vreemdelingen zijn geregistreerd. Het kabinet motiveerde dit met hun aanjaging van geweld tegen Palestijnen, steun voor uitbreiding van illegale nederzettingen en oproepen tot etnische zuivering in Gaza. Ook werd de wapenexport verder beperkt: bestaande vergunningen zijn deels aangepast en Veldkamp stelde dat het “vrijwel uitgesloten” is dat nog exportvergunningen worden verleend voor wapens die in Gaza of op de Westelijke Jordaanoever kunnen worden ingezet (NPO Radio 1, 2025). Het is lastig om dit direct aan activisme toe te schrijven, maar meerdere ngo’s (o.a. Oxfam Novib, PAX en Amnesty) eisten “stevige sancties” en spraken hierover met premier Schoof en minister Veldkamp (Amnesty, 2025). Het kabinet erkende bovendien dat demonstraties politieke druk markeren en dat het blijft afwegen hoe de Nederlandse inzet het effectiefst kan bijdragen aan verbetering van de situatie in Gaza (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2025).

Volgens Gamson (1975, pp. 29-35) wijst dit op *full response*: de overheid accepteert de claim door die te vertalen naar beleid (*acceptance*) en levert tastbare uitkomsten (*new advantages*), zoals het inreisverbod en de aangescherpte wapenexportpraktijk.

5.4 Overzicht behaalde successen

Periode	Behaald succes	Toelichting succes	Soort succes volgens de theorie van Gamson
1967-1989	Oprichting Nederlands Palestina Komitee	Voor het eerst in de Nederlandse geschiedenis wordt er een organisatie opgericht die zich expliciet richt op het opkomen voor de rechten van de Palestijnen en zich activistisch inzet in Nederland.	Co-optation
1967-1989	EEG-verklaring; Euro-Arabisch dialoog; Venice Declaration	EEG verklaart dat vrede óók de “legitimate rights of the Palestinians” moet omvatten; Nederland kan dit als beleidsreferentie gebruiken; EEG en Arabische Liga zetten een structureel overlegkader op; Nederland gaat mee, waardoor Palestijnse claims diplomatiek meer “meegenomen” worden; EEG erkent expliciet Palestijnse zelfbeschikking en koppelt vrede aan een rechtvaardige oplossing voor vluchtelingen.	Co-optation
1967-1989	Erkenning PLO	Buitenlandse Zaken gaat officiële contacten aan, PLO wordt ontvangen en krijgt structurele toegang als gesprekspartner in Den Haag.	Full response
1990-2009	Financiële steun	Nederland vergroot steun (o.a. haven Gaza, ontwikkelingshulp) én gaat in op verzoeken van PLO-vertegenwoordigers als	Full-response

		relevante gesprekspartner.	
1990-2009	Berlin Declaration	EU (incl. NL) bevestigt Palestijnse zelfbeschikking en noemt een toekomstige Palestijnse staat als optie, maar zonder directe afdwingbare beleidswinst.	Co-optation
1990-2009	Eerste vorm van desinvestering	Na activistische druk beëindigt ASN de relatie met Veolia vanwege betrokkenheid bij de Jerusalem Light Rail; concrete economische breuk zonder duidelijke politieke erkenning.	Preemption
2010-heden	Geen stedenband	Amsterdam ziet af van de stedenband na protest en kritiek, symbolische normalisering wordt voorkomen.	Preemption
2010-heden	F-35 onderdelen	Hof beveelt stop uit-/doorvoer. Hoge Raad corrigeert procedureel en minister moet herbeoordelen. Feitelijke uitkomst is (nog) niet stabiel.	Preemption (voorlopig)
2010-heden	Breuk Nederlandse universiteiten met Israëlische instellingen	Universiteiten schorsen/afbouwen samenwerking en koppelen dit aan langdurige campusprotesten en bezettingen.	Preemption
2010-heden	Desinvesteringen	Organisaties beëindigen samenwerking of verkopen beleggingen met Israël-link. Activistische druk agendeert dit.	Preemption
2010-heden	Nederzettingenbeleid	Kabinet zet koers naar importverbod nederzettingengoederen; Kamer-motie vraagt wetgeving die invoer/verkoop/promotie verbiedt.	Preemption

2010-heden	Eerste sanctiemaatregelen tegen Israël	Inreisverbod voor twee Israëlische ministers en sterk aangescherpte wapenexportpraktijk, kabinet erkent politieke druk door protesten en gesprekken met NGO's.	Full response
------------	--	--	---------------

Tabel 2: Overzicht behaalde successen

Conclusie: mobilisatie als succes, beleid als knelpunt

Deze scriptie had als doel de ontwikkeling van pro-Palestijns activisme in Nederland sinds 1967 te reconstrueren en te analyseren in welke mate veranderingen in strategieën en actiemethoden samenhangen met succes. Daartoe is een longitudinale casestudy uitgevoerd over drie perioden (1967-1989; 1990-2009; 2010-heden), conceptueel gestuurd door een model waarin activistische dynamiek leidt tot doorwerking via *scale shift*, *object shift* en *arena shift* wat resulteert in meer zichtbaarheid. Deze zichtbaarheid wordt gefilterd door de *political opportunity structure* in Nederland wat uiteindelijk effect heeft op de mate van succes die behaald wordt door het activisme.

De hoofdvraag kan op basis daarvan als volgt worden beantwoord: sinds 1967 zijn strategieën en actiemethoden rond pro-Palestijns activisme in Nederland duidelijk verbreed en geprofessionaliseerd. Het repertoire verschoof van vooral solidariteits- en informatieactivisme met moreel-symbolische communicatie en episodische straatmobilisatie naar gemengde repertoires met lobby en institutionele beïnvloeding, juridisering, boycot- en desinvesteringcampagnes en vanaf 2010 grootschalige digitale mobilisatie en massaprotest. Deze verschuiving vergrootte doorgaans de publieke zichtbaarheid en daarmee de druk op instituties en beleidsarena's, maar meer zichtbaarheid leidde niet automatisch tot evenredig meer beleidsinvloed.

De periode 1967-1989 vormt de basisfase waarin pro-Palestijns activisme zich organisatorisch en discursief consolideert. Het actierepertoire is in deze jaren vooral gericht op solidariteit, informatievoorziening en agendering, met mobilisatiegolven die soms opschalen. Succes is in deze fase vooral zichtbaar als *co-optation*. Palestijnse claims worden in internationale/Europese verklaringen en diplomatieke kaders meegenomen zonder dat dit direct tot afdwingbare nationale beleidswinst leidt. Tegelijk laat deze periode ook een Nederland-specifiek moment van full response zien wanneer Palestijnse vertegenwoordiging, via de PLO, institutioneel wordt genormaliseerd als gesprekspartner.

In 1990-2009 verschuift het activisme in golven, perioden van demobilisatie worden afgewisseld met hernieuwde mobilisatie rond escalaties, terwijl organisaties tegelijkertijd professionaliseren en institutionaliseren. Het repertoire wordt strategischer en meer bemiddeld via NGO's, campagnes en beleidsgerichte routes, en de eerste digitale elementen worden

zichtbaar. De uitkomsten blijven gemengd, er zijn voorbeelden van *acceptance* en/of *new advantages*, maar vaak zonder brede nationale beleidsomslag. Kenmerkend is dat successen in deze fase zowel via diplomatieke erkenningsmomenten (*co-optation*) als via concrete economische/organisatorische breuken (*preemption*) zichtbaar worden.

De periode 2010-heden laat de meest uitgesproken repertoireverbreding zien: digitale mobilisatie, massaprotest en langdurige campagnevoering gaan samen met een verdere professionalisering van boycot/desinvestering en met juridisering door NGO's. In deze fase verschuift het zwaartepunt van behaalde resultaten empirisch naar *preemption* in specifieke arena's waar besluitvorming dicht bij het actiedoel ligt en waar de *opportunity structure* relatief minder gesloten is. Voorbeelden zijn het voorkomen of terugdraaien van symbolische normalisering, zoals het afzien van een stedenband, institutionele breuken in de vorm van universitaire samenwerkingen en desinvesteringen. Tegelijkertijd blijven grote nationale doorbraken schaars, al komt *full response* in deze fase wél explicieter in beeld wanneer protestdruk of NGO-input aantoonbaar wordt omgezet in formeel beleid met tastbare consequenties. Het dossier rond F-35-onderdelen illustreert bovendien dat sommige successen in deze periode nog instabiel of procedureel omstreden kunnen zijn, waardoor ze voorzichtig als voorlopig resultaat moeten worden geduid.

De analyse maakt ook duidelijk hoe repertoireverandering tot resultaten leidt. Drie mechanismen springen eruit. Ten eerste *object shift*: claims richten zich niet alleen op buitenlandse actoren, maar steeds vaker op concrete nationale en lokale besluitvormers en (semi-)publieke instellingen. Ten tweede *arena shift*: beïnvloeding verplaatst zich van voornamelijk de straat en publieke opinie naar institutionele arena's. Ten derde *scale shift*: mobilisatie kan opschalen naar massale protesten of juist neerslaan in gerichte campagnes tegen specifieke besluitpunten. Samen vormen deze mechanismen een plausibel causale keten in het onderzoek.

Beperkte beleidsimpact ondanks behaalde successen

Ondanks de behaalde successen, waarin volgens de theorie van Gamson (1975) zelfs sporadisch sprake is van full response, blijven concrete beleidsveranderingen met erkenning voor Palestina of concrete sancties tegen Israël afwezig. De vraag is waarom blijft de nationale beleidsimpact vaak beperkt? Binnen deze casus komt een gesloten *political opportunity structure* naar voren waarin sprake lijkt te zijn van *agenda denial* rondom Palestina.

Het pro-Palestijnse activisme in Nederland heeft sinds 1967 het bewustzijn vergroot en het publieke debat beïnvloed, maar leidde slechts beperkt tot beleidsverandering. Dit past bij *agenda denial*: het proces waarbij kwesties ondanks mobilisatie geen serieuze politieke behandeling krijgen (Cobb & Ross, 1997). Terugkijkend op de periode zijn er duidelijke voorbeelden van *agenda denial*. In 1967 en tijdens de Jom Kipoeroorlog koos Den Haag met Kamerbrede steun voor een pro-Israëliëse lijn (Brouwer, 2023), waarna Arabische staten Nederland straffen met een olieboycot. Ook werd de erkenning van de PLO lang tegengehouden: in 1974 liet minister Max van der Stoep Nederland zich onthouden over Palestijnse zelfbeschikking en tegen PLO-waarnemersstatus stemmen bij de VN (Malcontent, 2022, p. 278).

Volgens Malcontent voerde Nederland, op twee uitzonderingen na, steeds een pro-Israëliësch beleid. In de jaren 1970 dwong Europese Politieke Samenwerking (EPC) tot meer afstemming, waardoor Nederland in gezamenlijke verklaringen vaker explicieter Palestijnse rechten erkende. In de jaren 1990 bood het Oslo-proces én het tijdelijke verlies van een rechtse meerderheid na 1994 ruimte voor beleid gericht op Palestijnse staatsopbouw en steun (Malcontent, 2022, pp. 281-283).

In de partijprogramma's van grote, vaak coalitiepartijen staan zelden concrete plannen voor Palestina. In 1971 wordt Palestina vrijwel niet genoemd en ligt de nadruk op erkenning van Israël (VVD, 1971, p. 33; CHU, 1970). Later wordt vaker het bestaansrecht van beide staten genoemd, maar zonder sanctieplannen of harde veroordelingen van Israël; Israëls veiligheid staat voorop (CDA, 1986, p. 11). Tussen 1981 en 1986 wordt bovendien benadrukt dat contacten met de PLO ongewenst zijn, tenzij aan partij-eisen wordt voldaan (CDA, 1981, p. 13; VVD, 1986, p. 78). In latere programma's blijft de tweestatenoplossing terugkeren, terwijl de ChristenUnie steun aan Palestina conditioneert aan erkenning van Israël, de handel met Israël wil uitbreiden en boycots afwijst (ChristenUnie, 2006, pp. 45-46; ChristenUnie, 2017). In 2023

noemt de PVV Israël een “grote vriend” en typeert de Palestijnse Autoriteit als “corrupt” (PVV, 2023, p. 42). Ook de VVD geldt volgens The Rights Forum als duidelijk pro-Israëliësch in programma en stemgedrag (The Rights Forum, 2025).

Ook het stemgedrag in de Tweede Kamer oogt pro-Israëliësch. Moties voor een onafhankelijk onderzoek naar schendingen van oorlogsrecht, het blokkeren van wapen- en munitiedoorvoer naar Israël, en het koppelen van intensievere banden met Israël aan diens verantwoordelijkheden tegenover Palestijnen haalden geen meerderheid (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2009). Pogingen om Palestina te erkennen werden herhaaldelijk verworpen (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2017; Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2021; Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2023), net als moties voor een humanitair staakt-het-vuren en het opschorten van wapenhandel met Israël (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2023). Het kabinet hanteert als vaste lijn dat Nederland Palestina pas erkent wanneer er zicht op een tweestatenoplossing is, en gebruikt dat als reden om moties tot erkenning te ontraden (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2023). Dat is *agenda denial* omdat erkenning zo wordt gekoppeld aan een eindconditie die Nederland zelf niet kan afdwingen en die al jaren niet dichterbij komt. Daardoor blijft erkenning structureel buiten bereik van een concreet besluitmoment, ook als de Kamer het onderwerp herhaaldelijk agendeert. Recente voorstellen voor sancties, een wapenembargo en maatregelen om ongehinderde humanitaire toegang tot Gaza af te dwingen werden eveneens afgewezen (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2025; Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2025). Zelfs toen minister Casper Veldkamp extra maatregelen wilde, kreeg hij geen coalitiesteun en trad hij af (Quell, 2025).

In 2013 legde het burgerinitiatief de Kamer een concreet sanctieverzoek voor onder andere het afbouwen van samenwerking en het afwijzen van verdieping van relaties met Israël. Het initiatief kwam formeel op de agenda via behandeling in de Kamer, maar eindigde zonder dat er een bindend sanctiebesluit of een sanctiepakket uitkwam (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2013). Hier is sprake van *agenda denial* omdat het onderwerp via procedurele behandeling geabsorbeerd en afgesloten kan worden, er is wel debat, maar de politieke besluitvorming over daadwerkelijke sancties wordt effectief niet gerealiseerd.

De EU-context maakt *agenda denial* extra zichtbaar doordat het dossier vaak in procedures blijft hangen. Zo onthield Nederland zich in december 2023 bij een VN-resolutie die opriep tot een staakt-het-vuren in Gaza en verwees het in de officiële stemverklaring naar bezwaren tegen de formulering en ontbrekende elementen (Government of the Netherlands, 2023). De urgentie

wordt erkend, maar een duidelijke politieke positionering wordt vermeden. 153 andere landen stemden wél voor.

Een tweede EU-voorbeeld is het EU-Israël Associatieverdrag. Artikel 2 bevat een mensenrechtenclausule, maar de stap naar consequenties blijft vooral procedureel. In 2025 werd op EU-niveau een review van Artikel 2 aangekondigd als eerste stap richting mogelijke maatregelen. Dat dit mede door Nederlandse inzet is aangejaagd blijkt uit berichtgeving en uit een Europees Parlement-document dat verwijst naar een brief van de Nederlandse minister over die review (Círlig, 2025).

Concluderend laat deze casus zien dat pro-Palestijns activisme in Nederland sinds 1967 niet alleen in vorm is veranderd, maar ook strategisch is gaan meebewegen met waar kansen liggen. Wanneer nationale politieke structuren gesloten blijven, verschuift de strijd vaker naar arena's waar besluiten dichterbij, sneller en institutioneel toegankelijker zijn. Echter wordt ook duidelijk dat het activisme te maken heeft met een gesloten *political opportunity structure* en is er sprake van *agenda denial* waardoor het behaalde succes, soms zelfs in de vorm van full response volgens de theorie van Gamson (1975), niet daadwerkelijk leidt tot erkenning van Palestina of ingrijpende sancties richting Israël.

Vervolgonderzoek kan deze bevinding verdiepen door één arena te onderzoeken met interviews, of door bijvoorbeeld de Nederlandse casus systematisch te vergelijken met één of twee andere landen om te toetsen of vergelijkbare repertoireverschuivingen onder andere *political opportunity structures* tot andere succespatronen leiden.

Bibliografie

- AD. (2023, 11 19). *AD*. Opgeroepen op 12 2025, van Duizenden mensen in Rotterdam voor pro-Palestijnse demonstratie, enkele aanhoudingen: <https://www.ad.nl/rotterdam/duizenden-mensen-in-rotterdam-voor-pro-palestijnse-demonstratie-enkele-aanhoudingen>
- Agt, D. v. (2014, 7 15). *The Rights Forum*. Opgeroepen op 12 2025, van Brief van oud-premier Dries van Agt aan premier Mark Rutte: <https://rightsforum.org/over-ons/open-brieven-aan-de-politiek/brief-van-oud-premier-dries-van-agt-aan-premier-mark-rutte/>
- AIVD. (2003, 4 9). *AIVD*. Opgeroepen op 12 2025, van Tegoeden Al-Aqsa bevroren na onderzoek AIVD. Nederlandse Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst: <https://www.aivd.nl/actueel/nieuws/2003/04/09/tegoeden-al-aqsa-bevroren-na-onderzoek-aivd>
- Algemeen Dagblad. (1980, 4 4). *Algemeen Dagblad*. Opgeroepen op 12 2025, van Vertegenwoordiger PLO bezocht ministerie in Den Haag: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=PLO+erkenning+Nederland>
- Algemeen Dagblad. (1980, 12 2). *Delpher.nl*. Opgeroepen op 12 2025, van Algemeen Dagblad: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=PAX+christi+Palestina>
- Algemeen Dagblad. (1983, 2 4). *Algemeen Dagblad*. Opgeroepen op 12 2025, van Ministerie ontvangt PLO: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?CDA+motie+PLO>
- Algemeen Dagblad. (1988, 2 25). *Algemeen Dagblad*. Opgeroepen op 12 2025, van Enquête 4: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query>
- Algemeen Dagblad. (2003, 6 3). *Delpher*. Opgeroepen op 12 2025, van AEL: Zwarte lijst producten Israël: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=boycot+Israelische+producten>
- Amnesty. (2025, 6 4). *Amnesty*. Opgeroepen op 1 2026, van Nieuwe Rode Lijn op 15 juni: <https://www.amnesty.nl/actueel/nieuwe-rode-lijn-op-15-juni-demissionair-of-niet-wij-eisen-nu-concrete-actie>
- Amnesty Nederland. (2025, 5 19). *Amnesty Nederland*. Opgeroepen op 12 2025, van Ruim 100.000 mensen die een rode lijn trokken voor Gaza, bedankt!: <https://www.amnesty.nl/actueel/ruim-100-000-mensen-die-een-rode-lijn-trokken-voor-gaza-bedankt>

- Amnesty.nl. (2025, 10 5). *Amnesty.nl*. Opgeroepen op 10 2025, van Rode Lijn-demonstratie Amsterdam trekt kwart miljoen mensen: <https://www.amnesty.nl/actueel/rode-lijn-demonstratie-amsterdam-trekt-kwart-miljoen-mensen>
- Andere Tijden. (2010). *Andere Tijden*. Opgeroepen op 11 2025, van Verdacht van terrorisme Leidse studentes in de cel: <https://anderetijden.nl/aflevering/246/Verdacht-van-terrorisme>
- Artsen zonder Grenzen. (2025, 6 16). *Artsen zonder grenzen*. Opgeroepen op 12 2025, van Den Haag: 150.000 mensen trekken opnieuw de rode lijn: <https://www.artsenzongrenzen.nl/nieuws/den-haag-150000-mensen-trekken-de-rode-lijn>
- AT5. (2009, 1 3). *AT5*. Opgeroepen op 12 2025, van Palestina demonstratie - Amsterdam - AT5: <https://www.youtube.com/watch>
- Baneke, I. (2024, 11 22). *Trouw*. Opgeroepen op 12 2025, van Palestijnse en Nederlandse ngo's dagen de staat voor de rechter: <https://www.trouw.nl/binnenland/palestijnse-en-nederlandse-ngo-s-dagen-de-staat-voor-de-rechter>
- BDS Nederland. (2013, 12 10). *BDS Nederland*. Opgeroepen op 12 2025, van BDS Succes: Vitens beëindigt samenwerking met Israelisch waterbedrijf Mekorot: <https://bdsnederland.nl/bds-succes-vitens-beeindigt-samenwerking-met-israelisch-waterbedrijf-mekorot>
- BDS Nederland. (2014, 2 8). *BDS Nederland*. Opgeroepen op 12 2025, van Debat: Producten uit Israëlische nederzettingen: <https://bdsnederland.nl/debat-producten-uit-israelische-nederzettingen>
- BDS Nederland. (2014, 8 1). *BDS Nederland*. Opgeroepen op 12 2025, van 40.000 handtekeningen voor sancties tegen Israel aangeboden aan minister Timmermans: <https://bdsnederland.nl/40-000-handtekeningen-voor-sancties-tegen-israel-aangeboden-aan-minister-timmermans/>
- BDS Nederland. (2014). *Facebook*. Opgeroepen op 12 2025, van Boycot Spot on Israël, Amsterdam: <https://www.facebook.com/events>
- BDS Nederland. (2015, 3 8). *BDS Nederland*. Opgeroepen op 12 2025, van BDS inspectieteam vindt 18 verdachte producten bij Albert Heijn: <https://bdsnederland.nl/bds-inspectieteam-vindt-18-verdachte-producten-bij-albert-heijn>
- BDS Nederland. (2015, 6 15). *BDS Nederland*. Opgeroepen op 12 2025, van Stop de stedenband met Tel Aviv!: <https://bdsnederland.nl/stop-de-stedenband-met-tel-aviv>

- BDS Nederland. (2021, 5 6). *BDS Nederland*. Opgeroepen op 12 2025, van Mailactie: stop het gesjoemel met bloeddadels: <https://bdsnederland.nl/mailactie-stop-het-gesjoemel-met-bloeddadels>
- BDS Nederland. (2024, 3 10). *BDS Nederland*. Opgeroepen op 12 2025, van BDS NL roept op: Maak een vuist tegen Booking.com: <https://bdsnederland.nl/bds-nl-roept-op-maak-een-vuist-tegen-booking-com>
- BDS Nederland. (2024, 8 23). *BDS Nederland*. Opgeroepen op 12 2025, van Pride Amsterdam pinkwasht genocide: Bedrijven boven genocidegezeur: <https://bdsnederland.nl/pride-amsterdam-pinkwasht-genocide>
- BDS Nederland. (2025, 4 22). *BDS Nederland*. Opgeroepen op 12 2025, van ABP desinvesteert – een beetje: <https://bdsnederland.nl/abp-desinvesteert-een-beetje>
- BDS Nederland. (2025, 7 25). *BDS Nederland*. Opgeroepen op 12 2025, van Wake bij Buitenlandse Zaken: <https://bdsnederland.nl/wake-bij-buitenlandse-zaken>
- BDS Nederland. (z.d.). *BDS Nederland*. Opgeroepen op 12 2025, van Over DocP: <https://bdsnederland.nl/over-docp>
- Beach, D., & Pedersen, R. B. (2019). *Process-tracing methods: Foundations and guidelines (2nd ed.)*. Michigan: University of Michigan Press. <https://doi.org/10.3998/mpub.10072208>
- Benford, R. D., & Snow, D. A. (2000). Framing processes and social movements: An overview and assessment. *Annual Review of Sociology*, 26, 611–639. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.611>
- Blekendaal, M., & Van Melick, S. (2006, 5 23). *Historisch Nieuwsblad*. Opgeroepen op 11 2025, van Schoorvoetend betrad Nederland het pad naar politieke erkenning van de PLO: <https://www.historischnieuwsblad.nl/nederland-en-de-politieke-erkenning-van-de-plo>
- Blijker, J. d. (2002, 1 8). *Trouw*. Opgeroepen op 11 2025, van De kaffiya zoekt het grote publiek: <https://www.trouw.nl/voorpagina/de-kaffiya-zoekt-het-grote-publiek>
- Blum, Y. Z. (1948, 12 21). *United Nations*. Opgeroepen op 11 2025, van Letter dated 20 December 1978 from the Permanent Representative of Israel to the United Nations addressed to the Secretary-General: <https://unispal.un.org/pdfs/>
- Brouwer, J. W. (2023, 10 30). *Montesquieu Instituut*. Opgeroepen op 1 2026, van Steun aan Israël, getuigenispolitiek en polarisatie op het Binnenhof, najaar 1973: https://www.montesquieu-instituut.nl/id/nieuws/steun_aan_israel_getuigenispolitiek_en

- Bruijn, J. d. (2023, 1 3). *Focus on Media Freedom*. Opgeroepen op 11 2025, van 'In oude kippen zit het vet' Interview uit 2007 met Kees Wagtenonk: <https://bukraa.com/2023/01/03/in-oude-kippen-zit-het-vet>
- Burga, S., & Moench, M. (2023, 10 8). *Time*. Opgeroepen op 11 2025, van Here's How World Leaders Have Reacted to the Israel-Hamas War: <https://time.com/6321800/world-leaders-react-hamas-attack-israel>
- CDA. (1981). *CDA Verkeizingsprogramma 1981-1985*. Opgeroepen op 1 2026, van CDA Verkeizingsprogramma 1981-1985: <https://dnpprepo.ub.rug.nl/223/37/CDA%20Verkeizingsprogramma%201981-1985.pdf>
- CDA. (1986). *Programma Tweede Kamerverkiezingen CDA*. Opgeroepen op 1 2026, van Programma Tweede Kamerverkiezingen CDA: https://wiki.piratenpartij.nl/_media/pdf%3Aconcurrentie%3Acda_1986.pdf
- Center for Israel Education. (1948, 5 14). *Center for Israel Education*. Opgeroepen op 11 2025, van Israel's Declaration of Independence, 1948: <https://israeled.org/israel-declaration-independence>
- ChristenUnie. (2006). *Verkiezingsprogramma ChristenUnie 2006-2010*. Opgeroepen op 1 2026, van Verkiezingsprogramma ChristenUnie 2006-2010: <https://dnpprepo.ub.rug.nl/31/1/cu06.pdf>
- ChristenUnie. (2017). *Verkiezingsprogramma 2017-2021*. Opgeroepen op 1 2026, van Verkiezingsprogramma 2017-2021: <https://dnpprepo.ub.rug.nl/10847/1/CU2017.pdf>
- CHU. (1970). *Beginselen en Werkprogram van de CHU*. Opgeroepen op 1 2026, van Beginselen en Werkprogram van de CHU: <https://dnpprepo.ub.rug.nl/205/7/Beginselen%20en%20Werkprogram%20van%20de%20CHU%201970.pdf>
- CIDI. (2000, 11 6). *CIDI*. Opgeroepen op 12 2025, van Sympathie voor Israel bij meeste Nederlanders niet veranderd: <https://www.cidi.nl/sympathie-voor-israel-bij-meeste-nederlanders-niet-veranderd>
- CIDI. (2020, 5 14). *CIDI*. Opgeroepen op 11 2025, van De kaart en het gebied: Een geschiedenis van lijnen op kaartjes: <https://www.cidi.nl/de-kaart-en-het-gebied-een-geschiedenis-van-grenzen/>
- Cobb, R. W., & Ross, M. H. (1997). Cultural strategies of agenda denial: Avoidance, attack, and redefinition. *University Press of Kansas*. <https://doi.org/10.5860/choice.35-5923>

- Cîrlig, C.-C. (2025, 6 12). *Epthinktank*. Opgeroepen op 1 2026, van Review of the EU-Israel Association Agreement: <https://epthinktank.eu/2025/06/12/review-of-the-eu-israel-association-agreement>
- Cursor TH Eindhoven. (1974). *jrg. 16 nr. 27, 1974 (open brief Palestina-comité Eindhoven)*. Opgeroepen op 11 2025, van https://www.cursor.tue.nl/fileadmin/user_upload/magazine/jaargangen/16/nl/27.pdf
- De Raad van Kerken. (1981, 5 25). *De Raad van Kerken*. Opgeroepen op 12 2025, van Verklaring van de Raad van Kerken betreffende het hardnekkig antisemitisme, bestemd voor christenen en kerken in Nederland: <https://www.raadvankerken.nl/files/2020/06/Antisemitisme-Verklaring-RvK-1981.pdf>
- De Raad van Kerken. (1997). *De Raad van Kerken*. Opgeroepen op 12 2025, van De vrede van Jeruzalem: <https://www.raadvankerken.nl/files/2020/09/13-De-vrede-van-Jeruzalem.pdf>
- De Rechtspraak. (2024, 12 13). *De Rechtspraak*. Opgeroepen op 12 2025, van Geen algeheel verbod Staat op export militaire goederen: <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Den-Haag/Nieuws/Paginas/Geen-algeheel-verbod-Staat-op-export-militaire-goederen.aspx>
- De Telegraaf. (1973, 5 1). *De Telegraaf*. Opgeroepen op 11 2025, van Palestina-comité gaat demonstreren: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?objectsearch=filosoof&coll=ddd&resultsidentifier=ddd:011197411:mpeg21:a0190&identificatie=ddd:011197411:mpeg21:a0190&sortfield=date&query=25+jaar+Israel%2C+25+jaar+onderdrukking+Palestijnen>
- De Telegraaf. (1980, 2 19). *De Telegraaf*. Opgeroepen op 12 2025, van Delegatie van regering sprak met PLO: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=PLO+erkenning+Nederland>
- De Tijd. (1970, 6 17). *Delpher.nl*. Opgeroepen op 12 2025, van Pax Christi ontkent bestaansrecht van Joodse staat Israël: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=PAX+Palestina>
- De Volkskrant. (1969, 6 27). *Delpher.nl*. Opgeroepen op 12 2025, van Palestina Comité naar Egypte: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=PAX+Palestina>
- De Volkskrant. (1989, 11 23). *De Volkskrant*. Opgeroepen op 12 2025, van Front tegen PLO-manifestatie brokkelt af: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Baarveld-schlaman>

- De Volkskrant. (2006, 11 29). *De Volkskrant*. Opgeroepen op 1 2026, van ASN wijst Veolia de deur: <https://www.volkskrant.nl/economie/asn-wijst-veolia-de-deur>
- De Volkskrant. (2021, 5 16). *De Volkskrant*. Opgeroepen op 12 2025, van Pro-Palestijns protest in acht grote steden in Nederland, demonstratie in Nijmegen ontbonden: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/pro-palestijns-protest-in-acht-grote-steden-in-nederland-demonstratie-in-nijmegen-ontbonden>
- De Waarheid. (1982, 8 16). *De Waarheid*. Opgeroepen op 11 2025, van Demonstratie Palestina Komitee: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Palestina+Komitee+Binnenhof>
- De Waarheid. (1986, 22 11). *De Waarheid*. Opgeroepen op 12 2025, van Soemoed: Een nieuw tijdschrift over het Midden-Oosten: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=soemoed>
- De Waarheid. (1988, 11 16). *De Waarheid*. Opgeroepen op 12 2025, van Comité start campagne voor erkenning Palestijnse staat: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=handtekeningen+palestina>
- Della Porta, D., & Diani, M. (2006). Social movements: An introduction (2nd ed.). In D. Della Porta, & M. Diani, *Social movements: An introduction (2nd ed.)* (pp. 1-355). Malden, Massachusetts: Blackwell Publishing.
- Delta. (2023, 4 13). *Delta*. Opgeroepen op 12 2025, van The Rights Forum sleept universiteiten voor de rechter: <https://delta.tudelft.nl/article/rights-forum-sleept-universiteiten-voor-de-rechter>
- Dutch Scholars for Palestine. (2024, 9 6). *Dutch Scholars for Palestine*. Opgeroepen op 12 2025, van Brief aan ABP: <https://www.dutchscholarsforpalestine.nl/letter-to-abp>
- Een Ander Joods Geluid. (z.d.). *Een Ander Joods Geluid*. Opgeroepen op 12 2025, van Over ons: <https://www.eajg.nl/over-eajg/>
- Eerenbeemt, A. v. (2025, 5 7). *Univers*. Opgeroepen op 12 2025, van Tilburg University partially suspends collaboration with two Israeli universities: <https://universonline.nl/nieuws/2025/05/07/tilburg-university-suspends-collaboration-with-two-israeli-universities>
- Ensel, R. (2024, 5 13). *VOX*. Opgeroepen op 11 2025, van Solidariteit met Palestijnen klonk 50 jaar geleden ook bij studentenprotest, al kwam inspiratie toen uit Frankrijk: <https://www.voxweb.nl/nieuws/solidariteit-met-palestijnen-klonk-50-jaar-geleden-ook-bij-studentenprotest-al-kwam-inspiratie-toen-uit-frankrijk>

- European Council. (1999, 3 25). *European Council*. Opgeroepen op 12 2025, van Presidency conclusions: Berlin European Council (24 and 25 March 1999): https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/acfb2.html
- European Council on Foreign Relations. (z.d.). *European Council on Foreign Relations*. Opgeroepen op 11 2025, van Palestine Liberation Organisation (PLO). In Mapping Palestinian Politics: https://ecfr.eu/special/mapping_palestinian_politics/plo
- European Economic Community. (1973, 11 6). *European Economic Community*. Opgeroepen op 12 2025, van Joint statement by the Governments of the Member States of the European Economic Community on the situation in the Middle East: <https://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/>
- Gamson, W. A. (1975). The strategy of social protest. In W. A. Gamson, *The strategy of social protest*. Homewood, IL: Dorsey Press.
- Gerechtshof Den Haag. (2024, 2 12). *Gerechtshof Den Haag*. Opgeroepen op 12 2025, van Stichting Oxfam Novib v. de Staat der Nederlanden: <https://www.courthousenews.com/wp-content/uploads/2024/02/Stichting-Oxfam-Novib-v-de-Staat-der-Nederlanden.pdf>
- Google Trends. (z.d.). *Google Trends*. Opgeroepen op 12 2025, van Google: <https://trends.google.com/trends/explore?date=today%205-y&geo=NL&q=Palestina&hl=nl>
- Government of the Netherlands. (2023, 12 12). *Government of the Netherlands*. Opgeroepen op 1 2026, van Kingdom of the Netherlands' explanation of the vote at the Emergency Special Session of the United Nations General Assembly: <https://www.government.nl/documents/diplomatic-statements/2023/12/12/explanation-of-vote-kingdom-of-the-netherlands-general-assembly-12-december>
- Haugbolle, S., & Olsen, P. V. (2023, 2 6). Emergence of Palestine as a Global Cause. *Middle East Critique*, 32:1, 129-148. <https://doi.org/10.1080/19436149.2023.2168379>
- Heleen van Lier. (2012, 5 3). *Parool*. Opgeroepen op 12 2025, van Gebruik Hyves met 38 procent gedaald; Facebook met 45 procent gestegen: <https://www.parool.nl/kunst-media/gebruik-hyves-met-38-procent-gedaald-facebook-met-45-procent-gestegen>
- Het Parool. (1989, 12 6). *Het Parool*. Opgeroepen op 11 2025, van Ardvertentie over landelijke demonstratie in Amsterdam: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll>

Het Parool. (1989, 11 21). *Het Parool*. Opgeroepen op 12 2025, van PvdA'er Metten wel naar PLO: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Demonstratie+palestina>

Het Parool. (1990, 9 7). *Delpher.nl*. Opgeroepen op 12 2025, van Vrouwen Agenda: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?objectsearch=Vrouwen+zwart>

Het Parool. (2009, 1 3). *Het Parool*. Opgeroepen op 12 2025, van Actievoerders demonstreren in Amsterdam tegen Israël: <https://www.parool.nl/nieuws/actievoerders-demonstreren-in-amsterdam-tegen-israel>

Het Parool. (2014, 7 12). *Het Parool*. Opgeroepen op 12 2025, van Duizenden mensen bij anti-Israëlbetoging Den Haag: <https://www.parool.nl/nieuws/duizenden-mensen-bij-anti-israelbetoging-den-haag>

Het vrije volk. (1989, 11 28). *Het vrije volk*. Opgeroepen op 12 2025, van Fakkeloftocht voor Intifada Rotterdam: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Demonstratie+palestina>

Historiek. (2021, 10 12). *Historiek.net*. Opgeroepen op 11 2025, van Jom Kippoeroorlog (6-26 oktober 1973): <https://historiek.net/jom-kippoeroorlog-1973-israel-egypte-syrie>

Hoekstra, T. (2024, 10 18). *Pensioen Pro*. Opgeroepen op 12 2025, van PFZW verkocht uit zorgen al zijn beleggingen in Israël: <https://pensioenpro.nl/pfzw-verkocht-uit-zorgen-al-zijn-beleggingen-in-israel>

Hoekstra, T. (2025, 10 2). *Pensioen Pro*. Opgeroepen op 12 2025, van ABP verkoopt aandelen in Caterpillar en Booking.com: <https://pensioenpro.nl/abp-verkoopt-aandelen-in-caterpillar-en-booking-com>

Hoge Raad der Nederlanden. (2025, 10 3). *Hoge Raad der Nederlanden*. Opgeroepen op 12 2025, van Hoge Raad: minister moet herbeoordeling van de uitvoervergunning F-35-onderdelen naar Israël opnieuw doen: <https://www.hogeraad.nl/actueel/nieuwsoverzicht/2025/oktober/hoge-raad-minister-herbeoordeling-uitvoervergunning-35-onderdelen/>

IISG. (1971). *Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis*. Opgeroepen op 11 2025, van Gaza Strook: <https://search.iisg.amsterdam/Record/817144>

IISG. (1977). *Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis*. Opgeroepen op 11 2025, van Steeds verder van huis de Palestijnse vluchtelingen: <https://search.iisg.amsterdam/Record/832503>

Instagram. (z.d.). *Instagram*. Opgeroepen op 12 2025, van CestMocro: <https://www.instagram.com/cestmocro>

- Instagram. (z.d.). *Instagram*. Opgeroepen op 12 2025, van nijmegenforpalestine: <https://www.instagram.com/nijmegenforpalestine>
- Instagram. (z.d.). *Instagram*. Opgeroepen op 12 2025, van Somo Amsterdam: <https://www.instagram.com/reel/DCisepSIS24>
- Instagram. (z.d.). *Instagram*. Opgeroepen op 12 2025, van Amsterdam Encampment: <https://www.instagram.com/amsterdam.encampment/>
- Instagram. (z.d.). *Instagram*. Opgeroepen op 12 2025, van Utrecht4Palestine: <https://www.instagram.com/p/DRt2I82CkkE>
- Instagram. (z.d.). *Instagram*. Opgeroepen op 12 2025, van The Rights Forum: <https://www.instagram.com/p/DRC2I3YDFnH/?igsh=N28weWFucWI0anN6>
- Institute for Palestine Studies. (z.d.). *Institute for Palestine Studies*. Opgeroepen op 11 2025, van Balfour Declaration (1917: <https://www.palquest.org/en/historictext/6705/balfour-declaration>
- Internet Archive. (2002, 9 24). *Internet Archive*. Opgeroepen op 12 2025, van Eerste en Tweede Kamerfracties SP tekenen verklaring ‘Stop bezetting’ [Gearchiveerde webpagina]: <https://web.archive.org/web/20210313122137/https%3A//www.sp.nl/nieuws/2002/09/eerste-en-tweede-kamerfracties-sp-tekenen-verklaring-stop-bezetting>
- Israel-Palestina Info. (2014, 1 17). *Israel-Palestina Info*. Opgeroepen op 12 2025, van PGGM jarenlang bewerkt door anti-Israël lobby: <https://www.israel-palestina.info/actueel/2014/01/17/pggm-jarenlang-bewerkt-door-anti-israel-lobby>
- Jacqueline de Bruijn. (2008). *Nederlands Palestina Komitee*. Opgeroepen op 1 2026, van ASN Bank breekt met bedrijf dat investeert in de Israëlische bezetting: https://www.vredesmuseum.nl/download/free_palestine_bulletin.pdf
- Keck, M. E., & Sikkink, K. (1999). Transnational advocacy networks in international and regional politics. *International Social Science Journal*, 51(159), 89–101. <https://doi.org/10.1111/1468-2451.00179>
- Koole, R. A., & Soetendorp, R. B. (1984). De partij als stootblok tussen overheid en samenleving: Politisering of democratisering van het Nederlandse buitenlandse beleid? *Het belang van politieke partijen*, 91-118.
- League of Nations Council, & United Nations. (1947, 4 18). *League of Nations. Council, & United Nations*. Opgeroepen op 11 2025, van Text of Mandate [for Palestine] : note / by the Secretary-General: <https://digitallibrary.un.org/record/829707>

- Leeuwarder Courant. (1988, 6 4). *Delpher.nl*. Opgeroepen op 11 2025, van Groeiende kritiek op 'onmenselijke' omstandigheden in Israëlische kampen: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll>
- Limburgsch Dagblad. (1988, 6 8). *Delpher.nl*. Opgeroepen op 11 2025, van 800 Palestijnen in Nederland 'Eindelijk zijn we ontdekt': <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll>
- Luër, M. (2008, 12). *SP*. Opgeroepen op 12 2025, van Fraude in het winkelschap: <https://www.sp.nl/nieuws/tribune-12-2008-actueel-fraude-in-het-winkelschap>
- Malcontent, P. (2018). Een open zenuw. Nederland, Israël en Palestina. In P. Malcontent, *Een open zenuw. Nederland, Israël en Palestina*. Boom.
- Malcontent, P. (2022, 8 24). The Netherlands, the EU and the Israeli-Palestinian conflict: Why The Hague continues to be one of Israel's most faithful European allies. *European Review of International Studies*, 9(2), 270-299. Opgeroepen op 12 2025, van Brill: <https://brill.com/view/journals/eris/9/2/article>
- Meyer, D. S., & Minkoff, D. C. (2004). Conceptualizing political opportunity. *Social Forces*, 82(4), 1457–1492. <https://doi.org/10.1353/sof.2004.0082>
- Ministerie van Buitenlandse Zaken. (2024, 5 2). *Ministerie van Buitenlandse Zaken*. Opgeroepen op 12 2025, van Digitale ondertekening beslissing op bezwaar SOMO: <https://open.overheid.nl/documenten/6b7053e5-1c9c-48b6-bc02-527bc2e77b08/file>
- Ministerie van Buitenlandse Zaken. (2025, 10 5). *Ministerie van Buitenlandse Zaken*. Opgeroepen op 12 2025, van Kamerbrief F35 arrest: <https://open.overheid.nl/documenten/abef8aa6-0744-4c66-bd3e-5d77438f5e30/file>
- Ministerie van Buitenlandse Zaken. (2025, 10 6). *Ministerie van Buitenlandse Zaken*. Opgeroepen op 12 2025, van F-35 arrest Hoge Raad [Kamerbrief]. Rijksoverheid: <https://open.overheid.nl/documenten/abef8aa6-0744-4c66-bd3e-5d77438f5e30/file>
- Nationaal Archief. (1970, 5 14). *Nationaal Archief*. Opgeroepen op 11 2025, van Midden-Oosten congres van ASVA in Krasnapolsky, Amsterdam [Foto]: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Midden-Oosten_Congres_van_ASVA_in_Krasnapolsky,_Amsterdam,_Bestanddeelnr_923-5240.jpg
- Nationaal Archief. (1982, 6 12). *Nationaal Archief*. Opgeroepen op 11 2025, van Demonstratie tegen Israëlische acties in Libanon: <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/fotocollectie/ad>
- Nationaal Archief. (z.d.). *Nationaalarchief.nl*. Opgeroepen op 11 2025, van Autoloze zondag in Nederland (1973):

<https://www.nationaalarchief.nl/beleven/onderwijs/bronnenbox/autoloze-zondag-in-nederland-1973>

- Nederlands Palestina Komitee. (2006, 8 16). *Nederlands Palestina Komitee*. Opgeroepen op 12 2025, van Schipholactie tegen wapendoorvoer naar Israël [Persbericht]: <https://palestina100jaar.nl/NPK-berichten/23>
- Nederlands Palestina Komitee. (2009, 1). *Nederlands Palestina Komitee*. Opgeroepen op 12 2025, van Acties/meetings: <https://palestina-komitee.nl/npk-info-2009>
- Nederlands Palestina Komitee. (2009, 8). *Nederlands Palestina Komitee*. Opgeroepen op 12 2025, van KOOP GEEN ISRAELISCHE APARTHEID: https://palestina-komitee.nl/test_pagina
- Nederlands Palestina Komitee. (2015, 6 19). *Nederlands Palestina Komitee*. Opgeroepen op 12 2025, van Protestactie tegen stedenband Amsterdam–Tel Aviv groot succes maar nog niet definitief!: <https://palestina100jaar.nl/NPK-berichten/604?>
- Nederlands Palestina Komitee. (z.d.). *Nederlands Palestina Komitee*. Opgeroepen op 12 2025, van NPK-info 2008 (januari t/m februari 2008): <https://palestina-komitee.nl/npk-info-2008>
- Nederlands Palestina Komitee. (z.d.). *Nederlands Palestina Komitee*. Opgeroepen op 12 2025, van NPK-info (januari t/m maart 2009): https://palestina-komitee.nl/test_pagina
- Nederlands Palestina Komitee. (z.d.). *Nederlands Palestina Komitee*. Opgeroepen op 12 2025, van NPK-info (juni t/m augustus 2009): https://palestina-komitee.nl/test_pagina
- Nederlands Palestina Komitee. (z.d.). *Nederlands Palestina Komitee*. Opgeroepen op 12 2025, van NPK-info (december 2009): https://palestina-komitee.nl/test_pagina
- Nederlands Palestina Komitee. (z.d.). *Palestina-Komitee.nl*. Opgehaald van over ons: <https://palestina-komitee.nl/over-ons/>
- Nederlands Palestina Komitee. (z.d.). *Vredesmuseum*. Opgeroepen op 11 2025, van Free Palestine Bulletin: https://www.vredesmuseum.nl/download/free_palestine_bulletin.pdf
- Neuman, L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). In L. Neuman, *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Harlow, England: Pearson Education Limited.
- Nieuw Israelitisch Weekblad. (1981, 3 13). *Delpher.nl*. Opgeroepen op 12 2025, van Kamervragen over NCO-subsidie subjectieve Palestijnse foto's: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Novib+Palestina>

- Nieuw Israelitisch Weekblad. (1982, 10 29). *Nieuw Israelitisch Weekblad*. Opgeroepen op 12 2025, van Woede in Joods Nederland over vertegenwoordiging PLO in Den Haag: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Opening+PLO-kantoor>
- Nieuw Israëliisch Weekblad. (1969, 6 13). *Delpher.nl*. Opgeroepen op 11 2025, van Verklaring Palestina-comité: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=query=Verklaring+Palestina-comit>
- Nieuw Israëliisch Weekblad. (1990, 2 23). *Delpher.nl*. Opgeroepen op 12 2025, van Pax Christi met Palestina Komitee bron van informatie voor het FNV: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Palestina+Komitee>
- Nieuw Israëliisch Weekblad. (1990, 1 26). *Delpher.nl*. Opgeroepen op 12 2025, van Kamerleden gevraagd zich uit te spreken over Palestijnse Staat: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=demonstratie+Palestina>
- Nieuw Israëliisch Weekblad. (2017, 3 14). *Nieuw Israëliisch Weekblad*. Opgeroepen op 12 2025, van Verkiezingen: het onderzoek: <https://niw.nl/verkiezingen-het-onderzoek>
- Nieuwhof, A. (2006, 11 26). *Electronic Intifada*. Opgeroepen op 12 2025, van Principled Dutch ASN Bank ends relations with Veolia: <https://electronicintifada.net/content/principled-dutch-asn-bank-ends-relations-veolia>
- Nieuwhof, A. (2009, 12 2). *Electronic Intifada*. Opgeroepen op 12 2025, van Boycott of Ahava Dead Sea products makes an impact: <https://electronicintifada.net/content/boycott-ahava-dead-sea-products-makes-impact>
- Nieuws van de dag. (2025, 12 10). *Nieuws van de dag*. Opgeroepen op 12 2025, van Universiteitsgebouw al ruim week bezet door pro-Palestijnse demonstranten: 'Demonstreer op een andere manier': <https://www.nieuwsvandedag.nl/nieuws/maatschappij/artikelen/bezetting-universiteit-utrecht-hinder-en-eisen-actievoerders>
- Nieuwsblad van het Noorden. (1967, 6 7). *Delpher.nl*. Opgeroepen op 11 2025, van Hulpacties gaan onverdroten door: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=objectsearch=bloed>
- Nieuwsblad van het Noorden. (1967, 7 6). *Nieuwsblad van het Noorden*. Opgeroepen op 12 2025, van Kwart van de Nederlanders neutraal t.a.v. Midden-Oosten: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Nipo+onderzoek+isra>
- NOS. (2014, 7 27). *NOS*. Opgeroepen op 12 2025, van Duizenden bij Gaza-protest R'dam: <https://nos.nl/artikel/679878-duizenden-bij-gaza-protest-r-dam>

- NOS. (2014, 1 8). *NOS*. Opgehaald van Druk Israël aandeelhouders Vitens: <https://nos.nl/artikel/595032-druk-israel-aandeelhouders-vitens>
- NOS. (2015, 6 25). *NOS*. Opgeroepen op 12 2025, van Geen stedenband tussen Amsterdam en Tel Aviv na kritiek: <https://nos.nl/artikel/2043403-geen-stedenband-tussen-amsterdam-en-tel-aviv-na-kritiek>
- NOS. (2018, 5 19). *NOS*. Opgeroepen op 12 2025, van Demonstranten de straat op in Amsterdam voor Palestina: <https://nos.nl/artikel/2232616-demonstranten-de-straat-op-in-amsterdam-voor-palestina>
- NOS. (2023, 10 15). *NOS*. Opgeroepen op 12 2025, van 15.000 betogers bij pro-Palestina-demonstratie Amsterdam, drie aanhoudingen: <https://nos.nl/artikel/2494165-15-000-betogers-bij-pro-palestina-demonstratie-amsterdam-drie-aanhoudingen>
- NOS. (2024, 5 6). *NOS*. Opgeroepen op 12 2025, van Politie beëindigt demonstratie pro-Palestijnse betogers op campus UvA: <https://nos.nl/artikel/2519557-politie-beeindigt-demonstratie-pro-palestijnse-betogers-op-campus-uva>
- NOS. (2024, 5 8). *NOS*. Opgeroepen op 12 2025, van Universiteit Utrecht verzoekt demonstranten te vertrekken, maar zij zijn vastberaden om te blijven: <https://nos.nl/regio/utrecht/artikel/517119-universiteit-utrecht-verzoekt-demonstranten-te-vertrekken-maar-zij-zijn-vastberaden-om-te-blijven>
- NOS. (2024, 5 29). *NOS*. Opgeroepen op 12 2025, van Beeld 'All Eyes on Rafah' tientallen miljoenen keren gedeeld op sociale media: <https://nos.nl/collectie/13959/artikel/2522329-beeld-all-eyes-on-rafah-tientallen-miljoenen-keren-gedeeld-op-sociale-media>
- NOS. (2025, 11 26). *NOS*. Opgeroepen op 12 2025, van Arrestaties bij Universiteit Leiden na bezetting pro-Palestijnse betogers: <https://nos.nl/artikel/2592158-arrestaties-bij-universiteit-leiden-na-bezetting-pro-palestijnse-betogers>
- NOS. (2025, 9 10). *NOS*. Opgeroepen op 12 2025, van Kabinet: zo snel mogelijk verbod op import uit illegale nederzettingen Israël: <https://nos.nl/artikel/2581956-kabinet-zo-snel-mogelijk-verbod-op-import-uit-illegale-nederzettingen-israel>
- NOS.nl. (2018, 5 19). *NOS.nl*. Opgeroepen op 10 2025, van Demonstranten de straat op in Amsterdam voor Palestina: <https://nos.nl/artikel/2232616-demonstranten-de-straat-op-in-amsterdam-voor-palestina>
- NOS.nl. (2024, 11 29). *NOS.nl*. Opgeroepen op 10 2025, van Rechter verbiedt pro-Palestijnse demonstratie Dam, betogers moeten naar Stopera: <https://nos.nl/artikel/2546463-rechter-verbiedt-pro-palestijnse-demonstratie-dam-betogers-moeten-naar-stopera>

- NOS.nl. (2025, 10 3). *NOS.nl*. Opgeroepen op 10 2025, van Ruim 200 pro-Palestijnse betogers opgepakt in Den Haag, op één na allemaal weer vrij: <https://nos.nl/artikel/2584961-ruim-200-pro-palestijnse-betogers-opgepakt-in-den-haag-op-een-na-allemaal-weer-vrij>
- NPO Radio 1. (2025, 9 30). *NPO Radio 1*. Opgehaald van Ondanks vredesdeal gaat Nederland door met sancties tegen Israël, zegt minister Van Weel: <https://www.nporadio1.nl/nieuws/politiek/ondanks-vredesdeal-gaat-nederland-door-met-sancties-tegen-israel-zegt-minister-van-weel>
- NRC Handelsblad. (1973, 5 1). *NRC Handelsblad*. Opgeroepen op 11 2025, van Palestina-Komitee: 25 jaar ballingschap: <https://www.nrc.nl/nieuws/1973/05/01/palestina-komitee-25-jaar-ballingschap>
- NU.nl. (2025, 10 5). *NU.nl*. Opgeroepen op 12 2025, van Organisatie meldt 250.000 deelnemers aan Rode Lijn-protest in Amsterdam: <https://www.nu.nl/binnenland/6371381/organisatie-meldt-250000-deelnemers-aan-rode-lijn-protest-in-amsterdam.html>
- Office of the Historian. (z.d.). *Office of the Historian*. Opgeroepen op 11 2025, van Milestones: 1961–1968 – The 1967 Arab-Israeli War: <https://history.state.gov/milestones/1961-1968/arab-israeli-war-1967>
- Oxfam Novib. (2024, 7 30). *Oxfam Novib*. Opgeroepen op 12 2025, van Geen Nederlandse wapens naar Israël: ontdek alles over onze rechtszaak: <https://www.oxfamnovib.nl/actueel/blogs/13046-geen-nederlandse-wapens-naar-israel-ontdek-alles-over-onze-rechtszaak>
- Oxfam Novib. (2024, 7 30). *Oxfam Novib*. Opgeroepen op 12 2025, van Geen Nederlandse wapens naar Israël: ontdek alles over onze rechtszaak: <https://www.oxfamnovib.nl/actueel/blogs/13046-geen-nederlandse-wapens-naar-israel-ontdek-alles-over-onze-rechtszaak>
- Palestine Liberation Organization. (1968, 7 17). *Palestine Liberation Organization*. Opgeroepen op 11 2025, van Palestine National Charter (amended July 1968): <https://palestina-komitee.nl/wp-content/uploads/2017/11/Palestine-National-Charter-amended-1968>
- Palestinian Central Bureau of Statistics. (2024, 5 12). *Palestinian Central Bureau of Statistics*. Opgeroepen op 11 2025, van The conditions of the Palestinian people via statistical figures and findings, on the Annual Commemoration of the Palestinian Nakba 76th: <https://www.pcbs.gov.ps/post.aspx?ItemID=5750&lang=en>

- PASSIA. (2013, 12). *PASSIA*. Opgeroepen op 11 2025, van Fatah & Hamas and the issue of reconciliation. Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs (PASSIA):
https://palestine.fes.de/fileadmin/user_upload/Publication_1/PASSIA/PASSIA_2013/Bulletin_Fatah_and_Hamas_English.pdf
- PAX. (2024, 11 26). *PAX*. Opgeroepen op 12 2025, van Dutch billions to companies involved in illegal Israeli settlements: <https://paxforpeace.nl/news/dutch-billions-to-companies-involved-in-illegal-israeli-settlements/>
- Paxforpeace.nl*. (2025, 6 16). Opgeroepen op 10 2025, van Over 150.000 drew the red line: <https://paxforpeace.nl/news/over-150-000-drew-the-red-line>
- Politie.nl*. (2023, 10 15). Opgeroepen op 10 2025, van 15.000 mensen bij demonstratie in Amsterdam: <https://www.politie.nl/nieuws/2023/oktober/15/05-15.000-mensen-bij-demonstratie-in-amsterdam.html>
- Pollefeyt, D. (1998, 3). *De Brug*. Opgeroepen op 12 2025, van Met je geweten tussen twee stoelen: Ethische reflecties bij de kwestie Israël-Palestina. De Brug: <https://theo.kuleuven.be/pollefeyt/AT/at40-met-je-geweten.pdf>
- PVV. (2023). *PVV Verkiezingsprogramma 2023*. Opgeroepen op 1 2026, van PVV Verkiezingsprogramma 2023: <https://dnpprepo.ub.rug.nl/87730/1/PVV%20Verkiezingsprogramma%202023.pdf>
- Quell, M. (2025, 8 22). *AP News*. Opgeroepen op 12 2025, van Dutch foreign minister resigns after failing to secure sanctions against Israel: <https://apnews.com/article/netherlands-government-veldkamp-dutch-israel>
- Reformatorisch Dagblad. (1995, 11 23). *Reformatorisch Dagblad*. Opgeroepen op 12 2025, van Arafat dankbaar voor hulp aan 'Palestina': <https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/1/zoekwoord/Tweede+Kamer+Palestina>
- Reformatorisch Dagblad. (1996, 1 30). *Digibron.nl*. Opgeroepen op 12 2025, van Israël verlangt wijziging van handvest PLO: <https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/id/tag>
- Reformatorisch Dagblad. (2002, 4 15). *Reformatorisch Dagblad*. Opgeroepen op 12 2025, van Anti-Israëldemonstratie in Amsterdam ontsierd door rellen: <https://www.rd.nl/artikel/10057-anti-israeldemonstratie-in-amsterdam-ontsierd-door-rellen>

- Reid, M. (2025, 9 9). *Mare*. Opgeroepen op 12 2025, van University suspends exchanges with Israeli universities: <https://www.mareonline.nl/en/news/university-suspends-exchanges-with-israeli-universities>
- Reuters. (2025, 10 1). *Reuters*. Opgeroepen op 12 2025, van Dutch pension fund ABP sells stake in Caterpillar: <https://www.reuters.com/sustainability/society-equity/dutch-pension-fund-abp-sells-stake-caterpillar-2025-10-01>
- Rijksoverheid. (2025, 5 2). *Rijksoverheid*. Opgeroepen op 12 2025, van Documenten bij beslissing op bezwaar Woo-besluit over Nederlandse ontmoedigingsbeleid met betrekking tot economische banden met Israëlische nederzettingen: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2024/05/02/documenten-bij-beslissing-op-bezwaar-woo-besluit-over-nederlandse-ontmoedigingsbeleid-met-betrekking-tot-economische-banden-met-israelische-nederzettingen>
- Rijksoverheid. (z.d.). *Rijksoverheid*. Opgeroepen op 12 2025, van Nederlands beleid over Israël en Palestijnse Gebieden: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/israel-en-de-palestijnse-gebieden/nederlands-beleid-israel-en-palestijnse-gebieden>
- Rouffaer, C. (2024, 11 26). *Follow The Money*. Opgeroepen op 12 2025, van Pensioenfondsen beleggen miljarden in bedrijven die verdienen aan Israëlische nederzettingen: <https://www.ftm.nl/artikelen/pensioengeld-nederland-in-nederzettingen-palestijns-gebied>
- RTL. (2025, 10 5). *RTL*. Opgeroepen op 12 2025, van BN'ers sluiten zich massaal aan bij Rode Lijn-protest in Amsterdam: <https://www.rtl.nl/boulevard/entertainment/artikel/5531849/talloe-bn-ers-sluiten-zich-aan-bij-rode-lijn-protest>
- RTV Nieuws. (2025, 5 7). *RTV Nieuws*. Opgeroepen op 12 2025, van Universiteit heroverweegt banden met Israëlische instituties na recente ontwikkelingen: <https://www.rtvutrecht.nl/nieuws/3889770/universiteit-heroverweegt-banden-met-israelische-instituties-na-recente-ontwikkelingen>
- SIVMO. (z.d.). *De brug*. Opgeroepen op 12 2025, van De brug: <https://sivmo.nl/de-brug/>
- Soeterink, R. (2019). *Palestina Komitee*. Opgeroepen op 11 2025, van 50 jaar Nederlands Palestina Komitee: geen reden voor een feestje: <https://palestina-komitee.nl/nummer-3-4-19/>
- Stadsarchief Amsterdam. (1979, 3). *Stadsarchief Amsterdam*. Opgeroepen op 11 2025, van Demonstratie van het Palestina Komitee bij het stadhuis: <https://archieef.amsterdam/inventarissen/details/30763/path/64.13>

- Stichting Groningen-Jabalya. (2014, 9 14). *Stichting Groningen-Jabalyav*. Opgeroepen op 12 2025, van Protestbrief betreffende voorgenomen stedenband Amsterdam–Tel Aviv: <https://www.groningen-jabalya.com/protestbrief-betreffende-voorgenomen-stedenband-amsterdam-tel-aviv>
- Stop Wapenhandel. (2006, 8 16). *Stop Wapenhandel*. Opgeroepen op 12 2025, van Actie op Schiphol: Stop wapendoorvoer via Nederland naar Israël: <https://stopwapenhandel.org/schiphol-html/>
- Tarrow, S. (2011). *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics* (Third Edition). In S. Tarrow, *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics (Third Edition)* (pp. 1-354). Cambridge; New York: Cambridge University.
- The Rights Forum. (2010, 12 2). *European Former Leaders Group*. Opgeroepen op 12 2025, van Letter to the President of the European Council: Application of Council conclusions on the Middle East peace process: <https://rightsforum.org/wp-content/uploads/2022/02/10.12.2010-Brief-aan-Herman-van-Rompuy-en-EU-Hoge-Vertegenwoordiger-Ashton.pdf>
- The Rights Forum. (2011, 8 16). *European Former Leaders Group*. Opgeroepen op 12 2025, van European former leaders call for recognizing Palestinian state: <https://rightsforum.org/over-ons/open-brieven-aan-de-politiek/european-former-leaders-call-for-recognizing-palestinian-state/>
- The Rights Forum. (2015, 3). *The Rights Forum*. Opgeroepen op 12 2025, van Under the radar: Israel’s silent policy of transforming unauthorized outposts into official settlements: [https://files.yesh-din.org/userfiles/Yesh%20Din_Under%20The%20Radar%20-%20English_WEB\(3\).pdf](https://files.yesh-din.org/userfiles/Yesh%20Din_Under%20The%20Radar%20-%20English_WEB(3).pdf)
- The Rights Forum. (2020, 2 13). *The Rights Forum*. Opgeroepen op 12 2025, van VN publiceert lijst van bedrijven die zakendoen met Israëls illegale nederzettingen: <https://rightsforum.org/vn-publiceert-lijst-van-bedrijven-die-zakendoen-met-israels-illegale-nederzettingen>
- The Rights Forum. (2022, 12 6). *The Rights Forum*. Opgeroepen op 12 2025, van Nederlandse financiële instellingen investeren miljarden in illegale Israëlische kolonisering: <https://rightsforum.org/nederlandse-financiele-instellingen-investeren-miljarden-in-illegale-israelische-kolonisering>
- The Rights Forum. (2023, 12 21). *The Rights Forum*. Opgeroepen op 12 2025, van PFZW: stop met investeren in de bezetting van Palestina: <https://rightsforum.org/campagnes/pfzw-stop-met-investeren-in-de-israelische-bezetting>

- The Rights Forum. (2024, 10 10). *The Rights Forum*. Opgeroepen op 12 2025, van Aanklacht tegen Nederlandse staat vanwege het niet voorkomen van genocide in Gaza: <https://rightsforum.org/aanklacht-tegen-nederlandse-staat-vanwege-het-niet-voorkomen-van-genocide-in-gaza>
- The Rights Forum. (2024, 5 23). *The Rights Forum*. Opgeroepen op 12 2025, van Aangifte tegen Booking.com voor het witwassen van winsten uit Israëlische oorlogsmisdaden in Palestina: <https://rightsforum.org/wp-content/uploads/2024/05/PERSBERICHT-Booking-aangifte-NL.pdf>
- The Rights Forum. (2025, 10 8). *The Rights Forum*. Opgeroepen op 1 2026, van Palestina en Israël: wat vindt de VVD?: <https://rightsforum.org/palestina-en-israel-wat-vindt-de-vvd>
- The Rights Forum. (z.d.). *The Rights Forum*. Opgeroepen op 12 2025, van Over ons: <https://rightsforum.org/over-ons>
- Thiel, S. v. (2010). Bestuurskundig onderzoek: Een methodologische inleiding. In S. v. Thiel, *Bestuurskundig onderzoek: Een methodologische inleiding*. Bussum: Boom Lemma uitgevers.
- Tilly, C., McAdam, D., & Tarrow, S. (2001). Dynamics of contention. In C. Tilly, D. McAdam, & S. Tarrow, *Dynamics of contention* (pp. 1-411). Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511805431>
- Trouw. (1973, 5 4). *Trouw*. Opgeroepen op 11 2025, van Palestina Comité protesteert tegen Israëlisch beleid: <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=demonstratie+25-jarig+bestaan+Isra>
- Trouw. (2006, 8 16). *Trouw*. Opgeroepen op 12 2025, van Actie op Schiphol tegen wapendoorvoer naar Israël: <https://www.trouw.nl/voorpagina/actie-op-schiphol-tegen-wapendoorvoer-naar-israel>
- Trouw. (2006, 11 27). *Trouw*. Opgeroepen op 1 2026, van ASN Bank verbreekt band met pro-Israëlisch bedrijf: <https://www.trouw.nl/voorpagina/asn-bank-verbreekt-band-met-pro-israelisch-bedrijf>
- Tufekci, Z. (2017). Twitter and Tear Gas. The Power and Fragility of Networked Protest. In Z. Tufekci, *Twitter and Tear Gas. The Power and Fragility of Networked Protest* (pp. 1-361). New Haven, Connecticut: Yale University Press. <https://doi.org/10.12987/9780300228175>
- Tweede Kamer der Staten-Generaal. (1973-1974). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 12 2025, van Handelingen der Tweede Kamer. Zitting 1973–1974, 26e vergadering:

https://repository.overheid.nl/frbr/sgd/19731974/0000205026/1/pdf/SGD_19731974_000484.pdf

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (1979, 11 13). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 12 2025, van Handelingen Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1979–1980, 19e vergadering (Dinsdag 13 november 1979): https://repository.overheid.nl/frbr/sgd/19791980/0000166019/1/pdf/SGD_19791980_000428.pdf

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (1997, 3 5). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 12 2025, van Handelingen Tweede Kamer: Debat over het EU–Israël-associatieverdrag: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/h-tk-19961997-4304-4319.pdf>

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (1998, 6 5). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 12 2025, van BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-23432-18.html>

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (1998). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 12 2025, van BRIEF VAN DE MINISTER VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-23432-21.pdf>

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (1999, 4 16). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 12 2025, van Geannoteerde agenda Algemene Raad d.d. 26/27 april 1999 (Kamerstuk 21 501-02, nr. 292): <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-21501-02-292.html>

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2002, 4 11). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 12 2025, van Debat naar aanleiding van een algemeen overleg over het Midden-Oosten (Handelingen II 2001/02, nr. 67, pp. 4512–4513) [PDF]: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/h-tk-20012002-4512-4513.pdf>

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2002, 4 22). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 12 2025, van Aanhangsel Handelingen 2001–2002, nr. 1116 (Vragen over demonstratie “Stop de oorlog tegen de Palestijnen”): <https://repository.overheid.nl/frbr/officielepublicaties/ah-tk/20012002/ah-tk-20012002-1116/1/html/ah-tk-20012002-1116.html>

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2006, 2 7). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 12 2025, van Handelingen Tweede Kamer 2005–2006, nr. 43, pag. 2829–2833: Vragen van het lid Wilders aan de minister-president over de wenselijkheid

- van het stopzetten van de Nederlandse (en Europese) financiële (ontwikkelings)hulp aan de Palestijnen na de recente verk: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/h-tk-20052006-2829-2833.html>
- Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2009, 1 22). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 12 2025, van Aangangsels Handelingen 2008–2009, nr. 1187 (Kabinetsreactie op de Gaza-crisis; verwijzing naar 27 december 2008): <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20082009-1187.html>
- Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2009, 3 9). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 1 2026, van Handeling 2008–2009, nr. 42, pagina 3725–3727: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/h-tk-20082009-3725-3727.html>
- Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2013, 1 21). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 1 2026, van urgerinitiatief Sloop de muur sancties tegen Israël: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/burgerinitiatieven/sloop-de-muur-sancties-tegen-israel>
- Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2017, 11 21). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 1 2026, van Stemmingen moties Begroting Buitenlandse Zaken 2018: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/h-tk-20172018-24-14.pdf>
- Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2021, 2 25). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 1 2026, van Stemmingen moties Raad Buitenlandse Zaken: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/h-tk-20202021-59-39.pdf>
- Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2023, 11 30). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 1 2026, van Handeling 2023–2024, nr. 17, item 5: Stemmingen moties Europese top van 26 en 27 oktober 2023: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/h-tk-20232024-17-5.html>
- Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2023, 10 12). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 1 2026, van Plenair verslag Tweede Kamer, 12e vergadering: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/plenaire_verslagen/detail/2023-2024/12
- Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2025, 6 18). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 1 2026, van Situatie in de Gazastrook en Westelijke Jordaanoever: <https://open.overheid.nl/documenten/>
- Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2025, 3 31). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 1 2026, van Handeling 2024–2025, nr. 39, item 51: Stemmingen moties Wapenexportbeleid: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/h-tk-20242025-39-51.html>

- Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2025, 11 20). *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Opgeroepen op 1 2026, van Raad Algemene Zaken en Raad Buitenlandse Zaken: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-21501-02-3285.html>
- Uitermark, J., & Nicholls, W. (2014). From Politicization to Policing: The Rise and Decline of New Social Movements in Amsterdam and Paris. *Antipode*, 46(4), 970-991. <https://doi.org/10.1111/anti.12025>
- United Nations. (1947). *United Nations*. Opgeroepen op 11 2025, van Resolution 181 (II). Future government of Palestine: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/>
- United Nations. (1948, 12 11). *United Nations*. Opgeroepen op 11 2025, van United Nations General Assembly Resolution 194 (III) of 11 December 1948: <https://www.hrw.org/legacy/campaigns/israel/return/un194-rtr.htm>
- United Nations. (1949, 12 8). *United Nations*. Opgeroepen op 11 2025, van Resolution 302 (IV). Assistance to Palestine refugees: <https://www.unrwa.org/content/resolution-302>
- United Nations. (1967, 11 22). *United Nations*. Opgeroepen op 11 2025, van Resolution 242 (1967): <https://docs.un.org/en/s/res/242%281967%29>
- United Nations. (1980, 6 12-13). *United Nations*. Opgeroepen op 11 2025, van Mideast situation – European Council declaration on the Middle East (Venice): <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-209872/>
- United Nations. (z.d.). *United Nations*. Opgeroepen op 11 2025, van About the Nakba: <https://www.un.org/unispal/about-the-nakba>
- United Nations. (z.d.). *United Nations*. Opgeroepen op 11 2025, van Charter of the United Nations: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>
- United States Holocaust Memorial Museum. (z.d.). *United States Holocaust Memorial Museum*. Opgeroepen op 11 2025, van Introduction to the Holocaust. Holocaust Encyclopedia: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/introduction-to-the-holocaust>
- Universiteit Leiden. (2025, 5 6). *Universiteit Leiden*. Opgeroepen op 12 2025, van Bezetting Campus Den Haag: <https://www.universiteitleiden.nl/nieuws/2025/05/bezetting-campus-den-haag-gebouw-wijnhaven-ontruimd>
- Universiteit Leiden. (2025, 9 4). *Universiteit Leiden*. Opgeroepen op 12 2025, van College van Bestuur neemt commissie-adviezen Israël-Palestina over: <https://www.universiteitleiden.nl/nieuws/2025/09/college-van-bestuur-neemt-commissie-adviezen-israel-palestina-over>

- Vredesbeweging. (2002, 10 21). *Vredesbeweging*. Opgeroepen op 12 2025, van Brandbrief initiatiefcomité ‘Stop de Bezetting: <https://vredesbeweging.nl/archief/tka02/brand7.html>
- Vrouwen in het Zwart. (2006, 5 6). *Vrouwen in het Zwart*. Opgeroepen op 12 2025, van Nieuwsbrief mei 2005: <https://vrouweninhetzwart.nl/nieuwsbrieven/0505mei05.htm>
- Vrouwen in het Zwart. (2006, 1 6). *Vrouwen in het Zwart*. Opgeroepen op 12 2025, van Nieuwsbrief januari 2006: <https://vrouweninhetzwart.nl/nieuwsbrieven/0601januari06.htm>
- Vrouwen in het Zwart. (2008, 1 29). *Vrouwen in het Zwart*. Opgeroepen op 12 2025, van Petitie vanwege de noodsituatie in Palestina, al 60 jaar, die we op 29 januari 2008 aanboden aan de Tweede Kamer, de Kamercommissie Buitenland: https://www.vrouweninhetzwart.nl/dossier_acties.htm
- Vrouwen in het Zwart. (z.d.). *Vrouwen in het zwart*. Opgeroepen op 12 2025, van Vrouwen in het zwart: https://www.vrouweninhetzwart.nl/nieuwsbrieven/17-09-01_september_17.htm
- VVD. (1971). *Verkiezingsprogramma VVD*. Opgeroepen op 1 2026, van Verkiezingsprogramma VVD: <https://dnpprepo.ub.rug.nl/49/7/Verkiezingsprogramma%20VVD%201971.pdf>
- VVD. (1986, p. 78). *Verkiezingsprogramma VVD 1986*. Opgeroepen op 1 2026, van Verkiezingsprogramma VVD 1986: <https://dnpprepo.ub.rug.nl/53/1/Verkiezingsprogramma%20VVD%201986.pdf>
- Wagtendonk, K. (2008). *In de oude kippen zit het vet: Een Palestijns spreekwoord, raadgevingen van oude mensen zijn waardevol en slaat men niet in de wind*. Opgeroepen op 12 2025, van Free Palestine Bulletin: https://www.vredesmuseum.nl/download/free_palestine_bulletin.pdf
- Winder, A. (z.d.). *Interactive Encyclopedia of the Palestine Question*. Opgeroepen op 11 2025, van Great Palestinian rebellion, 1936–1939: A popular uprising facing a ruthless repression: <https://www.palquest.org/en/highlight/158/great-palestinian-rebellion-1936-1939>
- Wolkers, J. (1973). *Delpher.nl*. Opgeroepen op 11 2025, van 25 jaar Israël, 25 jaar onderdrukking Palestijnen [Affiche]: <https://geheugen.delpher.nl/nl/platform/view/jaar-israel-jaar-onderdrukking-palestijnen-wolkers-jan>

Yale Law School, Lillian Goldman Law Library. (z.d.). *Yale Law School, Lillian Goldman Law Library*. Opgeroepen op 11 2025, van British White Paper of 1939: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/brwh1939.asp

Youth For Palestine. (2014). *Protest: Stop de aanvallen op Gaza*. Opgeroepen op 12 2025, van Facebook: <https://www.facebook.com/events/museumplein/protest-stop-de-aanvallen-op-gaza-palestina-vrij/>